OVIDIU MOCEANU

LIMBA ROMÂNĂ
(compendiu)

În sprijinul pregătirii elevilor pentru examene

EDITURA VLASIE
1994

Scanned with OKEN Scanner

OVIDIU MOCEANU

LIMBA ROMÂNĂ
(compendiu)

În sprijinul pregătirii elevilor pentru examene

I. Ortografie şi punctuaţie
II. Vocabularul
III. Fonetica
IV. Morfologia
V. Sintaxa

EDITURA VLASIE
1994

Scanned with OKEN Scanner

ARGUMENT

Limba română (compendiu) *este o sinteză a problemelor de limbă română, fiind, așa cum sugerează titlul, un ghid pentru studiul acesteia.*

Evitînd explicațiile inutile, autorul se oprește îndeosebi asupra unor probleme controversate, propunând soluții adecvate, eficiente, accesibile.

Celor interesați să aprofundeze cunoașterea diferitelor aspecte ale limbii noastre li se pune la dispoziție nu numai o anumită cantitate de cunoștințe, ci, mai ales, o experiență. Se are în vedere, în primul rând, finalitatea practică. Considerațiile de ordin teoretic, sprijinite pe exemple potrivite, sugestive, sunt corelate cu programa de studiu.

Cartea vine în sprijinul elevilor din clasele V-VIII, liceenilor, precum și tuturor celor care vor să-și sistematizeze cunoștințele, să le fixeze și să le facă operante.

Accesibilitatea și eficiența vor să fie calitățile acestei cărți, sacrificându-se ambiția originalității cu orice preț.

O.M.

Scanned with OKEN Scanner

I. ORTOGRAFIE ȘI PUNCTUAȚIE

1. PROCEDEE DE EVITARE A GREȘELILOR DE ORTOGRAFIE

Judecare din punct de vedere **morfologic** a situațiilor ivite.

Exemplu

S-au dus la teatru.
s - pronume reflexiv
au - verb auxiliar "a avea", perfect compus.
Vine el *sau* vii tu?
sau - conjuncție coordonatoare disjunctivă

Procedeul **semantic**: judecarea după înțeles a situațiilor ivite.

Exemplu

Nea Vasile are mașină.
Ne-a arătat colecția de timbre.
A căzut multă *nea*.

Procedeul **inversării** formelor verbale însoțite de pronume neaccentuate pentru a vedea câte părți de vorbire intră în alcătuirea lor:

Datu-mi-l-ai? Mi l-ai dat?

Observații

La răsturnarea formelor verbale inverse, *u*, vocala de legătură, nu mai apare.

Scanned with OKEN Scanner

Nu pot fi răsturnate gerunziile și participiile, dar acolo se folosește alt procedeu (de exemplu, procedeul semantic).

Cuvintele (substantive și adjective, în general) care se termină în **dr + i, ii, tr + i, ii** pot fi înlocuite (mental) cu alte cuvinte pentru a sesiza auditiv cu câți **i** se scriu (procedeul substituției).

Exemplu

În minunații noștri *codri* se află o faună bogată.
(munți)
Marii *maeștri* au înțeles omul...
(artiști)
S-au întrunit *miniștrii* de externe.
(profesorii)
Navele ajung la *aștrii* îndepărtați...
(sori)
(sorii)

Scrierea unor substantive compuse: se verifică gradul lor de sudare cu ajutorul cuvântului **datorită**. Se are în vedere și sensul.

Exemplu

Delta Dunării
Valea Prahovei (cuvintele își păstrează sensul)
coada-șoricelului | (cuvintele componente au pierdut o parte
floarea-soarelui | din sens)
datorită relei-credințe (când flexionează fiecare parte com-
bunăstării ponentă, nu s-au sudat, se scrie cu
bunăvoinței cratimă)
bunei-cuviințe

Studiul desinențelor.

Exemplu

Eu cit*ii* această carte.
(al doilea *i* - desinență a perf. simplu adăugată la infinitivul verbelor de conj. a IV-a)

Scanned with OKEN Scanner

Verbul **a crea** se conjugă după modelul verbului **a lucra**. Desinențele celui din urmă verb le vom așeza la **a crea**:

eu lucr**ez**	eu cre**ez**
tu lucr**ezi**	tu cre**ezi**
el lucr**ează**	el cre**ează**
noi lucr**ăm**	noi cre**ăm**
voi lucr**ați**	voi cre**ați**
ei lucr**ează**	ei cre**ează**

- la fel se procedează la celelalte moduri și timpuri
- la fel se conjugă și verbul **a agrea**.

Să nu se confunde adverbele compuse cu formațiuni ce se pronunță identic.

odată	o dată - numeral adverbial
altădată	altă dată

Observații

Nu se scriu niciodată *noștri, voștri* cu doi *i* pentru că nu sunt substantive sau adjective să aibă singular sau plural, articol.

Pentru problemele referitoare la scrierea locuțiunilor, vezi părțile de vorbire respective.

2. SEMNELE DE ORTOGRAFIE ȘI DE PUNCTUAȚIE

Semnele de ortografie cratima și **apostroful** ajută la scrierea corectă în limba română (orto - corect; grafie - scriere).

Semnele de punctuație: punctul, două puncte, trei puncte (punctele de suspensie), punctul și virgula, virgula, ghilimelele (semnele citării), linia de dialog, linia de pauză, semnul întrebării, semnul exclamării, parantezele.

- sunt semne care indică intențiile autorului referitoare la intonație, ritm al lecturii, pauze etc. Cititorul trebuie să țină cont de ele pentru a realiza o lectură adecvată.

a) Semnele de ortografie

Cratima (liniuța de unire-despărțire)

Scanned with OKEN Scanner

- indică rostirea împreună a două sau mai multe părți de vorbire diferite. I se mai spune liniuță *de unire* (ca urmare a pronunțării cuvintelor într-o singură silabă sau împreună) și **de despărțire** pentru că indică existența a două părți diferite de vorbire (sau mai multe).

Exemplu

I-am citit, să-mi arăți, s-a dus, dusu-s-a.

Alte situații:
- la scrierea unor cuvinte compuse: câine-lup, zi-muncă, redactor-șef etc.
- la despărțirea cuvintelor în silabe
- la scrierea a două numerale care exprimă aproximația

Exemplu

Să meargă doi-trei la el...

Se mai folosește **ca semn de punctuație** în următoarele situații:
- în **repetiții**, când cuvântul repetat (subs., adj., adv., interj.) formează o unitate:

gânduri-gânduri (subs.)
încet-încet (adv.)
he-he! he-he! (interj.)

În aceste situații e posibilă și folosirea virgulei:
- la scrierea unor expresii formate din cuvinte care rimează:

calea-valea, harcea-parcea, talmeș-balmeș, trosc-pleosc
(la fel se scriu și: ici-colo, câine-câinește)

- între două numerale, pentru a exprima aproximația (v. ex. de mai sus). Se admite și folosirea virgulei:

doi-trei sau *doi, trei*

- între cuvinte care arată limitele unei distanțe:

Șoseaua București-Brașov
1-250 km.

- între cuvinte care exprimă intervalul de timp:

Perioada 1-30 ianuarie...

Observații

E bine să se scrie "orele 14-16" sau "între orele 14 și 16". Formularea "între orele 14-16" este greșită.

Scanned with OKEN Scanner

Apostroful:

Marchează absența accidentală a unor sunete în rostire:
"Tu'tă du'ce, 'ne lancule!"

Observații

Poate apărea la începutul cuvintelor, în interiorul lor sau la sfârșit.

Marchează, de asemenea, căderea cifrelor, în special la cele care indică anii: Anul '87

b) Semnele de punctuație

Punctul

Se folosește la sfârșitul unei comunicări (propoziție sau frază).
La sfârșitul unor cuvinte cu valoare de propoziție:
"- Cine e acolo?
- Eu."
Când fraza e fragmentată (sau propoziția), pentru a se accentua cuvântul sau cuvintele care urmează:
I-a spus că așa are să fie. Și așa a fost.
Cerul e plumburiu. Toamnă. Frunze...
Nu se pune punct:
- după titluri
- după formule de adresare în scrisori sau cuvântări etc.
- În abrevieri, punctul e folosit ca semn ortografic.

Punctul și virgula:

- o pauză mai mare decât cea indicată prin virgulă și mai mică decât cea indicată prin punct.
- vorbitorul accentuează o explicație, o concluzie.

Virgula în propoziție:

- între părți de propoziție de același fel, când nu sunt legate prin **și** copulativ ori **sau**:

Scanned with OKEN Scanner

"Dansul, muzica, pădurea
Pe acestea le-ndrăgii".

- în locul unui verb omis prin elipsă:

(este)

Schimbarea domnilor, bucuria nebunilor.

- apoziția explicativă se desparte prin virgulă de cuvântul determinat:

Zeus, **feciorul lui Cronos**, făcu semn.

- construcțiile gerunziale și participiale așezate la începutul propozițiilor se despart prin virgulă:

Fiind mediocru la învățătură, n-a reușit.

Ajuns în clasa a VIII-a, a învățat mult.

- complementele situate între subiect și predicat, se izolează prin virgulă:

Eu, **fiind ascuns în cămară**, iute umflu pupăza...

- dacă un complement este situat înainte de locul obișnuit, se desparte prin virgulă:

Cu aceasta, el a terminat ce avea de spus.

- se despart prin virgulă de restul propoziției cuvintele și construcțiile incidente (ca: poate, așadar, prin urmare etc.):

N-a vrut, poate, să vină.

- se folosește după adverbele de afirmație sau negație echivalente cu o propoziție:

- Recunoașteți?
- Da, recunosc.

- substantivele la cazul vocativ se despart prin virgulă de restul propoziției:

Prietene, dă-mi cartea!
Dă-mi, **prietene**, cartea!
Dă-mi cartea, prietene!

- se despart prin virgulă de propoziție interjecțiile mai slabe:

- **Ei**, ce veste ne mai aduci de la târg?

Nu se folosește virgula în propoziție:

- după titlu
- între subiect și predicat
- între atribut și cuvântul determinat
- între complement și cuvântul determinat
- între numele predicativ și verbul copulativ

Scanned with OKEN Scanner

Virgula în frază

- între propoziţiile coordonate juxtapuse:
  "Mi-ai făcut un bine, ţi l-am făcut şi eu."
  (M. Eminescu)
- între coordonatele de orice fel:
- copulative (conjuncţii **nici, nu numai**)
  Nici n-a nins, nici n-a plouat.
- adversative (conjuncţii **dar, iar, însă, ci**)
- disjunctive, când încep amândouă cu **ba, fie, ori, sau**
  Sau strada nu mai este, sau nu ştiu...
- conclusivă (**deci, prin urmare, aşadar, în concluzie** etc.)

Observaţii

Coordonatele copulative legate prin *şi, iar* adversative se despart prin virgulă:
Tu să citeşti, şi eu să nu ştiu...
Coordonatele legate prin şi copulativ şi *sau* disjunctiv (simplu) nu se despart prin virgulă.

În raportul de subordonare

- propoziţiile subiective şi predicative nu se despart niciodată de regentă prin virgulă
- atributiva explicativă (izolată) se desparte prin virgulă
- subordonatele aşezate înaintea regentei (cu excepţia subiectivei) se despart prin virgulă de aceasta
- nu se despart prin virgulă propoziţiile completivă directă, completivă indirectă, de agent, dacă sunt după regentă
- propoziţiile circumstanţiale de loc, de mod, de timp, precum şi alte subordonate nu se despart de regentă dacă sunt după aceasta şi dacă nu se impun situaţii speciale
- se despart prin virgulă, chiar dacă sunt după regentă, subordonatele: concesivă, condiţională, circumstanţială de scop (dacă nu se insistă asupra ei), consecutivă, cauzală (când nu se insistă asupra ei).

Două puncte

- înaintea vorbirii directe

Scanned with OKEN Scanner

- după un verb care anunţă zgomote sau sunete:
"A bătut o dată: clonc!"
- înaintea citării unui text, unei zicale, unui proverb, aforism
- înaintea unei enumerări, descrieri, naraţiuni
- înaintea unei explicaţii, unei precizări (de multe ori apar cuvinte ca: de exemplu, astfel, anume, iată)
- înaintea unei propoziţii care exprimă o concluzie, o consecinţă:
"Poarta era deschisă: intră pe ea".
- când verbul nu e exprimat, în locul verbului:
"Sufletul nostru: un înger".

Trei puncte (punctele de suspensie)

- indică o întrerupere a şirului vorbirii, o pauză mai mare, o ezitare, o îndoială
- unii autori pun după titlul creaţiilor
"O, mamă..." (Eminescu)

Semnul întrebării

- la sfîrşitul unor cuvinte, grupuri de cuvinte, propoziţii sau fraze interogative.

Observaţii

Dacă propoziţia, cuvântul sau fraza au şi caracter exclamativ sau imperativ, se pune şi semnul exclamării:
"Tu eşti, mă, tragedianule?!"

- când autorul unui text arată că are îndoieli asupra unui cuvânt, afirmaţii:
El era foarte talentat (?).

Ghilimelele

exterioare (" ")

interioare (« »)

- semne grafice care se folosesc când reproducem un text scris sau spus de cineva
- se pun la începutul şi sfârşitul unei citări
- când se reproduce vorbirea directă
"Şi din gură aşa grăia:

Scanned with OKEN Scanner

«Auzit-am auzit
De-un voinic ce mi-aţi robit»".

- când se reproduce un cuvânt spus de cineva:
"De-mi zici «dragă», râd în hohot". (G. Coşbuc)
- pentru a exprima ironia faţă de cel care foloseşte cuvântul sau grupul de cuvinte reprodus:
"Prietenii ţin să afle pentru care afacere «foarte serioasă» a venit în capitală". (I.L. Caragiale)
- pentru a sublinia cuvintele asupra cărora vorbitorul vrea să insiste:
"Adică, «noi», partidul nostru, pentru cine votăm noi?" (I.L. Caragiale)
- titlurile operelor literare, ştiinţifice, publicaţiilor se pun în ghilimele când apar în frază sau propoziţie.
- în lucrările de lingvistică se pun în ghilimele sensurile cuvintelor:
Dohotar însemna "meşter care extrăgea dohot".

Semnul exclamării

- după o propoziţie exclamativă, completă sau eliptică de predicat:
"Irină, mare cumpănă!" (M. Sadoveanu)
- după o propoziţie imperativă sau o frază imperativă
- după interjecţii mai puternice
- la sfârşitul unei interjecţii repetate:
pu-pu-pup! cri-cri-cri!
- după substantive la cazul vocativ (dacă vocativul este mai puternic):
Copile! vino aici!
- în locul unor cuvinte care exprimă mirarea, nedumerirea într-un dialog (dacă gesturile au şi caracter interogativ, se pune şi semnul întrebării):
"- Nu-i sânt tată, domnule, strigă omul.
- !?
- Suntem camarazi..."
- se pune în paranteză semnul exclamării când autorul exprimă îndoiala sau ironia faţă de cele afirmate:
"I-am scris în franţuzeşte (!) că-l felicit".

Linie de dialog

- indică începutul vorbirii directe

Scanned with OKEN Scanner

Linia de pauză

- în interiorul propoziției sau frazei pentru a delimita construcțiile și cuvintele incidente sau apozițiile explicative:

"Și-avea o fată - fata lui -
Icoană-ntr-un altar s-o pui".
"Lasă-l nene, - îngână el - ce-ai cu el?"
"Aceasta era - desigur - părerea lui".

Observație

În locul liniei de pauză se poate folosi și virgula dacă nu se insistă asupra formulării incidente.

Parantezele

- pot fi rotunde ( ) și drepte [ ]
- cuprind o explicație, o precizare, un amănunt, un exemplu
- în piesele de teatru se dau în paranteze amănuntele scenice

Observații

Dacă propoziția sau fraza se termină cu paranteză, punctul sau alt semn se pune după paranteză.

NOTĂ: Înțelegerea adecvată a folosirii semnelor de punctuație și ortografie nu se poate realiza fără cunoașterea morfologiei și sintaxei. Noi am expus situațiile mai des întâlnite.

II. VOCABULARUL

Vocabularul este o disciplină a studiului limbii care se ocupă de cuvânt ca unitate lexicală (sensuri, originea cuvintelor, istoricul evoluției, componența limbii, mijloace de îmbogățire etc.).

Într-o altă accepție, prin vocabular înțelegem totalitatea cuvintelor dintr-o limbă.

Scanned with OKEN Scanner

Cuvântul este o unitate indestructibilă dintre un înveliș sonor și unul sau mai multe sensuri, folosit ca mijloc de comunicare între oameni. Cuvântul realizează o comunicare complexă, tipic umană.

Schema comunicării:

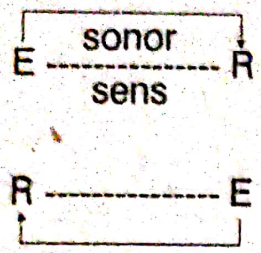

(fiecare emițător devine sau este receptor)

Învățarea limbii a fixat în memoria fiecărui vorbitor al unei limbi o anume cantitate de sensuri legate de anume stimuli sonori. Legătura dintre învelișul sonor și sens se demonstrează simplu: nimeni nu va înțelege "masă" dacă noi spunem "casă", deși sunt foarte apropiate ca formă sonoră. Obișnuința a fixat un anume sens de o anume imagine.

Cuvântul este format din **rădăcină**, **temă**, **terminație** (afixele), la care se adaugă în flexiune diverse particule gramaticale (**desinențe, sufixe gramaticale**).

Rădăcina rămâne neschimbată, poartă sensul cuvântului. Tema este formată din rădăcină și afixe, la care se pot adăuga alte afixe.

Exemple

familiariza r-famil; tema: familiar; iza-term.

1. COMPONENȚA VOCABULARULUI (structura)

După circulația cuvintelor, folosirea lor:

a) **vocabularul de bază** (se spune și *vocabularul fundamental fondul principal de cuvinte, fondul principal lexical)* - cuprinde cele mai folosite cuvinte, cuvinte stabile și cu o istorie îndelungată în limbă. Aproximativ, 1500 de cuvinte, cuvinte de bază, din care, prin derivare și compunere, schimbarea valorii gramaticale, se formează alte cuvinte. Ele denumesc:

Scanned with OKEN Scanner

- părți ale corpului omenesc
- obiecte de strictă necesitate omului
- alimente
- păsări și animale
- arbori și fructe
- culori
- zile ale săptămânii, anotimpurile
- grade de rudenie
- acțiuni foarte importante
- prepoziții, conjuncții, articole, numerale etc.

b) **masa vocabularului** cuprinde cuvinte mai puțin folosite, ieșite din uz sau intrate de curând în limbă:
- arhaismele
- regionalismele
- neologismele
- termenii tehnico-științifici
- elementele de argou
- jargonul

Din punct de vedere **etimologic**, cuvintele sunt:
1) **moștenite** din latină sau dacă se cunosc puține cuvinte din limba dacilor (autohtone); cele 150-160 de cuvinte au corespondente în alte limbi (albaneza) sau se găsesc numai în limba română: balaur, bască, copac, cătun, mânz, moș, vatră, amurg, barză, cârlan, cârlig, dezmierda, leagăn, viscol, a zburda, zestre, Dunărea, Mureș, Iași, Turda etc.
2) **împrumutate** (vechi, mai puțin vechi, noi) din diferite limbi: latina, greaca, slava, turca, italiana, franceza, rusa etc.
3) **create** prin derivare, compunere, schimbarea valorii gramaticale
4) **cu etimologie necunoscută** (nu se știe din ce limbi provin): doină, a răbda, tâlhar, bârfă, găoace, gărgăun etc.

Din punct de vedere **semantic**, se vorbește despre:
- **sinonime**: cuvinte sau expresii care au forme diferite și sensuri identice sau asemănătoare:
  zăpadă - nea - omăt
  a corecta - a îndrepta - a repara - a drege
- **omonime**: cuvinte cu forme identice, dar înțelesuri diferite:

Scanned with OKEN Scanner

broască, milă, dar, port, păr, vie, care, lac, pană etc.

Observații

Acesta cuvinte au aceeași formă din întâmplare, ca urmare a evoluției limbii. Revelator este să urmărim evoluția cuvintelor *pilus* (lat. păr, podoabă capilară) și *pirus* (păr, pom). Prin rotacizare (schimbarea unei consoane intervocalice în r, aici consoana "l"), prin căderea consoanei finale (lege fonetică la trecerea cuvintelor din latină în română) și prin schimbarea lui "i" în "ă", se ajunge la forme identice. Cunoașterea acestui aspect ne ajută să diferențiem omonimele de cuvintele polisemantice.

- **antonime**: cuvinte cu forme diferite și înțelesuri opuse:
  bun-rău, alb-negru etc.

Serii antonimice se pot forma și cu ajutorul prefixelor:
  cinste-necinste, corect-incorect etc.

- **paronime**: cuvinte cu formă aproape identică (pot fi ușor confundate), dar înțelesuri diferite:
  eminent - iminent, lector - lictor, stringent - astringent, albastru - alabastru, a erupe - a irupe, prepoziție - propoziție, imersiune - emersiune, ordinal - ordinar, familial - familiar, original - originar, solitar - solidar, corectare - colectare, complement - compliment, arbitral - arbitrar, literar - literal, temporar - temporal, oral - orar etc.
- **cuvinte polisemantice**: cuvinte cu mai multe sensuri:
  a veni, baie, cap, capră, limbă, carte, a fi, crud, vatră ș.a.

Obsevații

Se pot confunda ușor cu omonimele. Totuși câteva elemente ajută la deosebirea lor:

- omonimele sunt cuvinte diferite care au ajuns la aceeași formă din întâmplare. Ca atare, ele denumesc obiecte între care nu există nici o legătură de formă, culoare, dimensiuni etc.

broască - animal
broască - dispozitiv de închidere

Scanned with OKEN Scanner

- cuvintele polisemantice denumesc obiecte sau acțiuni între care se stabilesc sau s-au stabilit diverse legături de sens

capră: animal, dispozitiv de tăiat lemne, scaun pentru vizitiu, joc de copii

(toate sensurile pornesc de la forma animalului)

- omonimele sunt cuvinte diferite, polisemanticele sunt cuvinte cu mai multe sensuri. Omonimele alcătuiesc serii de câte două, celelalte nu.

2. SENSUL CUVINTELOR ÎN CONTEXT. DISPARIȚII DE CUVINTE. SCHIMBĂRILE DE SENS

Contextul este o formulare (câteva cuvinte, o propoziție, frază) în care cuvintele se comportă din punct de vedere gramatical conform legilor specifice.

Exemplu

În contextul *El...*, întotdeauna verbul așezat lângă pronumele subiect va fi la persoana a treia.

"Munții noștri aur *poartă,*
Noi cerșim din *poartă-n poartă*".

Contextul ne permite să precizăm sensurile cuvintelor subliniate.

Contextul ajută la precizarea sensurilor omonimelor, cuvintelor polisemantice, arhaismelor, neologismelor, regionalismelor etc.

Tipuri de sensuri

În funcție de context, cuvintele pot să aibă:

- sens de bază
- sensuri derivate:
- secundare
- figurate (figurile de stil)

Sensul de bază sau propriu - sensul obișnuit al cuvântului:

("umăr" - parte a corpului)

Scanned with OKEN Scanner

Sensul secundar apare prin analogie, similitudine, comparație:
("umerii obrajilor")

Sensul figurat - folosit în operele beletristice cu scopul artistic de a crea originalitate și de a impresiona cititorul:
("umerii țării")

Evoluția limbii duce la dispariția unor cuvinte, adică intrarea lor în fondul pasiv al limbii române, transformarea în arhaisme. Cauzele sunt multiple: schimbările care au loc în societate, apariția unor noi obiecte, împrumuturile de cuvinte din alte limbi etc:
plasă, pretor, logofăt etc.

Evoluția limbii duce la schimbări de sens:
vornic - la început mare demnitar
- apoi primar al satului (în Moldova)
- crainic, pristav
- conducător al nunților

carte - volum
- document
- scrisoare (regional)

Alte probleme de vocabular

Omografe: cuvinte care se scriu la fel, dar se accentuează diferit și, ca urmare, au sens diferit:
ácele - acéle, adúnă - adună, tórturi - tortúri, véselă - vesélă etc.

Omofone: părți de vorbire care se pronunță împreună, la fel ca unele cuvinte, dar se scriu cu cratimă:
cel - ce-l, cea - ce-a, cei - ce-i, al - a-l, ai - a-i etc.

Pleonasmul: asocierea a două sau mai multe cuvinte cu același înțeles:
coboară jos, urcă sus, avansează înainte, manuscris de mână, moș bătrân, babă bătrână, geniu mare, mai superior, mai inferior, cel mai perfect, tristă mâhnire, hepatită la ficat etc.

Observații

Pleonasmul poate fi sursă stilistică, folosindu-se pentru a crea expresivitate. Se trece atunci peste faptul că e o greșeală de limbă. Ex.: I-am auzit cu urechile mele, l-am văzut cu ochii mei, el însuși în persoană, din nou iarăși, nu-i frumos ce-i frumos ș.a.

Scanned with OKEN Scanner

Cacofonia: nu este o greșeală de limbă, dar trebuie evitată din cauza asocierii neplăcute între anumite silabe:

Ochi ca cărbunele, specifică care etc.

Tautologia: o repetiție de tip special, care constă în reluarea aceleiași părți de propoziție sau chiar a unei propoziții.

Are de multe ori funcție stilistică, dar constituie o greșeală de limbă în alte situații. E greșeală când repetiția e inutilă, ca în exemplul:

Mereu îți vei aminti de mine și nicicând nu mă vei uita.

Cu funcții stilistice, creează expresivitate:

Când spune o vorbă, e vorbă!
Eu știu ce știu!
Frate, frate, da' brânza-i pe bani, bărbate!
Capra, tot capră, se smucea în toate părțile.
"Dealu-i deal și valea-i vale,
Mândra-i mândră până moare."
"De glumeț, glumeț era moș Nichifor!"
De frumoasă ești frumoasă,
Da' ia nu ți-o știi coasă.
Slujba-i slujbă, drujba-i drujbă!

Șabloanele sau clișeele lingvistice (lexicale): sunt cuvinte sau construcții lexicale (formulări, expresii stereotipe) care revin insistent în vorbirea și scrisul unui om sau al mai multor oameni, nefiind nevoie, putând fi înlocuite cu alte cuvinte, expresii, pentru realizarea unei exprimări mai nuanțate.

Cuvintele și expresiile care constituie șabloane s-au banalizat, tocit, prin utilizare. Apar în stilul publicistic și cel administrativ (cereri, procese-verbale etc.). Dacă în stilul administrativ nu surprind pe nimeni formulări ca "subsemnatul... vă rog să binevoiți...", "s-a eliberat prezenta spre a-i servi la" fiind necesare, în stilul publicistic devin supărătoare iar în cel beletristic (al operelor) știrbesc originalitatea.

Exemplu

imagini memorabile, piese memorabile, perle memorabile etc.
film frumos, carte frumoasă, piesă frumoasă, casă frumoasă etc.

Scanned with OKEN Scanner

Formule fixe

Sunt construcții (sintagme, expresii, locuțiuni) neschimbate în diverse contexte, care comunică elocvent și concis o idee, dând stilului vioiciune și sugestivitate.

Exemplu

în ultimă instanță, prin prisma, pune la dispoziție, pune la bătaie, pe teme, pe probleme, pe această temă etc.

Unele formule fixe (în fond niște clișee lexicale) au o circulație internațională, sunt foarte cunoscute și dau expresivitate exprimării:

artă pentru artă, răul secolului, turn de fildeș, mărul discordiei, nodul gordian, fata morgana, război rece, porumbelul păcii, ad calendas graecas etc.

Foarte interesante sunt cele care au în componență un nume propriu:

călcâiul lui Ahile, arca lui Noe, mărul lui Adam, mărul lui Newton, nasul Cleopatrei, oul lui Columb, patul lui Procust, pânza Penelopei, sabia lui Damocles, turnul Babel etc.

Observații

La limita dintre șablon și formulă fixă ar putea fi situate unele expresii care, prin folosire intensă, s-au banalizat: "bardul de la Mircești", "Luceafărul poeziei românești", "Ceahlăul literaturii române", "orașul de la poalele Tâmpei" etc.

Expresiile parazitare: sunt formulări care nu aduc nimic nou în text, dar sunt folosite, fie din snobism, fie pentru că au devenit adevărate ticuri.

Exemplu

"în principal" - în loc de în primul rând, mai ales
- la personajele lui Caragiale: carevasăzică, mă-nțeledzi, pardon etc.

Scanned with OKEN Scanner

3. MIJLOACE DE ÎMBOGĂȚIRE A VOCABULARULUI

- derivarea cu afixe (sufixe și prefixe)
- compunerea
- schimbarea valorii gramaticale

a) Derivarea

- formarea de noi cuvinte cu ajutorul sufixelor și prefixelor.

Prefixe mai des întâlnite (unele de circulație internațională):

ante	- antebraț (ante = înaintea)
anti ("împotriva")	- antirăzboinic
arhi ("foarte")	- arhiplin
auto ("însuși")	- autoservire
bi, bis ("de două ori")	- bivalent
circ(um) ("împrejur")	- a circumscrie
contra ("împotrivă", "opus")	- contraatac
com	- combate
co	- cooperare
des (dez)	- despădurit, dezvălui
de	- decuplare
di ("dis - de două ori")	- diftong
extra ("în afara")	- extraterestru
hiper ("peste")	- hipercorect
in	- inactual
inter ("între")	- internațional
în	- a înnoi
între	- întrepătrundere
ne	- neactual
post ("după")	- postbelic
pre	- preșcolar
prea	- preafrumos
răs	- răscruce
stră	- strămoș
sub	- subaprecia
super	- supersonic
supra ("peste")	- suprasolicitare
trans ("dincolo de")	- transoceanic

Scanned with OKEN Scanner

Observații

Cele explicate sunt prefixe de circulație internațională

Atenție la:

1. dubla și tripla prefixare:
   a descompune, nereînscris, nedesfăcut
2. cu ajutorul prefixelor se pot forma serii de antonime:
   a înrobi - a dezrobi, a înnoda - a deznoda
3. când despărțim în silabe cuvintelè derivate cu prefixe (și sufixe, uneori), fiecare element se desparte după regulile învățate:

inegal	- in-e-gal (nu i-ne-gal)
dezinfecta	- dez-in-fec-ta
inactual	- in-ac-tu-al
vârstnic	- vârst-nic (aici sufixul are rol)

4. cuvintele formate cu prefixe care au ultimul sunet identic cu primul din rădăcină se scriu cu dublă consoană sau dublă vocală:
   a înnoda, a înnegri, a se înnora, a înnopta, contraatac, neegalat, antiimperialist, cooptare etc.

Sufixele

- grupuri de sunete așezate la sfârșitul cuvântului pentru a forma noi cuvinte (prefixele se așază înainte).

Tipuri de sufixe:

- **diminutivale** - ajută la formarea unor cuvinte care indică obiecte considerate de vorbitor mai mici decât în mod obișnuit:

- ișor	puișor
- el	bătrânel
- uță	căsuță
- uleț	coșuleț
- ușcă	rățușcă
- iță	fetiță
- icică	floricică

Observații

- cuvintele rezultate (substantive) se numesc diminutive.

Scanned with OKEN Scanner

- **augmentative** - ajută la formarea unor cuvinte care indică obiecte considerate de vorbitor mai mari decât în mod obișnuit:

- an	băietan
- andru	băiețandru
- oi	căsoi
- oaie	căsoaie
- ișcană	fetișcană

- **colective** - ajută la formarea unor cuvinte care indică grupuri de obiecte:

- ime	țărănime
- iș	tufiș
- iște	porumbiște
- et	brădet, făget

Alte sufixe:

- anie	petrecanie
- ar	cireșar
- ătate	bunătate
- ătură	arătură
- că	româncă
- eală	albăstreală
- ețe	binețe
- giu	geamgiu
- ist	tractorist
- (ă)mânt	învățământ
- oaică	lupoaică

Familia de cuvinte (familia lexicală):
- un grup de cuvinte înrudite ca sens și formate din același cuvânt de bază cu ajutorul afixelor
- alcătuită din cuvânt de bază și cuvintele derivate

Radicalul ("rădăcina"):
- partea comună tuturor cuvintelor dintr-o familie de cuvinte, care rămâne neschimbată și poartă sensul cuvântului

Tema cuvântului: rădăcina + unele afixe:
preșcolarizare
(prefix + rădăcină)

Scanned with OKEN Scanner

preşcolar -
(tema -)

Exemple de familie de cuvinte:

şcoală (cuvânt de bază), şcolar, şcolăriţă, preşcolar, şcolăresc, a şcolariza, şcolarizare, neşcolarizare, preşcolarizare, reşcolarizare, a şcoli, şcolire, neşcolire, şcolit, neşcolit, şcolărel, a preşcolariza

Observaţii

Să nu se confunde sufixele cu *desinenţele*,
Desinenţele sunt sunete care se adaugă la sfârşitul cuvântului pentru a se indica genul, numărul, cazul, persoana, timpul.
Nu formează noi cuvinte.

pom - pom*i* elev - elev*i*
mamă - mam*e* copil - copi*i*

b) Compunerea

- formarea de noi cuvinte din două sau mai multe cuvinte existente.

Poate fi:
- prin alăturare
- prin contopire (sudare)
- abreviere

Compunerea prin alăturare

- cuvintele se scriu cu cratimă sau fără

bună-cuviinţă Delta Dunării

Observaţii

Cuvintele formate prin alăturare sau contopire sunt formate din cuvinte existente în limbă şi independent (floarea- soarelui, doisprezece), din cuvinte întregi, inexistente şi independente în limbă, combinate între ele.:

termocentrală, fotoaparat, balneolog

Scanned with OKEN Scanner

Compunerea prin abreviere

a abrevia - a prescurta
abreviere - prescurtare

- inițiale: C.F.R. etc.
- prescurtări ale unor cuvinte combinate între ele: aprozar (aprovizionarea cu zarzavaturi)
- combinare între abrevieri și cuvinte întregi: Romarta (arta românească)

Observații

La despărțirea în silabe a cuvintelor compuse se respectă regulile pentru fiecare parte componentă.

Compunerea prin sudare

- cuvintele s-au contopit, se scriu într-un singur cuvânt: unsprezece, a binevoi, bunăstare, binefacere etc.

Observații

La scrierea cuvintelor formate prin compunere, se poate ține cont, în ce privește gradul de sudare, de măsura în care cuvintele componente și-au păstrat sensul inițial. Independența lor se verifică (la substantive) cu ajutorul cuvântului "datorită".

Dacă ambele părți componente își schimbă forma, e semn că ele au o oarecare independență gramaticală și se scriu cu cratimă:

datorită bunăstării
relei-credințe
binefacerii
bunei-credințe

Dacă își păstrează independența de sens, ele se scriu fără cratimă, în mai multe cuvinte:

Delta Dunării, Valea Jiului etc.

c) Schimbarea valorii gramaticale

- procedeu prin care unele cuvinte, în anumite contexte, devin alte părți de vorbire.

Scanned with OKEN Scanner

substantivul adverb
Toamna a venit. (subst.)
Toamna se numără bobocii. (adv.)
Devin adverbe substantivele care denumesc: anotimpuri, zile ale săptămânii (luni, marți, miercuri etc.), momente ale zilei (dimineața, după-amiaza, noaptea, seara etc.).

adjectivul adverb (lângă un verb)
Scrisul frumos încântă. (adj.)
El scrie frumos. (adv.)

adjectivul substantiv, prin articulare
Frumosul încântă.

pronumele adj. proniminal (lângă subst.)
. . . . . substantiv, prin articulare
Vorbea despre **sine**. (pron.)
Nu-și cunoaște **sinele**. (subst.)
Nu-și cunoaște **eul**. (subst.)

numeralul substantiv prin articulare
opt - optul
trei - cei trei

numeralul adjectiv (când stă pe lângă substantiv)
doi băieți - două fete

verbul
- **infinitivul lung** . . . substantiv
  a mânca - mâncare, a citi - citire
- **participiul** . . . . . substantiv, prin articulare
- **participiul** . . . . . adjectiv
  scris - scrisul, citit - cititul
- **gerunziul** . . . . . adjectiv (dacă se acordă)
  coșuri fumegânde, răni sângerânde

adverbul devine:
- substantiv, prin articulare:
  bine - binele, rău - răul
- prepoziție (asupra, deasupra, contra, înaintea, dinaintea)
  Norii stau deasupra. (adv.)
  Deasupra satului sunt nori (prep.)
  Prepozițiile acestea se folosesc cu cazul genitiv.
- adjectiv invariabil, când e lângă substantiv
  așa om - **așa** oameni

Scanned with OKEN Scanner

Mijloacele externe de îmbogăţire a vocabularului
- sunt împrumuturile de cuvinte (neologismele)

Neologismele sunt cuvinte şi expresii intrate, în general, recent în limba noastră.

Exemplu

ştiinţă, virtute, cotidian, monument etc.

III. FONETICA

Se ocupă cu studiul sunetelor.

Sunetele sunt folosite în comunicarea orală, literele în cea scrisă.

Literele transcriu sunete.

Alfabetul - totalitatea literelor folosite la scrierea unei limbi. Alfabetul românesc are 31 de litere.

Un sunet este redat, în general, printr-o literă. Sunt şi alte situaţii:

) mai multe litere redau un sunet

che, chi, ghe, ghi, ce, ci, ge, gi

) mai multe sunete sunt redate printr-o literă

x = gz, în cuvinte ca: examen, exemplu, exerciţiu, exact

x = cs, în cuvinte ca: excursie, extras etc.

Observaţii

Să nu se confunde cu situaţiile când grupul cs se scrie şi se pronunţă ca atare, în cuvinte ca: văcsuit, ticsit, micsandră, îmbâcsit, cocs.

1. TIPURI DE SUNETE

)nsoane, vocale, semivocale

Consoanele - sunete care se pronunţă cu ajutorul altor sunete.

Scanned with OKEN Scanner

Vocale - sunete care se pronunță fără ajutorul altor sunete: a, e, i, o, u, ă, î, (â).

Semivocalele - sunete provenite din vocale, dar pronunțate asemănător cu consoanele. Nu pot fi semivocale **a** și **ă, î**:

iau, oare, lăcrămioară etc.

Diftongul - grupul de două sunete format din vocală și semivocală, pronunțate în aceeași silabă:

ea, iarbă, iepure

Triftongul - grupul de trei sunete format din două semivocale și o vocală, pronunțate în aceeași silabă:

tă-*iau*, lă-cră-m*ioa*-ră

Hiatul - pronunțarea în silabe diferite a două vocale alăturate:

a-*ie*-e, ac-cen-tu-*a*, po-*et*

↑ ↑ ↑

2. ACCENTUL

- pronunțarea mai puternică a unei silabe dintr-un cuvânt; cade întotdeauna pe o vocală

Exemplu

ma-să, te-o-ri-e, șco-lă-ri-me

Silaba - grupul de sunete (sau sunetul) care se pronunță împreună, cu un singur efort respirator (o singură deschidere a gurii).

3. REGULILE DESPĂRȚIRII CUVINTELOR ÎN SILABE

1) O consoană între două vocale trece la silaba următoare:

a-pă, ma-mă, ma-să

Observații

Ch, gh sunt considerate un singur sunet (consoană): ve-ghe, ve- che.

Scanned with OKEN Scanner

2) Două consoane între două vocale se despart, rămânând în silabe diferite:

ar-tă, prun-diș

Observații

1) Dacă a doua consoană este *r* sau *l*, consoanele nu se despart, trec amândouă în silaba următoare:

co-dru, ce-na-clu

2) *r* și *l* între ele se despart:

gîr-lă, sur-lă

3) *s* și *l* între ele se despart:

vâs-lă, pâs-lă

3) Trei sau mai multe consoane se despart astfel: prima rămâne la o silabă, celelalte trec la silabele următoare:

con-struc-ți-e

Excepție: consoanele **ct**, **cț**, **pt**, **pț** se despart întotdeauna, indiferent câte consoane sunt în jur:

func-ți-e, punc-tu-al

pre-zump-ți-e, somp-tu-os

4) Hiatul: punc-tu-al

5) Dacă diftongul sau triftongul sunt precedate de o vocală trec la silaba următoare:

vo-ia, tă-iau

6) Cuvintele compuse sau derivate se despart în silabe respectând regulile pentru fiecare parte componentă:

de-spre, in-e-gal, vârst-nic

7) Cuvântul **jertfă** se desparte: jert-fă

După numărul de silabe, cuvintele pot fi:

- **monosilabice** (1 silabă): tu, stă, noi etc.
- **bisilabice** (2 silabe): ma-mă, ca-să
- **polisilabice** (plurisilabice) - formate din mai multe silabe

Scanned with OKEN Scanner

IV. MORFOLOGIA

Studiază modificările formei cuvintelor în vorbire.

PĂRȚILE DE VORBIRE FLEXIBILE

1. SUBSTANTIVUL

Parte de vorbire flexibilă care denumește obiecte (ființe, lucruri, fenomene ale naturii etc. adică **obiecte ale cunoașterii**).

a) Feluri

- **după înțeles** comune: elev, bancă etc.
  proprii: Maria, Brașov etc.
- **după alcătuire** simple
  compuse

Observații

Se mai vorbește de substantive *epicene* (care au aceeași formă pentru exemplarele masculine și feminine dintr-o specie):
veveriță, fluture etc.

- **mobile** (au formă pentru masculin și feminin, întocmai ca adjectivele)

b) Genurile

masculin (un-doi), feminin (o-două), neutru (un -două)
- se recunosc prin numărare, cum se indică în paranteză
- și substantivele proprii au gen:
  București - masculin
  Franța - feminin

Genul personal. În interiorul masculinului și femininului, există în limba română tendința de a distinge un gen personal - pentru

Scanned with OKEN Scanner

substantivele proprii și comune care denumesc persoane sau animale personificate.

Această tendință se manifestă prin:

1. formarea acuzativului complement direct cu ajutorul prepoziției **pe**:
   Am întâlnit **pe** Ioana.
   Vulpea l-a pus **pe** urs să prindă pește.
2. genitiv-dativul singular se formează cu articolul proclitic **lui**:
   al **lui** Ion, **lui** Ion, **lui** tata
3. adjectivul pronominal posesiv se adaugă direct la substantiv, fără articol, la substantivele care indică grade de rudenie:
   frate-meu, soră-mea, bunică-mea

c) Numărul

- singular
- plural

Observații

Substantivele *defective de număr* (au numai formă de singular sau numai formă de plural):

- **numai singular**: exprimă calități, însușiri sufletești (curaj, cinste, lene etc.); denumiri de sporturi (fotbal, tenis, baschet etc.); nume de materie (aur, miere, nea, sânge etc); nume de persoane (bade, taică, vodă).
- **numai plural**: nume de materie (câlți, icre, tăieței etc.); nume comune (șale, zori), subst. proprii (Alpi, Carpați etc.).

Unele substantive au forme duble la singular:
fluture - flutur; berbec - berbece; glonț - glonte; șoarece - șoarec etc. E considerată corectă prima formă.

Unele substantive au mai multe forme de plural și sensuri diferite:
cap - capi ("conducători"), capete (la oameni și animale), capuri ("părți ale uscatului care înaintează în mare")
colț - colți, colțuri
corn - corni, coarne, cornuri
cot - coți, coate, coturi

d) Cazurile și funcțiile substantivului în propoziție

Nominativ

- **subiect** cine? ce? (care este lucrul care,..?)

Scanned with OKEN Scanner

- **nume predicativ** ce este? cine este? (subiectul) - apare lângă verbele copulative: a fi, a deveni, a părea etc.
- **atribut apozițional** (apoziție): care anume?
  El, **poetul**, a cântat...
  Elevul **Ionescu** a învățat...

Genitiv

- **atribut substantival genitival**:
  al cui? a cui? ai cui? ale cui?
- **nume predicativ**:
  Cartea este **a elevului**.

După prepoziții și locuțiuni prepoziționale ca: asupra, contra, împotriva, deasupra, înaintea, dinaintea, înapoia, dinapoia, în lungul, în latul, de-a lungul, de-a latul, de-a curmezișul, în scopul, cu scopul, din cauza, din pricina etc. (a se observa că sunt articulate - în **a** sau **l**), subst. poate fi:

- **complement circ. de loc**:
  S-au adunat **înaintea școlii**
- **complement circ. de cauză**:
  N-a venit, **din pricina ploii.**
- **complement circ. de scop**:
  În scopul cunoașterii acestor probleme, se pregătește...
- **atribut substantival prepozițional**:
  Lupta **contra greșelilor** de ortografie **va** continua.
- **complement indirect**:
  Fulgerele adunat-au **contra fulgerului**...

Dativ

- **complement indirect** cui?
  I-am adus **băiețelului** o minge...

Observație

Dativul complement indirect apare după verbe, dar și după adjective, adverbe sau interjecții:

Poet scump inimii noastre. (adj.)
E un adânc asemene uitării... (adv.)
Bravo fruntașilor! (interj.)

Scanned with OKEN Scanner

- după prepoziţiile specifice cazului dativ are funcţia de complement circ. instrumental: datorită, graţie, mulţumită, potrivit, conform, asemenea (provenite din adverbe, adj., verbe):

Graţie muncii depuse, şi-a atins scopul.

- **complement circumstanţial de loc (dativul locativ):**

Aşterne-te **drumului** ca şi iarba...

- **complement de mod**:

A procedat **conform ordinului**.

- **atribut substantival prepoziţional**:

Desfăşurarea unei activităţi **conform planului** aduce rezultate.

Acuzativ

- toate funcţiile, în afară de predicat şi subiect
- **complement direct** pe cine? ce? (care este lucrul **pe** care...?)
- **complement indirect** cu cine? cu ce? de la cine? de la ce? la cine? la ce? etc.
- **complemente circumstanţiale:**
  - **de loc** unde? de unde? până unde? încotro? pe unde?
  - **de timp** când? de când? până când? cât timp? de câte ori?
  - **de mod** cum? în ce fel? în ce mod? cât?
  - **de cauză** din ce cauza? din ce pricină?
  - **de scop** în ce scop? cu ce scop?

Observaţii

Aceste complemente ca şi atributul sau numele predicativ, apar de obicei după prepoziţii care cer acuzativul: de, pe, de pe, de pe la, cu, spre etc. (se verifică cu ajutorul pronumelui "mine").

- **atribut substantival prepoziţional** care? ce fel de?

O vie **cu livadă** frumoasă...

- **nume predicativ**:

Casa este **de cărămidă**.

Vocativ

- nu are funcţie sintactică; exprimă o chemare adresată cuiva

Scanned with OKEN Scanner

Importantă e punctuaţia vocativului:
Ioane, vino acasă!
Vino, **Ioane**, acasă!
Vino acasă, **Ioane**!

e) Declinarea substantivelor

1) fără articol
2) cu articol hotărât şi nehotărât
(vezi manualul de clasa a VI-a sau a VII-a)

f) Ortografia substantivelor

- substantivele comune se scriu cu literă mică (cu excepţia situaţiei când începe o propoziţie sau frază cu ele)
- **substantivele comune compuse** se scriu (în funcţie de unitatea de sens, de măsura în care şi-a păstrat înţelesul fiecare parte componentă):
1. *fără cratimă, într-un cuvânt:*
bunăstare, binefacere, bunăvoinţă, untdelemn etc.
(formează o unitate, verificabilă cu ajutorul cuvântului "datorită")
2. *cu cratimă* (nu s-au contopit):
câine-lup, redactor-şef, zi-lumină, bună-credinţă, rea-credinţă, floarea-soarelui, rea-voinţă, gură-cască, papă-lapte etc.
- substantivele proprii se scriu întotdeauna cu literă mare
- **substantivele proprii compuse** se scriu astfel:
a) cu iniţială majusculă la fiecare cuvânt, afară de articolele şi prepoziţiile care intră în alcătuirea lor:
- numele proprii de persoane sau personaje de basm:
Mihai Viteazul, Ştefan cel Mare, Vlad Ţepeş, Sfarmă-Piatră, Harap-Alb etc. (atenţie la folosirea cratimei)
- numele localităţilor:
Satu Mare, Baia Mare, Piatra-Olt, Curtea de Argeş, Vatra Dornei etc.
- denumirile statelor, organelor şi organizaţiilor, întreprinderilor, instituţiilor:
Republica Arabă Egipt, Editura Didactică şi Pedagogică, Întreprinderea de Mecanică Navală etc.

Scanned with OKEN Scanner

- numele sărbătorilor:
  Anul Nou, Ziua Femeii etc.

b) cu inițială majusculă numai la primul cuvânt:
- numele operelor literare, revistelor, ziarelor etc.:
  "Amintiri din copilărie", "România liberă", "România literară" etc.

La **scrierea denumirilor geografice**, se va ține seama de următoarele criterii:

a) substantivele: **deal, fluviu, munte, insulă, râu, vale, vârf, peninsulă** etc. se scriu cu inițială majusculă când fac parte din denumirea geografică, fiind însoțite de:
- un adjectiv:
  Lacul Sărat, Munții Apuseni, Peninsula Balcanică etc.
- un substantiv în cazul genitiv:
  Munții Măcinului, Valea Prahovei etc.
- un substantiv precedat de prepoziție:
  Porțile de Fier, Curtea de Argeș etc.
- dacă nu fac parte din denumirea geografică, se scriu cu inițială mică:
  râul Prahova, lacul Techirghiol, peninsula Florida etc.

b) **Se scriu cu cratimă** numele de localități compuse din două substantive cu formă de nominativ-acuzativ: Cluj-Napoca, Târgu-Mureș etc.

Analiza unui substantiv: Se indică:
1) felul (din toate punctele de vedere)
2) genul
3) numărul
4) cazul
5) funcția
6) articolul
7) prepoziția

Observații

Articolul și prepoziția se analizează întotdeauna împreună cu substantivul întrucât nu au funcție sintactică, caracteristicile lor gramaticale fiind strâns legate de ale acestuia.

8) valoarea stilistică

Scanned with OKEN Scanner

2. ARTICOLUL

Partea de vorbire flexibilă care arată în ce măsură obiectul este cunoscut vorbitorilor.

Observaţii

Articolul stă de obicei pe lângă subst. Când stă pe lângă alte părţi de vorbire, le substantivizează.

adjectiv

frumos - frumosul, cel frumos
harnic - harnicul, cel harnic

Exemplu:

Cel harnic are rezultate
(Harnicul)

numeral

trei - cei trei, treiul

Observaţii

Dacă adjectivul stă înaintea substantivului, preia articolul acestuia, fără însă a se transforma în substantiv.

Exemplu

Harnicul elev are rezultate...
(Elevul harnic...)

adverbul devine substantiv

bine - binele
Binele vine greu, greul vine repede.

verbul la participiu

recoltat - recoltatul
S-a încheiat **recoltatul**.

Scanned with OKEN Scanner

pronumele

sine - sinele; eu - **eul**
Își cunoaște bine **eul**.

FELURILE ARTICOLULUI

a) **hotărât**

propriu-zis (enclitic)

- indică un obiect cunoscut vorbitorilor:

elev**ul**,	elev**a**
elev**ii**,	elev**ele**
elev**ului**,	elev**ilor**
elev**ei**,	elev**elor**

Observații

Se numește enclitic pentru că stă în urma substantivului, lipit de acesta (să nu se confunde cu desinența):

elevii	ultimul *i*	- articol
copiii	penultimul *i*	- desinență

Sunt situații când devine *proclitic,* adică stă înaintea substantivului.

- înaintea unor substantive nume de persoane: **lui** Carmen, **lui** Vasile (la G.-D.)
- înaintea substantivelor care denumesc lunile anului: mijlocul **lui** ianuarie (G.-D.)
- înaintea substantivului **vodă**: **lui** vodă
- înaintea substantivelor **nenea, tanti**: **lui** nenea, **lui** tanti
- înaintea substantivelor nearticulate urmate de adjectiv posesiv: **lui** frate-meu, **lui** soră-mea
- înaintea numeralelor care indică anii: iarna **lui** '89

posesiv-genitival

Se folosește:

- pentru a lega numele posesorului de numele obiectului posedat:

Scanned with OKEN Scanner

Acest **prieten al** colegului.

- la formarea pronumelor posesive:

al meu, **ai** mei, **a** mea, **ale** mele etc.

- la formarea numeralelor ordinale:

al doilea, **a** doua

Formele articolului posesiv-genitival:

fem. *a*	*ale*
m. *al*	*ai*

demonstrativ-adjectival

Folosit la:

- legarea unui adjectiv de substantivul determinat: fata **cea** harnică, băiatul **cel** cuminte (de aceea i se spune adjectival; demonstrativ - fiindcă derivă din formele pronumelui demonstr.)
- formarea numeralelor ordinale:

cel de-al doilea, **cea** de-a doua

- formarea superlativului relativ

cel mai frumos, **cea** mai frumoasă

cei mai frumoși, **cele** mai frumoase

Formele articolului demonstrativ adjectival:

cel	cea		
cei	cele	G.-D. celui	celor
		celei	

Probleme de analiză:

- atât articolul posesiv-genitival cât și cel demonstrativ- adjectival nu se analizează cu substantivul determinat, ci cu cuvântul care determină substantivul:

coleg **al elevului** (vom analiza **al elevului, cea harnică**,
fata **cea harnică** menționând articolul)

b) **nehotărât**

(*proclitic*): indică un obiect mai puțin cunoscut vorbitorilor (stă întotdeauna înaintea substantivului)

un elev	**o** elevă
niște elevi	**niște** eleve
unui elev	**unei** eleve
unor elevi	**unor** eleve

Scanned with OKEN Scanner

Observaţii

Şi articolul nehotărât substantivizează părţile de vorbire pe lângă care stă.

trei - un trei
bine - un bine

Observaţii

Atenţie la deosebirea art. **un** şi **o** de numeral şi alte părţi de vorbire cu aceeaşi formă (pronumele personal, nehotărât, interjecţia)

ORTOGRAFIE

1. Să nu se confunde articolul posesiv-genitival (al, ai, ale) cu omofonele a-l, a-i, a-le.

Exemplu

Pentru a le explica...	a - particulă a infinitivului
Pentru a-i vedea...	le, i, l - pron. pers.
Pentru a-l asculta...	

2. Să nu se confunde art. dem. adj. (cel, cea, cei, cele) cu omofonele ce-l, ce-a, ce-i, cele.

ce - pron. relativ sau interogativ
l, le - pron. pers.
i - formă scurtă a verbului "a fi" (este) pronume pers.
a - verb auxiliar la perf. compus

Exemplu

După ce-l văzu, s-a liniştit.
Ce-i interesează?
Ce-i doare?
Ce-a fost aici?
Ce le interesează?

Scanned with OKEN Scanner

3. ADJECTIVUL

Partea de vorbire flexibilă care indică însuşiri ale obiectelor.

a) Felul adjectivelor

1) *după terminaţie*

variabile

- cu o terminaţie: mare, limpede, verde, rece etc. (term. **e**)
- cu două terminaţii: bun-bună, rău-rea etc.

invariabile

- nume de culori provenite din limbi străine: maro, vernil, crem, bej etc.
- adjective neologisme ca: feroce, atroce, rapace, precoce ş.a.
- adj. provenite din adverbe: aşa, asemenea ş.a.

2) *după alcătuire*

- **simple**: bun, rău etc.
- **compuse**: cumsecade, tehnico-ştiinţific, galben-auriu

3) *după proveniență*

- **propriu-zise** (calificative): mic, mare, uşor ş.a.
- **pronominale** (când pronumele stau pe lângă subst., devin adj. pron.)
- **participiale** (din verbe la participiu): carte **citită** - cărţi **citite**
- **gerunziale** (din verbe la gerunziu): coşuri **fumegânde** (se acordă)
- **numerale adjectivale** (când numeralul determină un subst., se acordă cu acesta în gen, nr., caz): clasa **a doua** - locul **al doilea**
- **din adverbe**: **aşa** om - **aşa** oameni

Locuţiuni adjectivale - grupuri de cuvinte cu valoare de adjective.

Exemplu

om *cu judecată* (înţelept, chibzuit)
om *de nimic* (josnic)
om *cu dare de mână* (darnic, bogat)

Scanned with OKEN Scanner

b) Cazurile și funcțiile adjectivului în propoziție

Adjectivul se acordă în gen, număr și caz cu substantivul, deci are aceleași caracteristici. **Nu se acordă în funcție.** Spre deosebire de substantiv, nu poate fi apoziție.

Adjectivul are numai funcția de:
- **atribut adjectival**
- **nume predicativ**:
  Tu ești **harnic**.
- **complement circ. de timp**:
  A învățat **de mic** să fie harnic.
- **complement indirect**:
  Din galben s-a făcut alb.
- **complement de cauză**:
  De flămând îl durea capul.

c) Gradele de comparație ale adjectivului

1) *pozitiv*: bun
2) *comparativ*
   - de superioritate: mai bun
   - de egalitate: tot așa de bun, la fel de bun, tot atât de bun
   - de inferioritate: mai puțin bun
3) *superlativ*
4) *relativ*
   - de superioritate: cel mai bun, cea mai bună, cei mai buni, cele mai bune
   - de inferioritate: cel mai puțin bun, cea mai puțin bună
5) *absolut*
   - foarte bun, foarte bună

Observații

Pentru formarea superlativului absolut, se mai folosesc alte părți de vorbire: prea, tare, nespus de, grozav de, nemaipomenit de, extraordinar de etc. (adverbe sau adjective).

Scanned with OKEN Scanner

Observaţii

Unele adjective nu au grade de comparaţie, pentru că:

1) la origine, în limba latină, sunt comparative sau superlative: anterior, exterior, inferior, superior (comp.), extrem, optim, suprem, ultim (superlative)

2) exprimă însuşiri care, prin natura lor, nu permit comparaţia: colosal, complet, gigantic, groaznic, mort, oral, perfect, principal, unic, uriaş, veşnic etc.

Observaţii

Să nu se confunde, în analiză, adjectivul cu adverbul provenit din adjectiv:

Are un scris **frumos**. (adj.)
Scrie **frumos**. (adv.)

Observaţii

Când adjectivul stă înaintea substantivului, preia articolul acestuia, fără să-şi schimbe valoarea gramaticală. Preluarea articolului implică o serie de probleme de ortografie:

copil zglobiu; copii zglobii;
copiii zglobii; zglobiii copii

(adjectivele care au un "i" în rădăcină, când vor primi articol, se vor afla înaintea substantivului şi se vor scrie cu trei "i")

Analiza unui **adjectiv**: felul, genul, nr., cazul, gradul de comp., articolul.

4. NUMERALUL

Partea de vorbire flexibilă care exprimă numărul obiectelor sau ordinea lor într-o înşiruire.

Scanned with OKEN Scanner

a) **Felurile**

- *cardinal*
- *ordinal*

1) *Numeralul cardinal*

- **după formă**:
  - simplu - doi, trei, cinci ş.a.
  - compus - paisprezece, şaisprezece, treizeci şi unu
- **după sens**:
  - propriu-zise: doi, trei, cinci ş.a.
  - colective: amândoi, amândouă, ambii, ambele, tustrei, tuspatru, câteşitrei, câteşipatru, toţi trei, toţi patru
  - multiplicative: înzecit, însutit, înmiit
  - distributive: câte doi, câte trei, câte unul, câte una
  - adverbiale (de repetiţie): de două ori, de trei ori, o dată, a două oară, a treia oară ş.a.

Observaţii

Atenţie la ortografia numeralului *o dată*. Să nu se confunde cu adverbul *odată* (cândva, oarecând, odinioară):

I-am spus o dată, a doua oară nu-i mai spun...
Era odată un moş...

Observaţii

Se mai vorbeşte de *numerale fracţionare:* jumătate, sfert, o zecime, o sutime etc.

Observaţii

Numeralele de la *douăzeci* în sus sunt urmate de prepoziţia *de*. Deci nu e corect să spunem "doi de i":

De asemenea, în formularea:
Douăzeci de elevi au participat la...
sub. atr.

Scanned with OKEN Scanner

Observaţii

Când sunt însoţite de articolul demonstrativ, au valoare de substantiv:

Cei trei au răspuns bine.

Observaţii

Când stau pe lângă substantiv, devin adjective:

Doi elevi - *două* eleve
(se acordă ca adjectivul)

Observaţii

Pentru numeralul cardinal *unu (una)* există mai multe corespondente ca numerale ordinale:

întâiul, întâia, întâi, întâile
primul, prima, primii, primele
cel dintâi, cea dintâi, cei dintâi, cele dintâi

2) *Numeralul ordinal*

- arată ordinea obiectelor prin numărare.

Alcătuire:

al (art. pos. gen.) **doi** + **le** (art. hot.) + **a** (particulă)
a **trei** + **a** (art. hot.)

b) Funcţii sintactice

1) **subiect**:
Trei au venit, **doi** au rămas.
Primul e mai bun.
2) **nume predicativ**:
El este **primul**.
Noi suntem **zece**.
3) **atribut adjectival**:
Au lucrat **doi** oameni.
Primul elev a răspuns mai bine.
4) **atribut**:
Efortul **a zeci** de oameni...
Efortul **primului** e mai mare...

Scanned with OKEN Scanner

5) **complement**:
- direct:
  I-a văzut **pe doi**...
  L-am ajutat **pe al treilea**.
- indirect:
  Ne-a vorbit **despre doi** din ei.
  Ne-a vorbit **despre al doilea**.

Observații

- Atenție la particularitățile formării unor cazuri ale numeralelor:
  1. Genitivul se formează cu ajutorul prepoziției *a* în următoarea situație:
     Efortul *a* zeci de muncitori...
  2. Dativul se exprimă cu ajutorul prepoziției *la* în următoarea situație:
     Dă cărți *la* cinci elevi...

5. PRONUMELE

Partea de vorbire flexibilă care ține locul unui substantiv.
Felurile: personal, personal de politețe, reflexiv, de întărire, posesiv, demonstrativ, relativ, interogativ, nehotărât, negativ.

a) Pronumele personal

- indică persoana (I - care vorbește; II - cu care se vorbește; III - despre care se vorbește)

Forme:

- **accentuate** (eu, noi, pe mine etc)
- **neaccentuate** (mi, ți, ne, v etc.): nu formează singure silabe, se pronunță împreună cu alte părți de vorbire.

Observații

- numai persoana a III-a are forme pentru gen

Scanned with OKEN Scanner

- numai persoana a II-a are forme pentru cazul vocativ
- persoana I și a II-a nu au forme pentru genitiv (au devenit pronume posesive: al meu, al tău etc.)
- pentru persoana a III-a, ca pronume personale se folosesc: *dânsul, dânsa, dânșii, dânsele*
- pronumele personal nu devine adjectiv pronominal, de aceea *lui, ei, lor* nu sunt atribute adjectivale, ci atribute pronominale

Exemplu

Cartea lui (nu se acordă)
f. m.

- unele pronume personale, forme neaccentuate, nu sunt analizabile: o, mi, ți.

Exemplu

A luat-*o* la fugă. A zbughit-*o*.
Când *mi ți-l* prinde odată...

Cazurile pronumelui personal:

Cazul	**Persoana I**			
	Singular		Plural	
	acc.	neacc.	acc.	neacc.
N	eu	–	noi	–
G.	–	–	–	–
D.	mie	îmi, mi	nouă	ne, ni
Ac.	(pe) mine	mă, m	(pe) noi	ne
V.	–	–	–	–

Cazul	**Persoana a II-a**			
	Singular		Plural	
	acc.	neacc.	acc.	neacc.
N	tu	–	voi	–
G.	–	–	–	–
D.	ție	îți, ți	vouă	vă, vi, v-
Ac.	(pe) tine	te	(pe) voi	vă, v-
V.	tu!	–	voi!	–

Scanned with OKEN Scanner

Cazul	Persoana a III-a							
	Masculin				Feminin			
	Singular		Plural		Singular		Plural	
	acc.	neacc.	acc.	neacc.	acc.	neacc.	acc.	neacc.
N.	el	—	ei	—	ea	—	ele	—
G.	(al, a, ai, ale) lui	—	(al, a, ai, ale) lor	—	(al, a, ai) (ale) ei	—	(al, a, ai) (ale) lor	—
D.	lui	îi, i	lor	le, li	ei	îi, i	lor	le,li
Ac.	(pe) el	îl, l-	(pe) ei	îi, i	(pe) ea	o	(pe) ele	le
V.	—	—	—	—	—	—	—	—

Dativul etic

- formă neaccentuată a pronumelui personal care indică ideea apartenenței, determinată de afecțiune.

Exemplu

Și când *mi ți-l* ardea...
"Cine *mi*-au văzut...?"

Dativul posesiv

- formă neaccentuată a pronumelui personal care indică posesia și are valoare de atribut pronominal (nu complement indirect, cum ar părea).

Exemplu

Eu *îmi* fac temele.
(ale mele)
El *își* face temele.
(ale sale)
Frumoasele-*ți* cuvinte...
(tale)

Dativul neutral

- formă neaccentuată a pronumelui personal de persoana a III-a (inanalizabilă)

Exemplu

Dă-*i* cu una, dă-*i* cu alta...

Scanned with OKEN Scanner

Pronumele personal de politețe:

- indică respectul față de cineva
- are forme pentru pers. II și III

Pers. II	N. Ac.	dumneata	dumneavoastră
	V.		
	G. D.	dumitale	dumneavoastră
Pers. III	N. Ac.	dumnealui	dumnealor
	V.	dumneaei	dumnealor
		dumneasa	dumnealor
	D. G.	dumisale	dumnealor

Alte forme ale pronumelui pesonal de politețe:
- mata, matale, mătăluță, tălică, tăluță (în limbaj familiar)
- Domnia ta, Domnia sa, Domnia lui, Domnia voastră
- Măria ta, Măria sa, Măria voastră (Măria Ta)
- Înălțimea ta, Înălțimea sa, Înălțimea voastră
- Luminăția ta, Luminăția sa, Luminăția voastră
- Excelența sa, Excelența voastră

Funcții sintactice:

- are toate cazurile și funcțiile substantivului, fiindcă îi ține locul: subiect, nume predicativ, atribut, complement (de toate felurile).

Exemplu

Tu *(dumneata)* ești prietenul meu. (S.)
Cărțile sunt *de la tine (dumneata)*. (N.P.)
Sfaturile *lui (dumitale)* sunt prețioase. (Atr.)
Le-am dat *lor (dumnealor)* cărțile. (C.I.)
Despre voi (dumnealor) am păreri bune. (C.I.)
Pe noi (dumneavoastră) vă cunoaște lumea. (C.D.)

Complemente circumstanțiale:
- **de loc**: S-au oprit **înaintea lui**. (caz G.)
- **de timp**: **Înaintea lui**, au sosit alții. (caz G.)
- **de mod**: A procedat **ca tine**. (caz Ac.)
- **de cauză**: N-a răzbit **de tine**. (caz Ac.)

Scanned with OKEN Scanner

b) Pronume reflexiv

- ține locul unui obiect indicând că acțiunea verbului se răsfrânge asupra celui care o face.
- are forme numai pentru D. și Ac.
- pentru persoana I și a II-a împrumută formele neaccentuate ale pronumelui personal.

Funcții sintactice:

- dativ: complement indirect
- acuzativ: complement direct

Forme:

	Ac.	D.
Pers. I	mă	îmi
II	te	îți
III	se(s)	își (și)
I	ne	ne
II	vă	vă
III	se(s)	își (și)

Exemplu

mă apăr, îmi amintești etc.

Formele accentuate ale pronumelui reflexiv propriu-zis sunt:

D. sie, sieși Ac. (pe) sine

Atenție!

Mijloc de deosebire între formele neaccentuate ale pronumelui personal și reflexiv (pers. I și II) este concordanța între persoana verbului și persoana pronumelui:

Eu mă apăr (pron. refl.)
I I I

Eu te apăr (pron. pers.)
I II I

Scanned with OKEN Scanner

Observaţii

Acest procedeu este foarte folositor la deosebirea diatezei active de cea reflexivă, fiindcă pronumele reflexiv este marca diatezei reflexive.

c) Pronumele de întărire

- are rolul de a arăta că se insistă asupra obiectului căruia îi ţine locul, la care se referă
- se obţin prin adăugarea formelor scurte ale pronumelui reflexiv la rădăcinile:

însu-, însă-, înşi-, înse-

masc. sg. **însumi**	fem. sg. **însămi**
însuţi	**însăţi**
însuşi	**însăşi**
masc. pl. **înşine**	fem. pl. **însene**
înşivă	**însevă**
înşişi	**înseşi**
	(însele)

le- pron. pers.

Forme de G. D. - are numai femininul singular:

G. D. fem. sg. **însemi**
înseţi
înseşi

Funcţii sintactice:

- subiect: **Însumi** port răspunderea...
- atribut adj. (cel mai des, pentru că pronumele de întărire în limba actuală apare foarte rar, e mai des întâlnit adjectivul pronominal de întărire).

d) Pronumele posesiv

- ţine locul numelui posesorului şi obiectului posedat.

Forme:

- se obţin cu ajutorul articolului posesiv-genitival

Scanned with OKEN Scanner

- a preluat formele de genitiv ale pronumelui personal la pers. I şi a II-a, sg. şi pl.
- forme proprii pentru persoana a III-a

Formele de pers. a III-a ale pronumelui pers. nu devin niciodată adjective pronominale posesive, ele rămân, ca funcţie, atribute pronominale, pentru că nu se acordă cu cuvântul determinat (v. pron. pers.).

Un obiect posedat, un posesor		**Un posesor, mai multe obiecte posedate**	
al meu	a mea	ai mei	ale mele
al tău	a ta	ai tăi	ale tale
al său	a sa	ai săi	ale sale
(al lui)	(a lui)	(ai lui)	(ale lui)
(al ei)	(a ei)	(ai ei)	(ale ei)

Mai mulţi posesori, un obiect posedat		**Mai mulţi posesori, mai multe obiecte posedate**	
al nostru	a noastră	ai noştri	ale noastre
al vostru	a voastră	ai voştri	ale voastre
al lor	a lor	ai lor	ale lor

Funcţii sintactice:

- când stă pe lângă substantiv, pronumele posesiv devine adjectiv pronominal şi are funcţia de atribut adjectival pronominal (se acordă în gen, număr şi caz cu subst. determinat)
- **subiect**:
  Ai noştri mergeau spre pădure.
- **complement direct**:
  Să-i aşteptăm **pe ai noştri**.
- **nume predicativ**:
  Pământul este **al nostru**.
- **complement indirect**:
  Ne apropiem **de ai noştri**.
- **complement circ. de loc**:
  Să ne întoarcem **la ai noştri**.
- **atribut prepoziţional**:
  S-a întors unul **de ai noştri**.

Scanned with OKEN Scanner

- **nume predicativ (la Ac.)**:
Scrisoarea este **de la ai noştri**.

Probleme de ortografie:

- formele **noştri, voştri** se scriu cu un singur "i" (numai substantivele şi adjectivele sunt articulate)
- adjectivele pronominale se despart prin cratimă de substantivele determinate, dacă acestea sunt nearticulate: frate-meu, soră-mea, taică-meu, mă-ta etc.

Observaţii

- la cazurile G.D. uneori articolul posesiv-genitival are forme pentru plural:
alor mei, **alor** tăi, **alor** săi
- să nu se confunde adjectivul pronominal cu pronumele în cazul genitiv:
Fratele **meu** a plecat în excursie.
N., art. adj.
- se spune corect:
unei prietene **a mele**
(nu ale mele sau a mea)
unui coleg de-ai mei
(nu de-al meu)
unei colege de-ale mele
(nu de-a mea)

e) Pronumele demonstrativ

- indică apropierea sau depărtarea unui obiect faţă de vorbitor, identitatea obiectului cu altele sau cu el însuşi de-a lungul unei perioade de timp

Formele şi felurile lui:

1. **de apropiere**

acesta	aceasta	aceştia	acestea

În limba vorbită (nerecomandabile):

ăsta	asta	ăştia	astea

Scanned with OKEN Scanner

În vorbirea populară (regionalisme):

ista (iesta) (aista)	aiasta	iştia (aiştia)	aiestea
cestălalt	ceastălaltă	ceştilalţi	cestelalte
G.-D. cestuilalt	cesteilalte		
cestorlalţi	cestorlalte		

2. **de depărtare**

acela - aceea, aceia - acelea, celălalt - cealaltă
ceilalţi - celelalte
G.-D. celuilalt - celeilalte celorlalţi - celorlalte

În limba vorbită:

ăla - aia, ăia - ălea (alea)

Observaţii

Sunt şi forme scurte ale acestor pronume de depărtare şi de apropiere, care nu trebuie confundate cu articolele demonstrativ-adjectivale (cel, cea, cei, cele).

Exemple

Ivan ajunge la curţile *cele.*
(acelea)
Cei de la noi sunt mai buni.
(aceia)
Îl vede *pe cel* de jos.
(acel)
Iar la *cea* măicuţă...
(acea)

3. **de identitate**

acelaşi - aceeaşi aceiaşi - aceleaşi

Observaţii

Se formează din pronumele de depărtare şi pronumele reflexiv "şi".

G.-D. aceluiaşi aceleiaşi aceloraşi

Scanned with OKEN Scanner

Ortografie: Atenție la scrierea formelor de feminin și masculin (cu **ee** sau **ei**).

Funcții sintactice: subiect, nume predicativ, atribut, complement (găsește exemple).

f) Pronumele relativ

- face legătura între două propoziții

Forme:

care, cine, ce, cât (câtă, câți, câte) - simple
cel ce, cei ce, ceea ce, cele ce - compuse
G.-D. cărui, căruia, cărei, căreia, cărora, cui (pentru pron. "cine"), câtor

Funcții sintactice:

Pronumele relativ are funcție în propoziția pe care o introduce. Pentru a identifica funcția respectivă, înlocuim cu substantivul căruia îi ține locul:

- **subiect**:
Se vede **care** a învățat.
(cine)
- **atribut**:
Nu știi cu **al cărui** stilou scrii.
(pronominal)
Nu știi cu **care** stilou scrii.
(adjectival)
- **complement direct**:
Am aflat **pe care** îl apreciezi.
- **compl. ind.**:
Nu știu **despre care** să îți vorbesc.
- **compl. circ.**:
Știu **la cine** ai fost.

Observații

Atenție la formele pron. "cine":
Știu **al cui** prieten este el. (atr.)
Știu **cui** i-ai dat cartea. (c. ind.)

Scanned with OKEN Scanner

Atenţie! Când este însoţit de articol posesiv, acordul se face astfel: pronumele cu subst. din regentă iar articolul cu subst. din subordonată.

Exemplu

Un elev *al cărui* părinţi...
O colegă *al cărei* frate...

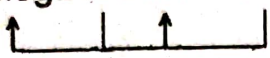

g) Pronumele interogativ

- ţine locul unui cuvânt aşteptat ca răspuns la întrebare.

Forme:

- aceleaşi ca ale pronumelui relativ.

Funcţii sintactice:

- aceleaşi
  - **subiect**:
    Cine nu a învăţat?

(funcţiile se deduc mai bine dacă folosim, într-o propoziţie, cuvântul aşteptat ca răspuns, cuvânt care are funcţia pronumelui respectiv)

Aici: **El** nu a învăţat.

  - **atribut**:
    Al cui prieten eşti tu?
  - **complement direct**:
    Pe cine aştepţi?
  - **c. indirect**:
    Despre ce vorbeşti?
    Cui îi place aceasta?
  - **c. circumstanţial**:
    La cine ai fost?
  - **nume predicativ**:
    Cine e Ionel?
    (Ionel este **prietenul** meu.)
    n. pred.

Scanned with OKEN Scanner

Observații

- pronumele și adjectivul pron. "cât" a dat naștere unui pron. interogativ cu sens ordinal:

Al câtelea e în clasă? **A câta** e?

- poate avea și rol de conjucție, adică poate fi în același timp și pronume relativ:

Spuneți-mi **ce**-i dreptatea?

h) Pronumele nehotărât

- ține locul unui obiect, fără a da o indicație precisă asupra lui.

Forme:

- cu "va": cineva, careva, ceva, câtva, câțiva, câteva
- cu "ori": oricare, oricine, orice, oricât, oricâți, oricâte
- cu "fie": fiecare, fiecine, fiece, fiecât
- cu "oare": oarecare, oarecine, oarece, oarecât
- cu "ori" + "și": orișicare, orișicine, orișice, orișicât, orișicâți, orișicâte
- cu "alt": altcineva, altceva, altcareva
- unul, una, unii, unele
- altul, alta, alții, altele
- atât, atâta, atâți, atâtea
- mult, puțin, cutare:

Mult a fost, **puțin** a rămas.

- vreunul, vreuna, vreunii, vreunele (cu variantele **vreun**, **vreo**, când sunt adj. pron.):

vreun elev, **vreo** elevă

- tot, toți, toată, toate
- cu "oare" + "și": oareșicare, oareșicine, oareșice, oareșicât

Observații

Pron. "care" e uneori pron. nehotărât:
S-a așezat *care* cum a putut (= fiecare)
Au venit *care* călări, *care* pe jos. (unii)

Atenție! la deosebirea valorilor morfologice ale lui "un" și "o":

- art. nehotărât, numeral cardinal, adj. pron. nehot. (dă exemple în propoziție)

Scanned with OKEN Scanner

- "o" mai poate fi: - formă populară a auxiliarului:
O să meargă el. (= are)
- sau interjecție:
"*O*, ești frumos..."
(a se vedea și valoarea de pronume personal, pers. a III-a, fem.: am văzut-o)

Funcții sintactice:

subiect, nume predicativ, atr., compl.
(dă exemple în prop.)

i) Pronumele negativ

- se folosește în propoziții negative

Forme:

nimeni, nimenea, nimic, nimica, nici un (nici unul), nici una (nici o)
G.-D. nimănui, nici unui(a), nici unei(a)

Funcții sintactice:

- **subiect**:
N-a venit **nimeni**.
- **atribut**:
Nu s-a aprobat propunerea **nici unuia**.
- **compl. dir.**:
Nu interesează **pe nimeni**.
- **compl. ind.**:
Nimănui nu-i place asta.
- **compl. circ.**:
N-am fost **la nici unul**.

Observații

- să nu se confunde *nici unul* ca pron. negativ cu construcția *conjuncție + pron. nehot.*

Scanned with OKEN Scanner

Exemplu

N-a venit nici unul. (pron. neg.)
N-a venit *nici* **unul**, nici **altul**.
(conj. + pron.)

- la plural pron. "nimic" este substantiv:
nimicuri (și dacă are articol: **un** nimic)
- poate forma locuțiune adjectivală:
om **de nimic** (josnic)

Analiza unui pronume:

1. felul
2. forma (sau **persoana**, când are)
3. genul
4. numărul
5. cazul
6. funcția sintactică
7. prepoziția

Pot deveni adjective pronominale numai: pron. de întărire, posesiv, demonstrativ, relativ, interogativ, nehotărât, negativ.

Nu pot deveni adj. pron. pron. personal, reflexiv.

Au persoane numai: personal, reflexiv, de întărire, posesiv.

6. VERBUL

Partea de vorbire care exprimă o acțiune.

Observații

Verbul mai poate exprima starea, posibilitatea, voința, dorința: a sta, a exista, a trebui, a putea, a voi, a dori etc.

Locuțiunile verbale

- grupuri de cuvinte cu valoare de verb.

Exemplu

a băga de seamă - a observa

Scanned with OKEN Scanner

a o lua la fugă	- a fugi
a sta de veghe	- a veghea
a vorbi	- a sta de vorbă
a plănui	- a face planuri
a chiui	- a da chiot
a năvăli	- a da buzna, a da năvală
a demasca	- a da în vileag, a da pe față
a comanda	- a da o comandă, a face comandă
a se rostogoli	- a se da de-a rostogolul
a se pârgui	- a da în pârg
a hotărî	- a lua o hotărâre
a privi (pe furiș)	- a trage cu ochiul
a se opri	- a sta în loc etc., etc.

Observații

- analiza locuțiunilor verbale se face orientându-ne după modul, timpul, numărul, persoana, diateza, conjugarea verbului component
- locuțiunile au funcția de *predicat verbal*
- numai în caz cu totul excepțional (dacă se cere aceasta), analizăm și celelalte părți de vorbire componente
- folosirea locuțiunilor dă expresivitate textului din punct de vedere stilistic

Categorii gramaticale

a) *Felurile verbelor*:

I. **predicative**: formează singure predicatul - cea mai mare parte a verbelor
II. **nepredicative (copulative)**: nu formează singure predicatul, au nevoie de un nume predicativ ca să ne spună ceva despre subiect:

- a fi	- a însemna
- a deveni	- a părea
- a se numi	- a se chema
- a ieși (= a deveni)	- a ajunge (= a deveni)
- a constitui	- a se naște
	- a se face
	- a rămâne

(total: 12 verbe)

Scanned with OKEN Scanner

Observaţii

- în unele situaţii, verbele acestea devin predicative, adică formează singure predicatul
A fi - când are sensurile:
1) a exista, a se afla, a trăi, a se situa: Tu *eşti* în clasă.
2) a costa: Merele *sunt* zece lei.
3) a trece (despre timp): *E* mult de atunci.
4) a dăinui, a dura: Cât *va fi* Pământul...
5) a se întâmpla: Ce *a fost* aici?
A ajunge: El a ajuns acasă.
A ieşi: Tu *ai ieşit* din clasă.

III. **tranzitive**: nu pot avea complement direct:
cineva ..... ceva - formula lor
citeşte
face
găseşte etc.

Atenţie! Nu se pot aşeza în formulă verbe copulative, pentru că **ceva** devine nume predicativ.

IV. **intranzitive**: nu au complement direct: a merge, a fugi, a veni etc.

Observaţii

În anumite contexte, unele verbe pot deveni tranzitive:
A trecut *copilul* dincolo de apă.
c. dir.
L-am alergat până a obosit.
c. dir.

V. **auxiliare (ajutătoare)**: cu ajutorul lor, se formează unele moduri, timpuri şi diateza pasivă.

A FI se foloseşte la:
- formarea tuturor modurilor şi timpurilor diatezei pasive (ne orientăm după el pentru a stabili modul şi timpul verbului conjugat)
- modul indicativ, viitorul anterior:
eu voi fi citit, voi fi lucrat

Scanned with OKEN Scanner

- modul conjunctiv, perfect: să fi citit
- modul cond.-optativ, perfect: aș fi citit
- infinitiv, perfect: a fi citit

Observații

Verbul "a fi", spre deosebire de celelalte verbe, are toate valorile gramaticale: verb predicativ, nepredicativ, auxiliar

- se scrie cu doi "i" numai în următoarele situații:
  fiind (gerunziu), nefiind, nemaifiind
  să fii (conjunctiv)
  fii! (imperativ, afirmativ)

A AVEA se folosește la:

- formarea modului indicativ, perf. comp. (perfectul compus se formează din prezentul verbului auxiliar - cu unele modificări de formă și participiul verbului de conjugat):
  eu *am* citit, tu *ai* citit etc.
- condițional-optativ (prezentul verbului + infinitivul verbului de conjugat):
  Tu *ai* cânta.
- modul indicativ, viitorul popular:
  am să merg, *ai* să mergi etc.

A VREA (A VOI) la modul indicativ, viitor (ambele forme):
Eu *voi* citi, eu *voi* fi citit

VI. **regulate**: au o conjugare după legi specifice diferitelor tipuri de verbe: a lucra, a citi etc.
VII. **neregulate**: în conjugare, formele lor suferă modificări neașteptate:
a coace - copsei
a merge - mersei etc.
VIII. **personale**: au toate persoanele
IX. **impersonale și unipersonale**: acțiunea lor nu poate fi atribuită unei persoane, au formă numai pentru persoana a III-a:

Exemplu

- a tuna, a fulgera, a ninge, a trăsni, a fulgui etc.

Scanned with OKEN Scanner

- a trebui, a păsa sub.
- a plăcea (pers.III: Îi place *cartea*.)

- reflexiv impersonale: se zice, se spune, se înserează, se întunecă, se înseninează etc:
  - doare, poate, se cuvine, se cade, a oua
- verbe care provin din interjecții sau indică sunete scoase de animale: a măcăi, a behăi, a cotcodăci, a miorlăi etc.

Observații

Aceste verbe sunt, așadar, impersonale în ce privește sensul și unipersonale în ce privește forma.
Cu aceeași valoare impersonală și unipersonală se înregistrează și expresiile: e bine, e rău, e posibil, e greu, e lesne etc.

Observații

După aceste verbe și expresii apar subiectul și propoziția subiectivă:
E ușor *de spus*. E ușor *să spui*.

b) *Cele patru conjugări*:

- grupuri de verbe ordonate după terminația la infinitiv:

I	- a:	a lucra
II	- ea:	a vedea
III	- e:	a merge
IV	- i:	a citi
	- î:	a hotărî

Observații

Pentru a stabili conjugarea, e necesar să aflăm rădăcina verbului, de aceea conjugăm verbul la prezent, indicativ.

Exemplu

a crea nu e de conj. II, ci de conj. I
eu creez, tu creezi, el creează...
(rădăcină *cre*)

Scanned with OKEN Scanner

A conjugă un verb înseamnă a-l trece la toate modurile și timpurile sau numai la cele indicate.

c) *Diatezele*:

- forme ale verbului care exprimă raportul dintre subiect și acțiunea exprimată de predicat:

1: **activă** - acțiunea săvârșită de subiect se răsfrânge asupra unui complement:

El citește o carte 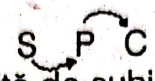

2. **reflexivă** - acțiunea săvârșită de subiect se răsfrânge asupra lui însuși:

El se gândește.
El își amintește. 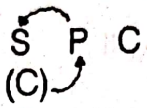

Observații:

Se formează cu ajutorul pronumelui reflexiv în dativ sau acuzativ (cu rol de complement direct sau indirect)
Verbele reflexive impersonale se construiesc numai cu pronumele reflexiv în cazul acuzativ: se zice, se aude etc.

3. **pasivă** - acțiunea realizată de cineva din afara relației subiect-predicat și suferită de subiectul propoziției:

Copilul a fost crescut de bunica.

s. gram.

s. logic
(numit compl. de agent)

Observații

Autorul real al acțiunii este subiectul logic al propoziției, numit și complement de agent. Subiectul propoziției de analizat se numește *subiect gramatical*.
Să nu se confunde predicatul nominal cu predicatul verbal exprimat prin verb la diateza pasivă. Diateza pasivă se formează din verbul "a fi" conjugat la toate modurile și timpurile, la care se adaugă participiul verbului de conjugat:

Eu *am fost lăudat.*

- modul ind. perf. compus (ne orientăm după modul, timpul, pers. verbului "a fi")

Scanned with OKEN Scanner

Mijlocul de deosebire a diatezei pasive de predicatul nominal: după un verb la diateza pasivă, se poate folosi prep. "de" sau "de către":

Tu eşti lăudat (de, de către) - diateza pasivă
Tu eşti înalt. - pred. nominal

d) *Modurile*:

- forme pe care le ia verbul pentru a arăta cum consideră vorbitorul acţiunea (reală, posibilă, dorită, sigură etc.):

I. **personale sau predicative**: au persoane, verbele la aceste moduri formează predicate:
- indicativ
- conjuctiv
- condiţional-optativ
- imperativ

II. **nepersonale sau nepredicative**: nu au persoane, nu au funcţia de predicate:
- infinitiv
- participiu
- gerunziu
- supin

e) *Timpurile*:

- forme ale verbului pentru a indica momentul în care se petrece acţiunea:
1. **prezent** - acţiunea se petrece în momentul vorbirii
2. **trecut** - înaintea momentului vorbirii
3. **viitor** - după momentul vorbirii

f) *Persoana*

g) *Numărul*

Conjugarea verbului

Indicativul:

- acţiunea este considerată reală, sigură, s-a petrecut, se petrece sau se va petrece

Scanned with OKEN Scanner

- este singurul mod care are toate timpurile
- numai la indicativ vom întâlni forme pentru viitor

1. **Prezentul** - pune unele probleme de ortografie:
- se scriu cu "ii" la pers. II, sg.: tu știi, tu scrii, tu vii, tu ții (și derivatele lor - tu descrii, tu revii, tu deții etc.)
- la pers. II, pl. nu se desparte "ți" de rădăcina verbului: voi **faceți, mergeți**
- "a crea" se conjugă după modelul verbului "a lucra":

eu lucr**ez**	eu cre**ez**
tu lucr**ezi**	tu cre**ezi**
el lucr**ează**	el cre**ează**
noi lucr**ăm**	noi cre**ăm**
voi lucr**ați**	voi cre**ați**
ei lucr**ează**	ei cre**ează**

- "a lua" este verb neregulat: eu iau, tu iei, el ia, noi luăm, voi luați, ei iau

Observații

- "iau", "ia" nu trebuie confundate cu i-au, i-a (pronume și verb auxiliar: i-au spus, i-a spus)

- verbele de conjugarea a IV-a terminate în "i" au forma la pers. III, pl.: hotărăște, hotărăsc

2. **Formele timpului trecut**

a) **Imperfectul** - acțiune trecută, neterminată în momentul la care se referă vorbitorul: eu cream, citeam

b) **Perfectul simplu** - acțiune trecută, terminată, mai aproape de momentul vorbirii:

Eu cânta*i*	Noi cântar*ăm*
Tu cânta*și*	Voi cântar*ăți*
El cântă	Ei cântar*ă*

Observații

Sunetele subliniate sunt desinențe, care se adaugă la forma de infinitiv. La pers. III nu există desinență, numai la plural.

Scanned with OKEN Scanner

Ortografie: - verbele de conjugarea a IV-a în "i" se scriu la pers. I, sg. cu "ii" iar la pers. III, sg. cu "i":

eu citii, descoperii, auzii, izbutii, înnoii, el citi, descoperi, auzi, izbuti, înnoi

- dacă verbul se termină cu "ii" la infinitiv vor avea trei "i" la perf. simplu, respectiv doi "i":

eu mă sfiii, eu înmiii, eu pustiii

el se sfii, el înmii, el pustii (la fel "a prii")

c) **Perfectul compus** - acţiune trecută, terminată

- se formează din prezentul verbului auxiliar "a avea" (cu modificări impuse de evoluţia limbii) şi participiul de conjugat: am cântat, ai cântat, a cântat, am cântat, aţi cântat, au cântat

Ortografie: - atenţie la scrierea formelor însoţite de pronume personale sau reflexive:

i-au adus, l-au văzut

s-au dus, s-a dus

- atenţie la scrierea formelor verbale inverse însoţite de pronume:

văzut-am	văzutu-l-am	văzutu-i-l-am
adus-am	adusu-i-am	adusu-i-l-am
părutu-s-a	părutu-i-s-a	
plânsu-s-a	plânsu-mi-s-a	

d) **Mai mult ca perfectul** - acţiune trecută, terminată, înaintea altei acţiuni trecute şi terminate

- pentru a forma m.m.c.p., folosim aceleaşi desinenţe ca la perf. simplu, cu excepţia pers. I, sg., unde desinenţa este **m**; între desinenţă şi rădăcină se adaugă sufixul gramatical **se**:

Perf. simplu	M.m.c.p.
eu văzui	eu văzu + se + m = văzusem
tu văzuşi	tu văzu + se + şi = văzuseşi
eu lucrai	eu lucrasem etc.

3. **Formele viitorului**

a) **Viitorul întâi** - se formează cu ajutorul auxiliarului "a vrea (a voi)" la prezent, plus infinitivul verbului de conjugat:

Eu voi *lucra* (inf.) Eu voi *citi* (inf.)

Scanned with OKEN Scanner

Observaţii

- Folosirea infinitivului (fără prepoziţia "a") pune probleme de ortografie la scrierea verbelor de conj. IV (*voi veni*, nu "voi venii" etc.).

b) **Viitorul anterior** - arată o acţiune care se desfăşoară după momentul vorbirii, înaintea altei acţiuni viitoare:

Eu voi fi citit, tu vei fi citit, el va fi citit, noi vom fi citit, voi veţi fi citit, ei vor fi citit.

Se formează din viitorul I al auxiliarului "a fi" şi participiul verbului de conjugat.

c) **Forme populare de viitor**

- am să fac, ai să faci, are să facă, avem să facem, aveţi să faceţi, au să facă (cu auxiliarul "a avea" şi conjuctivul verbului)
- o să fac, o să faci, o să facă, o să facem, o să faceţi, o să facă (cu forma populară a auxiliarului şi conjunctivul verbului)
- oi face, îi(ăi) face, om face, îţi(oţi) face, or face (cu forma populară a auxiliarului "a vrea (voi)"

Observaţii

Sunt şi forme populare de viitor anterior: oi fi vorbit, îi fi vorbit, om fi vorbit, îţi fi vorbit

Conjunctivul:

- o acţiune posibilă, realizabilă
- se formează din formele de prezent ale verbului, precedate de conjuncţia "să":

Ind. prez.: eu scriu
Conj. prez.: eu să scriu
Două forme: prezent - eu să scriu
perfect - eu să fi scris

Conjunctivul perfect se formează din conjuncţia "să" + forma fixă a verbului auxiliar "a fi" + participiul verbului de conjugat:

eu să fi lucrat	noi să fi lucrat
tu să fi lucrat	voi să fi lucrat
el să fi lucrat	ei să fi lucrat

Scanned with OKEN Scanner

Observaţii

Uneori conjuncţia "să" nu apare la persoana a III-a:
fie ce-o fi, *facă* ce-o vrea, *meargă* unde o şti etc.

Ortografie: - se pun aceleaşi probleme ca la scrierea verbelor la ind. prez.:

tu să scrii, tu să ţii, să creezi etc.

Condiţionalul-optativ:

- o acţiune dorită, care depinde de o condiţie

Forme:

1. **Prezent** - se formează din prezentul indicativ al verbului auxiliar "a avea" şi infinitivul verbului de conjugat:

Tu ai lucra

2. **Perfect** - se formează din condiţionalul-optativ prezent al verbului "a fi" şi participiul verbului de conjugat:

Tu ai fi lucrat

Observaţii

Există şi forme mai vechi de condiţional-optativ construite cu ajutorul infinitivului lung:

Aş închinare - închinar-aş

Ortografie: - atenţie la scrierea formelor inverse ale condiţionalului-optativ însoţite de pronume neacc.:

Lovi-te-ar moartea de Bisisică!...
Aduce-l-aş...

Imperativul:

- exprimă ordinul, chemarea, porunca, rugămintea
- are forme numai pentru persoana a II-a, singular şi plural

Se formează astfel:

- pers. II, afirmativ, din pers. a III-a ind. prezent:

Ind. prez. - el cântă Imp. - cântă!

Scanned with OKEN Scanner

Observaţii

Unele verbe prelau de la acelaşi mod şi timp formele de pers. a II-a, singular:

tu treci treci!

- pers. II, plural, are forme identice cu ale indicativului prezent:

voi cântaţi cântaţi!

3. **Imperativul negativ**

- pers. a II-a singular se formează din infinitiv + negaţie:

(a) nu lucra Nu lucra!

- pers. a II-a plural este aceeaşi ca şi la afirmativ + negaţia:

Nu lucraţi! Nu vorbiţi!

Observaţii

Sunt anumite verbe care au forme proprii pentru imperativ:

vino! fă! desfă! zi! du-te! redu! dezi!

Imperativul nu are decât prezent.

Ortografie: - atenţia la formele însoţite de forme neacc. ale pronumelui:

du-te! adu-mi-l!

Observaţii

Pe lângă aceste moduri predicative, specialiştii mai vorbesc şi de un alt mod predicativ, *prezumtivul*, care indică o acţiune presupusă, bănuită:

o fi existând, să fi existând, o fi fiind

Infinitivul:

- arată numele acţiunii: a scrie, a învăţa etc.
- are două aspecte: afirmativ
  negativ: a nu scrie
- are două timpuri: prezent: a citi
  perfect: a fi citit

Scanned with OKEN Scanner

Observaţii

Intră în alcătuirea viitorului I, condiţionalului-optativ prezent, imperativului negativ.
În limba română infinitivul lung a devenit substantiv: citire, mâncare, scriere etc.

Funcţii sintactice ale infinitivului:

- toate, în afară de predicat:

1. **subiect**: **A citi** este o plăcere.
2. **nume predicativ**: Plăcerea lui este **a citi.**
3. **atribut**: Plăcerea **de a citi** îl caracterizează.
4. **complement direct** (de cele mai multe ori fără prepoziţia **a**): Poate **citi.**
5. **complement indirect**: S-a săturat **a citi.**
6. **complemente circumstanţiale**:
   - de loc: Plăcerea lui se află **în a citi.**
   - de timp: **Înainte de a citi**, învaţă!
   - de mod: **Fără a citi**, nu reuşeşti.
   - de scop: **Pentru a citi** e nevoie de timp.

Observaţii

Infinitiv apare fără prepoziţia "a" după verbele a putea, a şti, a avea:
poate *citi*, ştie *citi*, are ce *citi.*

Participiul:

- arată o acţiune exercitată asupra unui obiect
- intră în alcătuirea perfectului compus, conjunctivului perfect, cond.-optativ perfect, infinitivului perfect, viitorului anterior şi la toate modurile şi timpurile diatezei pasive
- are valoare adjectivală şi se acordă în gen, număr, caz cu cuvântul determinat (poate avea şi gard de comparaţie în această situaţie: cel mai citit, mai puţin citit etc.)
- poate deveni şi substantiv prin articulare sau însoţit de anumiţi determinanţi:
  rănit - rănitul, un rănit
  acest rănit, aceşti răniţi

Are două aspecte:

Scanned with OKEN Scanner

- **afirmativ:** înțeles, înțeleasă
- **negativ:** neînțeles, neînțeleasă

Observații

Atenție la ortografia formelor negative când între negație și verb se interpune adverbul "mai": nemaiînțeles, nemaiînțeleasă.

Observații

Să nu se confunde participiul cu adjectivele sau adverbele provenite din participiu:
El a *deschis* geamul - participiu
Poartă un costum *deschis* - adjectiv
I-a vorbit *deschis* - adverb

Funcția sintactică:
- atribut adjectival

Exemplu

carte *citită*

Supinul:

- indică scopul unei acțiuni, destinația unui obiect
- are aceleași forme ca participiul, precedate de prepoziții: **de** citit, **la** citit, **pentru** citit, **spre** citit, **după** cules
- poate avea și forme negative: de neiertat, de nemaiînțeles

Funcții sintactice:
1. **subiect**: **De spus** e ușor.
2. **nume predicativ**: Grâul este **de cules**.
3. **atribut verbal**: Și-a cumpărat mașină **de scris**.
4. **complement direct**: Am **de citit**.
5. **complement indirect**: S-a săturat **de colindat**.
6. **complement circumstanțial**:
   - de scop: S-a pregătit **pentru cules**.
   - de loc: A mers **la vânat**.
     (are și nuanță de scop)

Scanned with OKEN Scanner

Gerunziul:

- indică o acțiune care se desfășoară concomitent cu altă acțiune
- se formează cu ajutorul sufixelor **ind** sau **ând** adăugate la radical: citind, mergând

Are două aspecte:
- **afirmativ**: lucrând
- **negativ**: nelucrând - nemailucrând

Observații

Atenție la scrierea formelor negative și a celor însoțite de forme neaccentuate de pronume:
văzându-l, nevăzându-l, aducându-mi-l.

Funcții sintactice:
1. **subiect**: Se aude **cântând**.
2. **complement direct**: Am auzit **cântând**.
3. **complement indirect**: S-a săturat **așteptând**.
4. **atribut verbal** (când nu se acordă, pentru că, dacă se acordă este atribut adjectival): Se vedea o oaste **venind**.
5. **complement circumstanțial**:
   - de mod: Mergea **șchiopătând**.
   - de cauză: **Alunecând**, s-a lovit.
   - de timp: **Venind** de la școală mi-a povestit întâmplarea.

Observații

Atributul adjectival exprimat prin verb la gerunziu:
om suferind - oameni suferinzi

Analiza unui verb: 1) felul; 2) diateza; 3) conjugarea; 4) modul; 5) timpul; 6) persoana; 7) numărul; 8) funcția sintactică.

7. ADVERBUL

Partea de vorbire neflexibilă care determină un verb, un adjectiv, un alt adverb sau o interjecție.

Scanned with OKEN Scanner

Exemplu

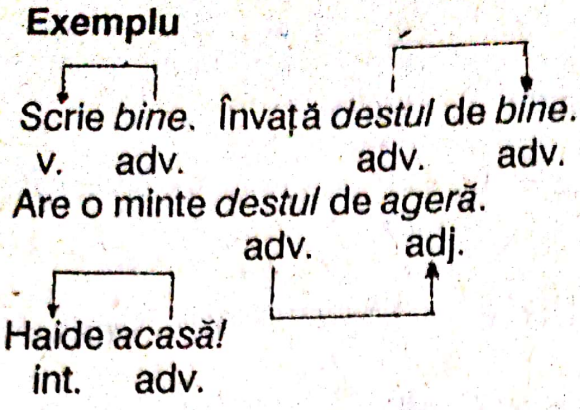

a) Felurile adverbului

- **după formă:**
  - simple: așa, bine, rău etc.
  - compuse: niciodată, după-amiază, astă-vară etc.
- **după înțeles:**
  - de loc: aici, acolo, aproape, încoace
  - de timp: ieri, azi, mâine, acum
  - de mod: bine, alene, abia, românește

Observații

Adverbele de mod sunt de mai multe feluri, în funcție de înțeles:
- de mod propriu-zise: bine, încet, agale etc.
- cantitative: mult, puțin, destul, prea
- comparative: ca, decât, cum, asemenea, precum
- afirmative: da, desigur, firește, sigur
- negative: nu, ba, nici, nicidecum
- de probabilitate: poate, posibil, probabil

Observații

Adverbele provin uneori din alte părți de vorbire: substantive, adjective, verbe la participiu, numerale (v. părțile de vorbire respective)

Observații

Să nu se confunde "ce" ca pronume relativ cu "ce" adverbial:

Scanned with OKEN Scanner

Exemplu

Ce repede trece vremea!
adv.

A înțeles ce i s-a spus.
pron. relativ

b) Locuțiuni adverbiale

- grupuri de cuvinte cu valoare de adverb

Ca și adverbele, sunt de mai multe feluri:

- **de mod**: în silă, în grabă, cu de-a sila, pe negândite, vrând-nevrând, harcea-parcea
- **de timp**: de dimineață, de-a pururi, din când în când, din vreme în vreme
- **de loc**: în afară, ici-colo, de-a curmezișul, de-a lungul, la dreapta, la stânga

Ortografia locuțiunilor:

- **fără cratimă**: zi de zi, din când în când, de jur împrejur, de unde până unde, în spate, în față, când și când etc.
- **cu cratimă**: de-a dreapta, de-a lungul, astă-vară, astă-seară, într-adins, într-adevăr, după-amiază, după-masă etc.

Adverbul poate deveni altă parte de vorbire:

- adjectiv: Pe acolo curge o apă **repede**.
- substantiv, prin articulare: binele, răul, un bine, un rău etc.
- prepoziție: asupra, contra, împotriva, asemenea (cu G. sau D)

c) Alte tipuri de adverbe

- **relative**: unde, când, cum, cât - leagă propoziții ca și conjuncțiile
- **predicative**: sunt apropiate ca sens de verbe și formează predicate: firește, probabil, sigur, posibil, desigur, poate, bine, bineînțeles, negreșit, hotărât etc.

Firește / că va veni.

d) Gradele de comparație

- aceleași ca ale adjectivelor

Scanned with OKEN Scanner

- **pozitiv**: bine
- **comparativ**: - de superioritate: mai bine
  - de egalitate: tot așa de bine
  - de inferioritate: mai puțin bine
- **superlativ**: - relativ: - de superioritate: cel mai bine
  - de inferioritate: cel mai puțin bine
  - absolut: foarte bine

e) Funcții sintactice

- nume predicativ: E **bine**, e **rău**.
- complemente circumstanțiale
- atribut adverbial: Casa **de acolo**...

Observații

Adverbele predicative au funcția de predicat verbal.

8. PREPOZIȚIA

Partea de vorbire neflexibilă care face legătura între un atribut sau complement și părțile de vorbire determinate.

Ex.: *Carte de citire* — *Merg la școală.*
Subst. atr. prep. — verb compl.

a) Felurile prepoziției

- *simple*: la, cu, de, pe, în etc.
- *compuse*: de la, de pe la, de sub, până la etc.

b) Prepozițiile cer anumite cazuri

Acuzativ - toate prepozițiile verificabile cu ajutorul pronumelui "mine": *de, la, cu, în, sub, peste, spre, către etc.*

Genitiv - prepozițiile și locuțiunile prepoziționale "articulate" (în "a" sau "l"):

asupra, deasupra, contra, împotriva, înaintea, înapoia, dinaintea, dinapoia, în urma, în lungul, în latul, de-a lungul, de-a latul, în scopul, în fața, de-a curmezișul etc.

Scanned with OKEN Scanner

Observaţii

Când nu sunt "articulate", se construiesc cu pronume neaccentuate la cazul dativ:

asupra-mi, împotrivă-mi, înainte-ţi, înainte-i etc.

Dativ - prepoziţii provenite din verbe la participiu, adverbe, adjective, substantive:

datorită, graţie, mulţumită, potrivit, conform, asemenea

c) Locuţiuni prepoziţionale

- grupuri de cuvinte cu valoare de prepoziţii

Se recunosc după:

- pot fi înlocuite cu o prepoziţie:

alături de noi

(lângă)

- ultimul cuvânt este o prepoziţie:

alături de, în loc **de**, afară **de**, împreună **cu**, asemănător **cu**, potrivit **cu** etc.

- ultimul cuvânt este articulat:

în afara, în urma, în lungul, în latul, de-a lungul, de-a latul etc.

- spre deosebire de adverb şi locuţiunea adv., prepoziţia şi locuţiunea prepoziţională se află înaintea unui atribut, complement legându-le de părţile de vorbire determinate:

Nu vă plecaţi *în afară!*
loc. adv.

În afara prietenilor voştri, n-a venit nimeni.
loc. prep.

Au luat-o *de-a lungul*.
loc. adv.

De-a lungul râului sunt sălcii.
loc. prep.

Observaţii

Criteriile de mai sus ajută la deosebirea loc. prep. de cele adv. Se adaugă şi observaţia că loc. adv. au funcţie sintactică.

Scanned with OKEN Scanner

Observații

- prepoziția *drept* se folosește de multe ori pentru a evita cacofonia:

  L-a luat *drept* corigent.

- prepozițiile *întru, dintru, printru* pierd "u" când se pronunță cu articol, pron., subst.:

  dintr-un, printr-un, dintr-însul, într-adevăr etc.

9. CONJUNCȚIA

Partea de vorbire neflexibilă care face legătura între părți de propoziție de același fel sau între propoziții.

a) Felurile conjuncției

- simple: și, nici, iar, dar, să etc.
- compuse: ca să, nici să, ci și etc.

b) Locuțiuni conjuncționale

- sunt grupuri de cuvinte cu rol de conjuncție:

Exemplu

pentru că, pentru ca să, fără să, până să, cu toate că, măcar că, chiar dacă, așa încât, de parcă, din pricină că, în loc să, în timp ce, după ce, ca și când etc.

Mijloace de recunoaștere a locuțiunilor conjuncționale:

- pot fi înlocuite cu o conjuncție:

  pentru că = deoarece

  cu toate că = deși

- ultimul cuvânt din grupul de părți de vorbire care alcătuiesc locuțiunea este o conjuncție sau un cuvânt cu rol de conjuncție (adverb relativ, pronume relativ):

  în loc *să*, de vreme *ce*, ca și *când*

Scanned with OKEN Scanner

După tipul raporturilor sintactice stabilite, conjuncțiile pot fi:

I. **coordonatoare** - leagă părți de propoziție sau propoziții de același fel (două subordonate sau două subiecte, atribute, complemente)

1) **copulative**: și, nici, precum și, iar (= și)
"Brazi **și** păltinași
I-am avut nuntași" (două complemente)
Învață bine / **și** / face sport. (două propoziții)

2) **adversative**: iar, dar, însă, ci, ba (se pune virgulă înaintea lor)
Era o fată frumoasă, **dar** leneșă.
(două atribute)
Ar învăța /, **dar** / îi e lene.
(două prop.)

3) **disjunctive**: fie, ori, sau
Ori e albă, **ori** e neagră.
(două propoziții)
Stofa e albă, neagră **sau** maro...
(două nume predicative)

4) **conclusive**: deci, prin urmare, așadar, în concluzie, ca atare, ca urmare etc.
Cunoaște lecția, **deci** va lua nota 10.

II.**subordonatoare** - fac legătura între o propoziție subordonată și regenta ei (toate conjuncțiile, în afară de cele coordonatore): să, dacă, încât, fiindcă, pentru că, deoarece, că etc.

Observații

Toate locuțiunile conjuncționale (în afară de cele conclusive) sunt elemente subordonatoare.

c) Părți de vorbire cu valoare de conjuncție

1. **pronumele relative:** care, cine, ce, cât (și compusele lor cu ajutorul prepozițiilor - de care, pentru care etc)
2. **pronumele nehotărâte:** oricare, oricine, orice, oricât (și compusele cu ajutorul prepozițiilor - pentru oricare, pentru orice, pentru oricine etc.)

Scanned with OKEN Scanner

Observații

- Atenție la pronumele relativ compus: cel ce, cei ce, cele ce, ceea ce.

3. **adverbele relative și compusele lor:** unde, când, cum, cât (de unde, până unde, de când, până când etc.), oricând, oricum, oricât, oriunde
4. **prepoziția**: "de", cu sensul "dacă", "încât", "să":

De mă chemi, vin.
(Dacă)
A alergat atâta, **de** nu mai putea.
(încât)

Observații

Nu orice "și" este conjuncție.

"Și" are următoarele valori gramaticale:

1) **conjuncție** coordonatoare copulativă, simplă
2) **adverb** ("și" adverbial), când are înțelesul: chiar și, tocmai, îndată, de îndată

Exemplu

A citit numai o dată, dar a *și* reținut.
(îndată)
Se sperie *și* de umbra lui.
(chiar și)

3) **"și" narativ** se află la începutul frazelor, propozițiilor, având scopul de a atrage atenția cititorului sau ascultătorului (e un semn al oralității) asupra celor povestite (specific literaturii populare):

"Și unde nu ne trezim într-o bună dimineață..."

4) **pronume reflexiv**:

Și-a amintit că...

Scanned with OKEN Scanner

10. INTERJECȚIA

Partea de vorbire neflexibilă care exprimă:
- stări sufletești: ah! vai! oh!
- zgomote din natură sau sunete emise de animale și păsări: trosc! pleosc! mac-mac! piu! ham!
- îndemnuri pentru animale: hi! cea! hăis!
- formule de adresare către oameni, pentru a atrage atenția: măi! iată! hai! la! iacătă!

a) Tipuri de interjecții

- onomatopee sau imitative (cele care redau zgomote din natură și sunete emise de păsări și animale)
- de adresare: măi! mă! bre! fă! ia! iată! iacătă! hai! haidem!
- predicative: interjecții care au sensul unui verb și valoare de predicat verbal: hai! haide! ia! iacătă! marș! țușt! etc. (o parte din interjecțiile de adresare și onomatopee)

b) Funcții sintactice

- predicat verbal (interjecțiile predicative): Hai cu mine!
- subiect: Se aude: lipa-lipa!
- complement: El auzea: hai-hai!
- nume predicativ: E vai de el!
- atribut: Din pădure răsuna chemarea hăp! hăp!

c) Punctuația interjecției

- după interjecție se pune virgulă dacă este mai slabă și semnul exclamării dacă este mai puternică
- interjecțiile repetate se despart prin virgulă (dacă se accentuează asupra fiecăreia) sau cratimă (dacă formează o unitate):
  Cri, cri, cri! Cri-cri-cri!

Scanned with OKEN Scanner

V. OBIECTUL SINTAXEI

Parte a gramaticii care studiază regulile îmbinării cuvintelor în propoziții și a propozițiilor în fraze.

Prin urmare:

1. **sintaxa propoziției**
2. **sintaxa frazei**

Între cuvinte, în cadrul propoziției, și între propoziții, în cadrul frazei, se stabilesc anumite raporturi, prin mijloace bine definite, specifice.

VI. MIJLOACELE DE EXPRIMARE A RAPORTURILOR SINTACTICE

Între cuvinte și între propoziții sau chiar între cuvinte și propoziții, se stabilesc raporturi:

- **de coordonare**
- **de subordonare**

Exprimarea raporturilor sintactice se poate face prin mijloace:

1. **morfologice** (flexiune și nonflexiune, acord, recțiune)
2. **sintactice** (joncțiune, juxtapunere, topică)
3. **fonetice** (intonație, pauză)

Observații

Topica (ordinea cuvintelor în propoziție și a propozițiilor în frază) poate avea importanță în precizarea raporturilor dintre cuvinte.

Compară:

Părinții iubesc copiii.
Copiii iubesc părinții.

Scanned with OKEN Scanner

VII. RAPORTUL DE COORDONARE

Se stabileşte între părţi de propoziţie de acelaşi fel (subiecte, atribute, complemente, nume predicative) sau între propoziţii de acelaşi fel (subordonate de diferite feluri, principale).

1. COORDONAREA ÎN PROPOZIŢIE

- **între două sau mai multe subiecte simple** (aşadar, în cadrul subiectului multiplu):

  Tata, mama şi *fratele* meu citesc mult.

- **între două sau mai multe atribute**:

  Avea o *fată frumoasă*, cuminte şi *harnică*.

  Nota bene! Nu se vorbeşte de atribut multiplu, după cum nici de complement multiplu. Explicaţia ar fi că subiectul multiplu se comportă gramatical ca o singură unitate determinând anumite caracteristici ale predicatului. Nu acelaşi lucru se întâmplă cu atributul şi complementul.

- **între două sau mai multe complemente**:

  Şi-au cumpărat *caiete, cărţi, gume.*

- **între două sau mai multe nume predicative**:

  Ea este *frumoasă, harnică* şi *cuminte.*

  Observaţii

  În propoziţia de mai sus, numele predicative formează un nume predicativ multiplu.

Raportul de coordonare în propoziţie se exprimă prin:

a) **conjuncţii şi locuţiuni conjuncţionale, coordonatoare**:

- **copulative**: şi, nici, precum şi, iar (cu sens copulativ - "şi")
- **adversative**: dar, iar, însă, ci, numai că
- **disjunctive**: fie, ori, sau
- **conclusive**: aşadar, deci, prin urmare, ca atare ş.a.

Scanned with OKEN Scanner

Nota bene! Raportul de coordonare, ca și în frază, se va numi: copulativ, adversativ, disjunctiv, conclusiv.

b) **juxtapunere**

Semnul juxtapunerii este, cel mai frecvent, virgula.

Observații

Nu orice virgulă exprimă un raport de coordonare chiar dacă, aparent, ar fi vorba de o asemenea situație.

Exemplu

Schimbarea domnilor, bucuria nebunilor.
(virgula este aici semnul elipsei verbului)
Fraza "Ai carte, ai parte" va fi interpretată corect dacă vom folosi conjuncția "dacă" la începutul ei.

2. COORDONAREA ÎN FRAZĂ

Raportul de coordonare în frază se exprimă prin:

a) **joncțiune** (conjuncții și locuțiuni conjuncționale coordonatoare)

Observații

Natura raportului este identică raportului din propoziții. Se exprimă prin aceleași conjuncții și locuțiuni conjuncționale.

Să examinăm însă sensul raporturilor:

- **copulativ** (o acțiune se adaugă altei acțiuni):

A scris / și / a citit până târziu.

1 → 2 →

- **adversativ** (acțiunile se opun):

A citit /, dar / n-a înțeles.

1 → ← 2

Scanned with OKEN Scanner

- **disjunctiv** (acțiunile se exclud):

Vii / sau / mai rămâi?

1 2

- **conclusiv** (o acțiune decurge din altă acțiune, este concluzia acesteia):

A învățat mult /, deci / s-a descurcat la examen.

1 2

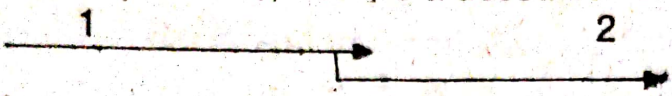

b) **juxtapunere sau parataxă**:

Am venit, am văzut, am învins.

1 2 3

Observații

Pauza, determinată de o anumită *intonație*, poate indica tipul raportului sintactic (de coordonare sau subordonare).

Compară:

Nu mai vreau.

Nu, mai vreau.

sau:

Nu a spus / că / n-a vrut.

1 2 (c. directă)

Nu a spus /, că / n-a vrut.

1 2 (cauzală)

Nota bene! Raportul de coordonare în frază se realizează între:

- două sau mai multe propoziții principale
- două sau mai multe propoziții subordonate, dacă se subordonează aceleiași regente

Exemplu

Se vede: / că / ai citit / și / că te pasionează...

(între subordonatele 2 și 3 - coordonare)

Scanned with OKEN Scanner

VIII. RAPORTUL DE SUBORDONARE

Este raportul dintre două cuvinte sau două propoziții în care un cuvânt depinde de altul sau o propoziție de alta.

Nota bene! Termenul **regent** desemnează cuvântul de care depinde alt cuvânt. Termenul **regentă** desemnează propoziția de care depinde altă propoziție.

Exemplu

"*Carte* frumoasă, cinste cui te-a scris".
(regent)
Am primit o carte / despre care am citit.
(regentă)

Observații

Atât analiza frazei cât și analiza propoziției se poate face prin schemă, indicând raporturile de coordonare sau subordonare între cuvinte și propoziții. Vezi subcapitolul *Corespondența dintre părțile de propoziție și propoziții.*

1. SUBORDONAREA ÎN PROPOZIȚIE

Se realizează prin:

a) **flexiune**:

Impresiile *cititorilor* au fost puternice.
(regent) atr.

b) **nonflexiune**

Realizează un raport de tip apozitiv:
Au ajuns în satul *Broșteni*.
(regent) (apoziție)

Observații

Este locul să arătăm care sunt părțile de vorbire care pot fi termeni regenți, adică pot avea determinanți:

Scanned with OKEN Scanner

- **substantivul**
- **pronumele**
- **numeralul**

Nota bene! Orice parte de vorbire care determină un substantiv, un pronume sau numeral va avea funcția sintactică de atribut.

Exemplu

Lectura expresivă are farmec.
subst. atr.
Unul din voi știe rezultatul.
pron. atr.
Douăzeci de elevi au citit cartea.
numeral atr.

- **adjectivul**
- **verbul**
- **adverbul**
- **interjecția**

Nota bene! Părțile de vorbire care determină adjective, verbe, adverbe, interjecții sunt complemente.

Exemplu

Înalt cât casa...
adj. compl.
Merge la școală.
verb compl.
Ai lucrat aproape *bine*.
compl. adv.
Iată gara!
interj. compl.

c) **acord**

Acordul este o potrivire a însușirilor unui cuvânt cu însușirile gramaticale ale altui cuvânt. Cuvântul regent își impune caracteristicile sale cuvântului care îl determină.

Scanned with OKEN Scanner

Adjectivul se acordă cu cuvântul determinat în gen, număr, caz, *nu și în funcție.* Un adjectiv, ca urmare, poate avea funcția de atribut, chiar dacă este la nominativ, datorită acordului cu cuvântul regent.

De asemenea, poate avea funcția de atribut, chiar dacă e la cazul vocativ.

Exemplu

Zile *frumoase*, ați fugit!
(vocativ)
Au venit zile *frumoase.*
(nominativ)

Observații

O problemă discutată în literatura de specialitate e a acordului între predicat și subiect. Se știe că predicatul se acordă cu subiectul în persoană și număr, iar dacă e nominal trebuie să avem în vedere și acordul numelui predicativ cu subiectul. Deși există acest acord, nu îl vom considera raport de subordonare, predicatul fiind parte principală de propoziție. Atenție, așadar, la întocmirea schemei relaționale a propoziției.

d) **joncțiunea prin prepoziții**

Prepozițiile realizează legătura, cum spune definiția lor, între atribut sau complement și părțile de vorbire determinate:

Vine *la* mine.
compl.
Zilele *de* primăvară...
atr.

Observații

Să ne reamintim o calitate gramaticală a prepozițiilor: ele cer anumite cazuri, adică termenul subordonat stă la un anumit caz "dictat" de prepoziție. Nu se folosesc prepoziții la cazurile nominativ și vocativ. Vom ști întotdeauna cazul cuvântului subordonat dacă vom cunoaște prepozițiile cu regim cazual:

Scanned with OKEN Scanner

- *genitiv:* asupra, contra, împotriva, înaintea, înapoia, dinaintea, dinapoia, deasupra etc.
- locuțiunile prepoziționale - în lungul, în latul, de-a lungul, de-a latul etc. (vezi *Prepoziția* și fii atent că se disting de altele prin faptul că sunt "articulate", adică se termină în *a* sau *l*)
- *dativ:* datorită, grație, mulțumită, potrivit, conform, asemenea (sunt "nearticulate")
- *acuzativ* - toate celelalte prepoziții: de, la, cu, spre, înspre, de la, de pe la etc. (marea majoritate a prepozițiilor; ele se verifică așa cum s-a arătat la capitolul respectiv, cu ajutorul pronumelui "mine": *la* mine, *cu* mine, *de* mine etc.)

Nota bene! Însușirea termenului regent de a impune termenului subordonat anumite calități gramaticale este cunoscută sub numele de *recțiune.* Se mai folosește noțiunea de *regim gramatical.*

Recțiunea se manifestă în propoziție în următoarele situații:
- după verbele tranzitive apar complemente directe
- după interjecțiile predicative cu caracter tranzitiv apar complemente directe
- prepozițiile și locuțiunile prepoziționale cer anumite cazuri
- conjuncția "să" impune folosirea unui verb la conjunctiv.

2. SUBORDONAREA ÎN FRAZĂ

Se realizează prin: elementele joncțiunii.
Ele sunt:
a) **conjuncțiile și locuțiunile conjuncționale subordonatoare** (că, să, dacă, încât, ca să, în loc să, chiar dacă etc.)
b) **părți de vorbire cu valoare de elemente de legătură:**
- **pronumele relative și adjectivele pronominale** (însoțite sau nu de prepoziții): care, cine, ce, cât (cu care, de care, cu cine, de cine, la ce, cu cât etc.)

Scanned with OKEN Scanner

Exemplu

Știe / *cu cine* are de lucru.
despre ce e vorba.
cu care ai fost acolo.
cu câte vei contribui...

Observații

În anumite situații, și pronumele interogative au valoare de elemente de relație.

Exemplu

M-ai întrebat / *ce* gândesc?

- **pronumele și adjectivele pronominale nehotărâte:** fiecare, oricare, orișicare, oricine, oricât, orice, oricine etc.

Observații

Numai anumite pronume și adjective pronominale nehotărâte sunt elemente de legătură (după câte se observă, cele formate din pronume relativ-interogative).

- **adverbele relative** (simple sau compuse, însoțite sau nu de prepoziții): cum, unde, când, cât (când este invariabil); dar și: oricând, oricum, oriunde, orișicât, orișicând, orișiunde etc. sau: de unde, până unde, de când, până când, de cum, despre cum etc.
- **de** (nu e prepoziție în această situație, ci conjuncție), dacă are sensul "dacă", "încât", "să"

Exemplu

Vin /, *de* mă chemi.
(dacă)
A citit așa de mult, *de* nu mai vede bine.
(încât)

Nota bene! În general, elementele relaționale nu sunt specializate, adică nu indică un anumit tip de propoziție. Totuși, unele conjuncții și locuțiuni conjuncționale sau locuțiuni adverbiale, prin sens, indică felul subordonatei.

Scanned with OKEN Scanner

Exemplu

căci *(cauzală)*, deşi *(concesivă)*, deoarece *(cauzală)*, fiindcă *(cauzală)*, încât *(consecutivă)*, ca şi cum, ca şi când *(modale)*

Aceste elemente pot fi folosite ca mijloace de verificare pentru alte locuţiuni în precizarea felului subordonatei.

Observaţii

Propoziţia de care depinde altă propoziţie se numeşte *regentă*. Regenta poate fi subordonată sau principală.

Exemplu

Nu cred / că-i bine / să vii mai tîrziu.
(regentă) (sub. regentă) (sub.)

Şi în frază funcţionează **recţiunea**. După adverbele predicative apar cu necesitate propoziţii subordonate subiective. Propoziţiile predicative apar după verbe copulative. Verbele tranzitive sunt determinate de completive directe. După cum s-a observat, unele conjuncţii impun felul subordonatei.

IX. CORESPONDENŢA DINTRE PĂRŢILE DE PROPOZIŢIE ŞI PROPOZIŢII

Fraza, ca şi propoziţia, este un enunţ.

Propoziţia e un enunţ (comunicare) cu un singur predicat. Fraza - un enunţ cu mai multe predicate.

O propoziţie poate fi oglinda unei fraze; o frază poate fi oglinda unei propoziţii (de astădată, "oglinda" dilată proporţiile).

Textul unei fraze funcţionează, din punct de vedere strict sintactic, întocmai ca textul unei propoziţii.

În exemplele:

Leneşul mai mult aleargă.
(subiect)

Cine este leneş mai mult aleargă.
(subiectivă)

Scanned with OKEN Scanner

Se observă cu uşurinţă că în locul subiectului poate apărea o propoziţie care nu aduce nimic în plus ca sens, dar transformă enunţul iniţial într-o frază. Drumul poate fi parcurs şi în sens invers.

Aşa cum am văzut mai sus, atât coordonarea cât şi subordonarea se întâlnesc şi în propoziţii şi în fraze (diferând elementele de exprimare, uneori).

1. EXPANSIUNEA

Extinderea, dezvoltarea este trecerea de la o propoziţie la o frază, transformând părţile de propoziţie (toate sau numai unele) în propoziţii subordonate.

Nota bene! Expansiunea duce la transformarea atributului în atributivă, a complementului în completivă, propoziţii subordonate.

Exemplu

Ţi-am adus o carte *nouă.*
(atr.)
Ţi-am adus o carte / *care a apărut acum.*
(atributivă)
Aştept *venirea* ta.
(c. dir.)
Aştept / *să vii tu.*
(c. directă)

Trebuie să fim atenţi la faptul că subiectul şi numele predicativ generează subordonate, deşi subiectul e parte principală de propoziţie, iar numele predicativ face parte din predicatul nominal, deci dintr-o parte principală de propoziţie.

Fiecare parte de propoziţie are, în frază, o propoziţie corespondentă:

- **subiectul** devine **subiectivă**
  (v. exemplul de mai sus)
- **numele predicativ** ..... **predicativă**:

Scanned with OKEN Scanner

Exemplu

El este așa.
El este / *cum îl știi.*

Observații

Deși se numește predicativă, propoziția respectivă corespunde numelui predicativ, nu predicatului.

- **atributul ..... atributivă**

Exemplu

Omul *harnic* este respectat.
Omul / care este *harnic* / este respectat.

- **complementul direct ..... completivă directă**

Exemplu

Nu pot *aștepta* atât.
Nu pot / *să aștept atât.*

- **complementul indirect ..... completivă indirectă**

Exemplu

M-am săturat *așteptând.*
M-am săturat / *să aștept.*

- **compl. circ. de loc ..... circumstanțială de loc**

Exemplu

Am fost *acolo.*
Am fost / *unde m-ai trimis.*

- **compl. circ. de timp ..... circumstanțială de timp**

Exemplu

Am sosit *acum.*
Am sosit / *când m-ai chemat.*

Scanned with OKEN Scanner

- **compl. circ. de mod** ..... **circumstanţială de mod**

Exemplu

Am procedat *bine.*
Am procedat / *cum ai spus.*

- **compl. circ de cauză** ..... **circumstanţială de cauză**

Exemplu

Moare *de sete.*
Moare / *pentru că îi este sete.*

- **compl. circ. de scop** ..... **circumstanţială de scop**

Exemplu

S-a pregătit *pentru examen.*
S-a pregătit / *să susţină un examen.*

- **compl. circ. concesiv** ..... **circumstanţială concesivă**

Exemplu

Chiar pe ploaie, şi tot voi merge.
Chiar dacă plouă, / şi tot voi merge.

- **compl. circ. consecutiv** ..... **circumstanţială consecutivă**

Exemplu

E o poezie prea frumoasă *pentru a fi ignorată.*
E o poezie prea frumoasă / *încât să fie ignorată.*

- **compl. circ. condiţional** ..... **condiţională**

Exemplu

Învăţând cu atenţie, vei reuşi.
Dacă vei învăţa cu atenţie, / vei reuşi.

Când se realizează un exerciţiu de expansiune, procedăm în felul următor:

Scanned with OKEN Scanner

- găsim un element de legătură adecvat
- transformăm un verb de la mod nepersonal la mod personal
- transformăm un infinitiv lung (care în limba noastră e substantiv) în verb la mod personal

Exemplu

Înțeleg *mirarea* ta.
Înțeleg / *că te miri.*
Înțeleg / *de ce te miri.*

- echivalăm, ca sens, o parte de propoziție

Exemplu

El s-a făcut *alb* la auzul știrii.
El s-a făcut / *cum e varul* / la auzul știrii.

- introducem un verb copulativ lângă partea de vorbire respectivă

Exemplu

Omul *harnic*... Omul / *care este harnic*...

- găsim un cuvânt (de obicei un verb cu valoare de predicat) din familia cuvântului pe care trebuie să-l transformăm

Exemplu

Nu da crezare *mincinosului.*
Nu da crezare / *cui minte.*

Nota bene! Evident, există și alte modalități de realizare a expansiunii. Un lucru trebuie să fie limpede: chiar dacă nu se suprapune perfect ca sens, propoziția formată trebuie să aibă aceeași funcție sintactică în enunț. Pentru aceasta, atenție la precizarea corectă a funcției sintactice în propoziție. De a semenea, e bine de știut că părțile de propoziție care determină cuvântul transformat intră în alcătuirea propoziției nou formate, nu rămân undeva în suspensie, nici nu trebuie omise.

Scanned with OKEN Scanner

Exemplu
Citind cu atenție textul, mi-am dat seama de greșeli...
Când am citit cu atenție textul...

Nota bene! Expansiunea e un mijloc foarte eficient de precizare a funcției sintactice a unui cuvânt în propoziție. Propoziția la care apelăm prin extindere ne indică mai clar funcția.

Exemplu
Am plecat în oraș *după cumpărături.*
(complement de scop, nu indirect)
Iată:
Am plecat în oraș *să cumpăr...*
(circ. de scop)

2. CONTRAGEREA

Este procedeul invers expansiunii, constând în trecerea de la o propoziție subordonată la o parte de propoziție echivalentă.

Astfel:
- **subiectiva** devine **subiect**

Exemplu
Se cunoaște / *cine a făcut asta.*
Se cunoaște *făptașul.*

- **predicativa** ..... **nume predicativ**

Exemplu
A fost întotdeauna *cum trebuie.*
A fost întotdeauna *harnic.*

- **atributiva** ..... **atribut**

Scanned with OKEN Scanner

Exemplu

Iată cartea / *pe care ți-am recomandat-o.*
Iată cartea *recomandată.*

- compl. directă ..... compl. direct

Exemplu

Nu poți / *să afirmi asta.*
Nu poți *afirma* asta.

- compl. indirectă ..... compl. indirect

Exemplu

Te puteai gândi / *cum e mai bine.*
Te puteai gândi *la o soluție.*

- circ. de loc ..... compl. circ. de loc.

Exemplu

Du-te / *unde te-am trimis.*
Du-te *acolo.*

- circ. de timp ..... compl. circ. de timp

Exemplu

Am ajuns / *când trebuia.*
Am ajuns *atunci.*

- circ. de mod ..... compl. circ. de mod

Exemplu

Am procedat / *cum ai spus.*
Am procedat *întocmai.*

- circ. de scop ..... compl. de scop
(finala)

Scanned with OKEN Scanner

Exemplu

L-a lăudat / *ca să-l încurajeze.*
L-a lăudat *pentru a-l încuraja.*

- circ. concesivă ..... compl. concesiv

Exemplu

Deși era bolnav, a venit la școală.
Chiar bolnav, a venit la școală.

- circ. de cauză ..... compl. de cauză

Exemplu

N-a văzut / *pentru că a fost neatent.*
N-a văzut *de neatent.*

- circ. condițională ..... compl. condițional

Exemplu

(Dacă) ai carte, ai parte.
Învățând, vei avea parte.

- circ. consecutivă ..... compl. consecutiv

Exemplu

E prea frumos / *ca să fie adevărat.*
E prea frumos *pentru a fi adevărat.*

Pentru realizarea contragerii, procedăm la:
- eliminarea elementelor de legătură
- trecerea verbelor de la moduri predicative la moduri nepredicative
- transformarea unor verbe în infinitive lungi, care în limba noastră sunt substantive
- echivalăm, ca sens, propoziția cu o parte de propoziție

Scanned with OKEN Scanner

Observații

În ce privește sensul, nu trebuie să fim obsedați de suprapunerea perfectă de sens între propoziție și partea de propoziție.

X. TIPURI DE PROPOZIȚII

1. DUPĂ IMPORTANȚA ÎN FRAZĂ

1. **principale**

Sunt propozițiile care au sens deplin, nu depind de alte propoziții.

2. **subordonate sau secundare**

Sunt propozițiile care depind de alte propoziții.

Observații

Atât propozițiile principale, cât și cele secundare, pot fi **regente**, adică pot avea subordonate.

2. DUPĂ ASPECT

1. **afirmative**
2. **negative** - predicatul este însoțit de negație:
   Tu nu crezi.

3. DUPĂ SCOPUL COMUNICĂRII

1. **propoziții enunțiative** - prezintă o informație, comunică ceva, enunță o informație:
   Ieri a plouat.

Scanned with OKEN Scanner

2. **interogative** - cer o informație, formulează întrebări:
Ieri a plouat ?

Propozițiile enunțiative pot fi de mai multe feluri, după modul verbului predicat, adică după felul cum consideră vorbitorul acțiunea (reală, posibilă; dorită etc.).

Nota bene! Ne orientăm după verbul predicat, care poate fi la: indicativ, conjunctiv, condițional-optativ, imperativ.

Astfel:
- propozițiile **enunțiative propriu-zise** sunt propozițiile care au predicatul la modul indicativ (acțiunea reală):
Tu citești mult.
- propozițiile **enunțiative potențiale** exprimă posibilitatea realizării unei acțiuni, o acțiune posibilă (predicatul, în general, la conjunctiv, dar poate fi și la optativ):
Ai putea *să citești mai mult.* (conj.)
Aș putea citi mai mult. (optativ)
- propozițiile **enunțiative optative**:
Aș face o excursie. (acțiune dorită, mod condițional-optativ)
- propozițiile **enunțiative imperative** (verb la mod imperativ - poruncă, îndemn, ordin etc.):
Fii mai atent!

Propozițiile interogative pot fi de asemenea de mai multe feluri, după modul verbului predicat (care exprimă felul cum consideră vorbitorul acțiunea):
- propoziții **interogative propriu-zise**: construite cu modul indicativ, arată o stare considerată reală:
Când vei citi această carte?
- propoziții **interogative optative**: conțin o întrebare cu privire la o dorință:
Ai citi această carte?

Nota bene! Nu există propoziții interogative imperative, pentru că nu e posibilă formularea concomitentă a unei cerințe și a unei întrebări.

Scanned with OKEN Scanner

Observaţii

Clasificarea propoziţiilor după scopul comunicării, ca şi după modalitate, se face şi pornind de la intonaţie.

4. DUPĂ ATITUDINEA VORBITORULUI

Faţă de ceea ce comunică propoziţia, starea sa afectivă:

1. **exclamative** (afective) - vorbitorul lasă să se vadă starea sa afectivă (plăcere, surpriză, admiraţie etc.):
Frumoasă treabă ai făcut!

2. **neexclamative** (neafective) - vorbitorul nu-şi exprimă starea sufletească:
Ai făcut o treabă frumoasă.

Nota bene! O propoziţie poate fi, aşadar, enunţiativă şi exclamativă, interogativă şi exclamativă, ori enunţiativă neexclamativă, interogativă neexclamativă. E bine să reţinem acest lucru pentru că are consecinţe în punctuaţia propoziţiei. Vom folosi, de exemplu, la sfârşitul unei propoziţii interogative exclamative, semnul întrebării, dar şi al exclamării:
Ai făcut tu un asemenea lucru?!

5. DUPĂ STRUCTURĂ

Adică după modul de alcătuire, părţile care alcătuiesc propoziţia:

1. **analizabile**

Alcătuite din părţi de propoziţie distincte, cu exprimarea sau subînţelegerea predicatului.

Scanned with OKEN Scanner

a) **propoziția simplă** - alcătuită din subiect și predicat, părțile principale de propoziție:

Tu ai învățat. (S + P)

Variante: Propoziția simplă poate fi alcătuită și numai din subiect sau numai predicat.

Exemplu

Numai subiect:

- *Cine* a răspuns bine?
- *El.* (predicat subînțeles)

Numai predicat:

Plouă.

Observații

Când predicatul este exprimat prin verbe impersonale și unipersonale, propoziția nu poate avea subiect pentru că aceste verbe nu pot avea subiect, acțiunea lor, prin definiție, nu poate fi atribuită cuiva (vezi verbele respective).

Observații

În ce privește propoziția simplă, se mai vorbește (după numărul părților principale exprimate) de propoziții **monomembre** (numai subiect sau numai predicat) și **bimembre** (subiect + predicat)

b) **propoziția dezvoltată** - are următoarea structură:

- structură completă:

S + A + P + C: *Elevul harnic știe carte.*

- sau structuri incomplete ca:

S + P + C: *Iarna cea geroasă a venit.*
S A P

S + P + C: *Tu ai învățat lecția.*
S P C

P + C: *Afară plouă.*
C P

P + C + A: Am citit o carte interesantă.
P C A

Scanned with OKEN Scanner

P(nominal) + A: *Este un om harnic.*
P.N. A

Evident se pot alcătui și alte variante.

2. neanalizabile

Sunt propozițiile care nu au organizarea obișnuită, cum se poate observa la cele de mai sus.

Se consideră propoziții neanalizabile propozițiile formate din:

- adverbe de afirmație și de negație:
  - Ai înțeles.
  - *Da.*

  Alte exemple: nu, ba da, ba nu, nicidecum.
- vocative:

  Tată! Mamă!
- interjecțiile nepredicative

  Ah, cât de mult aș vrea!...

Observații

Se mai vorbește despre *propoziții verbale și propoziții nominale*. În sensul care ne interesează pe noi, propozițiile verbale sunt propoziții care au predicat (exprimat sau subînțeles) iar cele nominale sunt cele care nu au predicat.

Nota bene! Când se cere, într-un exercițiu de analiză a frazei sau în altă împrejurare, să se precizeze felul unei propoziții, trebuie să specificăm felul ei din toate punctele de vedere.

Exemplu

Noi înțelegem foarte bine / că acum nu mai ai timp de noi.
1 2

Noi înțelegem foarte bine - propoziție principală regentă, dezvoltată, afirmativă, enunțiativă propriu-zisă, neexclamativă, analizabilă.

că / *acum nu ai timp de noi* - propoziție subordonată completivă directă, dezvoltată, negativă, enunțiativă propriu-zisă, neexclamativă, analizabilă.

Scanned with OKEN Scanner

Observaţii

De obicei, când se face analiza frazei, se renunţă la precizarea unor aspecte, din economie de timp, dar regula generală este să fie specificate.

XI. CUVINTE, CONSTRUCŢII, PROPOZIŢII, FRAZE INCIDENTE

Pentru a înţelege această problemă, e bine să ne amintim o realitate a textului literar: existenţa a două planuri de comunicare.

Acestea sunt:

1. **planul propriu-zis**, al comunicării de bază (naraţiune, dialog sau descriere)
2. **planul intervenţiilor autorului**, care consideră că e nevoie de anume precizări la textul principal

Exemplu

"Ia zvârle-l şi tu acum, *zise dracu...*"

(I. Creangă)

Propoziţia subliniată e o intervenţie a autorului, nu face parte din textul propriu-zis, în vorbirea directă apare o explicaţie cu privire la cele spuse.

Cuvintele, construcţiile, propoziţiile şi frazele incidente sunt izolate de textul de bază prin virgulă, linie de pauză sau paranteze. Nu vor apărea în schema frazei sau propoziţiei, nefiind legate în vreun fel de contextul în care apar. Lângă schema propoziţiei sau frazei vor fi indicate şi, în construcţii incidente mai ample, se va analiza fiecare unitate gramaticală, în măsura în care este posibil (deoarece uneori nu sunt analizabile).

În exemplul de mai sus, propoziţia incidentă poate fi analizată (predicat + subiect, exprimate prin părţile de vorbire respective).

Scanned with OKEN Scanner

1. CUVINTELE INCIDENTE

Pot fi cuvinte incidente:

1. **substantivele în cazul vocativ**
   Copile, tu îți dai seama...

2. **unele adverbe și locuțiuni adverbiale**: firește, poate, probabil, bineînțeles, sigur, desigur etc. (nu când sunt regente pentru subiective), dimpotrivă, pasămite, cică, fără îndoială etc.:
   Vei înțelege, *poate*, mai bine...

3. interjecțiile obișnuite sau de adresare: ah, oh, vai, măi, bre, fa

Nota bene! Să fim atenți la cuvintele incidente și **cuvintele de umplutură**. Ele sunt, de fapt, tot elemente incidente, dar nu aduc nici o idee în plus în legătură cu textul de bază, au valoare afectivă. Sunt un semn al oralității.

Exemplu

În fine, mă-nțelegi, soro, domnule, măi tată, frate, care va să zică, va să zică etc.
"Dormi, *soro*?" (întreabă *coana* Efimița pe *conu* Leonida, care sforăie dus).

2. CONSTRUCȚIILE INCIDENTE

Sunt grupuri de cuvinte cu valoare incidentală, care pot lipsi din propoziție, fără ca sensul acesteia să se schimbe. Pot fi alcătuite dintr-o sintagmă sau chiar o propoziție sau frază, având unitate gramaticală.

Exemplu

din păcate, din fericire, din nefericire, pe drept cuvânt, cu părere de rău, într-adevăr, în definitiv, la urma urmei, mă rog, doamne ferește, știu eu etc.

Scanned with OKEN Scanner

3. PROPOZIȚIILE INCIDENTE

Nu sunt legate sintactic de textul în care apar, aducând o precizare, o comunicare a autorului, o situare a lui față de ceea ce exprimă textul de bază.

Exemplu

Nu era rău - *nu-i așa, prietene?* - să vină cu noi și dumnealui.

Observații

Și propozițiile incidente pot fi de mai multe feluri, după scopul comunicării, aspectul lor etc. În exemplul de mai sus, întâlnim o propoziție incidentă interogativă, negativă.

4. FRAZELE INCIDENTE

Uneori formulările incidente sunt mai ample, alcătuind fraze. Au aceeași valoare ca propozițiile.

Exemplu

Îmi pare rău - *zise el aruncând o privire despre care nu știai ce să mai crezi* - că nu m-ați ascultat la timp.

Fraza subliniată, incidentă, poate fi detașată de text și analizată (o principală regentă și două subordonate).

XII. INTERCALAREA

Intercalarea nu trebuie confundată cu fenomenul de incidență. Cuvintele, propozițiile intercalate aparțin textului de bază și chiar sunt legate de acesta prin elementele gramaticale obișnuite.

Scanned with OKEN Scanner

Intercalarea constă în aşezarea unui cuvânt, a unei propoziţii, construcţii între componentele unei alte structuri decât cea în care apar în mod frecvent.

Astfel: Se ştie că un complement apare de obicei după verb. Dar există situaţii când îl întâlnim între subiect şi predicat.

Exemplu

"Eu, fiind ascuns în cămară, lute mă sui în pod..."
(I. Creangă)

Fără efecte în plan gramatical mai deosebite (sintactice, de punctuaţie, ortografie), deci nici în analiză, iată câteva situaţii de intercalare:

- pronumele, în forme verbale inverse:
  Văzutu-l-am, plânsu-mi-s-a etc.
- adverbul, între numele predicativ şi verbul copulativ (la fel şi între auxiliarul "a fi" şi verbul la participiu):
  Este *categoric* aşa cum spui tu.

Nota bene! Atenţie la greşelile de exprimare pe care le aduce o asemenea situaţie (şi de analiză, evident). În formularea: "Aceasta este propoziţia *cel mai bine* construită" complementul exprimat prin adverbul subliniat se subordonează participiului *construită*, nu substantivului *propoziţia*. E greşit să spunem "propoziţia cea mai bine construită" şi din motivul că adverbul este parte de vorbire neflexibilă şi, ca atare, nu se acordă cu cuvântul determinat.

XIII. TIPURI DE ANALIZĂ A UNEI PROPOZIŢII SAU FRAZE

1. ANALIZA UNEI PROPOZIŢII

Analiza unei propoziţii se poate face din punct de vedere *morfologic* sau *sintactic*. De asemenea, din amândouă punctele de

Scanned with OKEN Scanner

vedere deodată. Dacă ni se cere analiza **părților de vorbire**, vom ordona aceste părți (substantive, adjective, pronume, numerale, verbe etc.) fiecare cu caracteristicile gramaticale (gen, număr, caz, mod, timp etc.). La sfârșit, vom preciza și funcția sintactică. Dacă ni se cere analiza sintactică, vom preciza **partea de propoziție** pe care o reprezintă cuvântul sau locuțiunea, expresia, trecând în revistă apoi caracteristicile morfologice (cu formularea consacrată "subiect exprimat prin...", "atribut exprimat prin..." etc.).

Iată câteva modalități de abordare a analizei:

1. **analiza liniară** - fiecare cuvânt se va analiza în ordinea în care apare în propoziție
2. **analiza selectivă** - se vor analiza numai anumite părți de vorbire sau de propoziție
3. **analiza prin schemă relațională** - întocmindu-se schema relațiilor dintre cuvinte, indicăm caracteristicile morfologice și sintactice

Exemplu

"Bătrâne Olt! - cu buza arsă
Îți sărutăm unda căruntă".
(O. Goga)

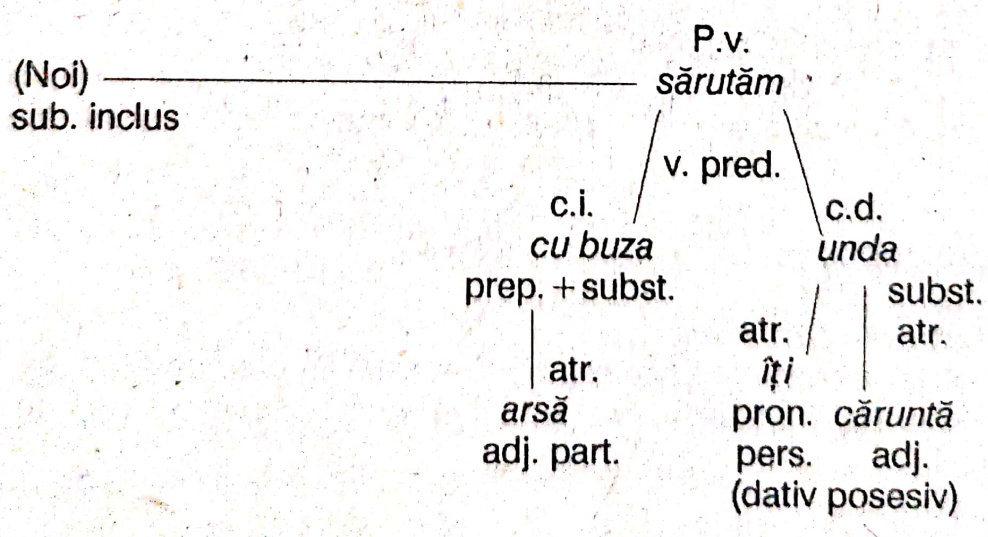

Scanned with OKEN Scanner

Bătrâne Olt! - construcție incidentă
Olt
subst., vocativ, fără funcție
| atr.
Bătrâne!
adj.

4. **analiza prin tabel** - se alcătuiește un tabel al caracteristicilor gramaticale, după următorul model:

cuvântul	felul	forma	genul	nr.	etc. ...

Nota bene! Cunoscând bine caracteristicile gramaticale ale părților de vorbire, vom rezolva relativ simplu exercițiile care ne cer să parcurgem drumul invers, de la schemă la propoziție.

Două sunt tipurile de exerciții:
a) de la schema liniară
b) de la schema relațională

Sunt exerciții cu caracter creator, care denotă, prin rezolvarea corectă, o bună sau foarte bună cunoaștere a problemelor de gramatică.

Să ne încercăm puterile:

S pron. + *Atr.* adj. pron. + *C. ind.* pron. + P.n. v.cop. + N.P. + *Atr.* adj. + *Atr.* prep. + subst.

(Tu însuți ne-ai fost coleg bun de clasă).

Două erau dificultățile:
1. de știut că atributul după predicat nominal nu putea apărea decât dacă numele predicativ era exprimat prin substantiv, pronume, numeral

Scanned with OKEN Scanner

2. de observat că adjectivul pronominal de întărire însoțește frecvent pronumele personal:

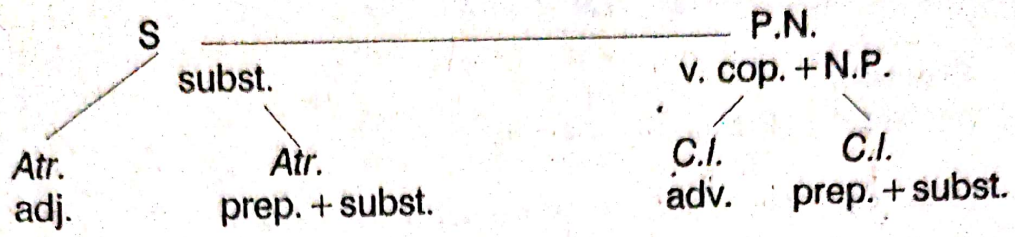

(O imensă perdea de nori se făcea munte undeva în depărtare). Din nou, predicatul nominal ar fi putut pune unele probleme.

Observații

Analiza unei propoziții nu include, de multe ori, și fixarea valorii stilistice a cuvântului în discuție. Trebuie însă precizată și această valoare.

2. ANALIZA UNEI FRAZE

Analiza frazei este un prilej de a arăta cum funcționează "mecanismul" ei sintactic: relația între propoziții, valoarea expresivă a topicii, natura structurii și efectele ei stilistice, tipurile de propoziții. Ea nu trebuie concepută ca un demers fără orizont, de tip mecanicist, manierist, ca un drum mai mult sau mai puțin plictisitor, mai mult sau mai puțin dificil, spre schema frazei. Rezultatul dexterității în analiza frazei se impune a fi o sinteză: sinteza tuturor cunoștințelor de gramatică, vocabular, punctuație, fonetică etc. Și, mai mult decât atât: cunoscând bine diferite tipuri de organizare a frazei în limba română, să ajungem la o exprimare nuanțată, plastică, aleasă, cu un puternic accent creator.

Analiza frazei urmează anumite etape:

1. **sublinierea și numerotarea predicatelor**

Numerotând predicatele, aflăm numărul propozițiilor, element necesar pentru cunoașterea numărului cuvintelor de legătură.

2. **identificarea elementelor de legătură**

Într-o frază se află mai puține elemente de legătură decât predicatele (întotdeauna cu unul mai puțin). Chiar între propozițiile principale, vom găsi conjuncții coordonatoare.

Scanned with OKEN Scanner

Atenție! Uneori, când întâlnim raport de coordonare (între două propoziții de același fel) vom număra numai elementul subordonator, fiindcă el **introduce** propoziția.

Exemplu

Am văzut / că eziți / și / că n-ai încredere.
1 2 3
(Trei predicate, două elemente subordonatoare - "că").

3. **delimitarea propozițiilor**

Atenție! la intercalări, incidențe.

4. **stabilim felul propozițiilor**
5. **întocmim schema frazei**

Observații

La stabilirea felurilor propozițiilor, nu este recomandabil să notăm, cum se obișnuiește, deasupra propozițiilor, prin inițiale, prescurtări, pentru că se pot produce confuzii, mai ales când o frază e mai lungă. Notarea prin cifre (corespunzătoare notării în ordinea predicatelor) se cuvine reluată, specificându-se în paranteză propoziția de care depinde subordonata respectivă.

Exemplu

1. prop. principală
2. completivă directă (1)
3. completivă directă (1)

Ne va fi mai ușor la întocmirea schemei frazei, fiindcă vom observa raporturile dintre propoziții.

Nota bene! Operăm cu cifre, ca în exemplul de mai sus, atunci când urmărim o mai mare operativitate. În lucrări de concurs, o asemenea practică nu se justifică, mai ales că notarea prin inițiale diferă de la o culegere de exerciții la alta, de la profesor la profesor etc. Se cere notarea întregii propoziții:

1. *Am văzut* - propoziție principală, regentă etc.

Scanned with OKEN Scanner

2. *că eziți* - propoziție subordonată completivă directă față de propoziția nr.1 etc.
3. *că n-ai încredere* - propoziție subordonată completivă directă față de propoziția nr.1 și în raport de coordonare copulativă cu propoziția nr.2 etc.

Observații

Cu întocmirea schemei frazei nu epuizăm analiza. Un ultim punct ar fi interpretarea acestei scheme. Desigur, acolo unde se impune. Nu avem de spus prea multe despre o frază de câteva propoziții.

Nota bene! Un exercițiu care dovedește cunoașterea în profunzime a sintaxei frazei este cel de alcătuire a unor fraze după scheme date. Ca și în cazul propoziției, principala dificultate constă în a observa "punctele nevralgice", adică locurile unde atenția trebuie să fie mai mare, unde jocul fanteziei este limitat de funcționarea unor caracteristici gramaticale ale cuvintelor.

Schema poate fi liniară sau relațională.
După o schemă liniară:

S + PP + P + P (PP - principală;
P - predicativă)

Observăm că după principală urmează două predicative. Înseamnă că principala se reduce la verbul copulativ.

Deci:

Cine face multe exerciții / *înseamnă* / că rezolvă repede / și / nu se încurcă niciodată.

După o schemă relațională:

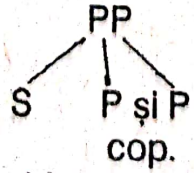

Cine seamănă vînt / *înseamnă* / că va culege furtună / și / că nu-i întreg la cap.

Scanned with OKEN Scanner

Observaţii

Mai complicate sau mai puţin complicate, asemenea scheme pot fi uşor transformate în fraze, dacă împărţim fraza în subunităţi, ca în exemplul următor (pe care urmează să le contopim).

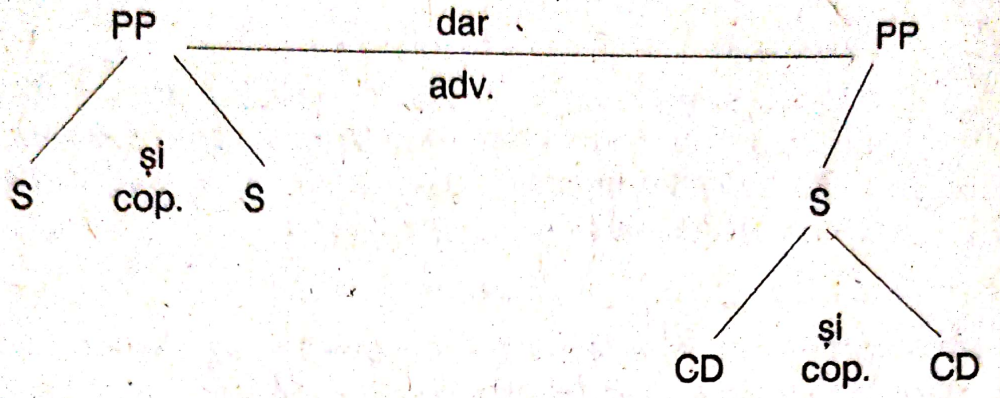

Prima parte:

E bine / că eşti econom / şi / că ţii la fiecare leţcaie.
PP S S

A doua parte:

Mi-e greu / să înţeleg / de ce nu îţi faci o bibliotecă / şi / de
PP S CD
ce ajungi în librării întotdeauna prea târziu.
CD

Acum fraza:

E bine / că eşti econom / şi / că ţii la fiecare leţcaie / dar mi-e greu / să înţeleg / de ce nu îţi faci o bibliotecă / şi de ce ajungi în librării totdeauna prea târziu.

Problema era să găsim două expresii care cer subiective şi în a doua subiectivă să folosim un verb tranzitiv (sau o altă parte de vorbire cu aceeaşi valoare).

XIV. PĂRŢILE DE PROPOZIŢIE

1. INTRODUCERE

Cuvintele sau grupurile de cuvinte, adică părţile de vorbire, intră în alcătuirea propoziţiilor, având un rol mai important sau mai puţin important în structura lor.

Scanned with OKEN Scanner

Ca parte de propoziție, cuvântul sau expresia indică tocmai acest rol de propoziție. Așadar, în analiză, nu trebuie confundată **partea de vorbire** (substantiv, adjectiv etc.) cu rolul ei, cu calitatea de **parte de propoziție** (subiect etc.).

Părțile de propoziție:

1. subiectul
2. predicatul
3. atributul
4. complementul

Nota bene! Studiile gramaticale, dar nu numai, prezintă și a cincea parte de propoziție - **elementul predicativ suplimentar**. Întrucît înțelegerea lui nu o credem foarte grea, vom prezenta, la momentul potrivit, și această parte de propoziție.

2. FELURILE PĂRȚILOR DE PROPOZIȚIE

Părțile de propoziție sunt de două feluri:

a) **părți de propoziție principale**: subiectul și predicatul

Se numesc părți principale de propoziție fiindcă, numai în cazuri foarte rare, o propoziție se poate forma fără ele.

b) **părți de propoziție secundare**: atributul, complementul

Observații

Elementul predicativ suplimentar este considerat parte de propoziție secundară, dar se situează la limita dintre cele două categorii prin caracteristicile sale.

Părțile de propoziție secundare determină părți de vorbire (vezi **Părți de vorbire care pot fi termeni regenți**). Nu este corect să spunem că părțile de propoziție secundare determină părți de propoziție principale, pentru că o parte de propoziție secundară poate determina o altă parte de propoziție secundară, ca în exemplul:

Cădea din cerul *plumburiu* o ploaie măruntă de toamnă *târzie*.

Cuvintele subliniate (atribute) determină alte părți de vorbire cu funcția de atribut sau complement.

Scanned with OKEN Scanner

După structura lor (delimitarea de mai sus era după importanța lor în propoziție), părțile de propoziție sunt:

1. simple
2. dezvoltate
3. multiple

Se vorbește de **subiect simplu** și **multiplu, nume predicativ simplu și multiplu**, de **apoziție simplă** și **dezvoltată**.

Părțile de propoziție dublate sunt cele anticipate sau reluate (subiectul, complementul direct și indirect).

Exemplu

Cunoștea și el acest secret. (subiect subînțeles reluat de pronume cu ajutorul lui *și* adverbial)
Îl cunoști pe Ionel. (c. direct anticipat)
Îi spui lui Ionel. (c. indirect anticipat)

3. SUBIECTUL

Partea principală de propoziție care arată cine face acțiunea săvârșită de predicatul verbal sau cui i se atribuie caracteristica exprimată de numele predicativ.
Întrebări: cine? ce?

Observații

Întrebarea "ce?" derutează uneori, pentru că este și întrebarea complementului direct. Pentru a face distincție între subiect și complementul direct, e bine să se folosească întrebarea perifrastică:

- subiect: *care este lucrul care...?*
Se aude *murmurul* izvorului.
- compl. direct: *care este lucrul pe care...?*
Aud *murmurul izvorului.*

Observații

O problemă specială ridică subiectul propoziției cu predicatul verbal exprimat prin verbul "a fi" (atenție:

Scanned with OKEN Scanner

verbul "a fi" este predicat verbal, adică exprimă existența, starea). Sunt subiecte în formulările următoare substantivele subliniate:
E *iarnă*. E *dimineață*. E *frig*. Mi-e *frig* etc. (în locul lor pot fi: primăvară, vară, toamnă, noapte, seară; sete, rău, ceață, dor, milă, teamă etc.)

Felurile subiectului

1. exprimat
   - **simplu**: se exprimă printr-o singură parte de vorbire
   - **multiplu**: se exprimă prin mai multe părți de vorbire

Exemplu

Alunii, cornii, ulmii și mestecenii au înflorit.

3. **neexprimat**
   - **inclus** (la persoana I și a II-a; este inclus în sensul pe care îl exprimă desinența verbului predicat)
   cântă (pers.III) - cântăm (pers.I)
   (diferența o dă numai desinența)
   cânta cântați
   - **subînțeles** (la persoana a III-a)

(Apare în frază, când subiectul a fost exprimat într-o propoziție anterioară, deci se subînțelege.)

Exemplu

"În vaduri *ape* repezi curg
Și vuiet dau în cale".
(apele)

Părțile de vorbire prin care se exprimă subiectul

1. **substantivul** - toate felurile:
   Elevii pleacă în excursie.
   Munții Carpați sunt frumoși.
2. **adjectivul substantivizat**:
   Frumosul ne atrage.
3. **numeralul**:

Scanned with OKEN Scanner

Trei nu au venit.
Al treilea nu a venit.
Amândoi au lipsit.

4. **pronumele** - toate tipurile de pronume, cu excepția pronumelui reflexiv
5. **verbul la moduri nepersonale**:
   - infinitiv: *A citi* e o plăcere.
   - supin: *De spus* e ușor.
   - participiul substantivizat: *Recoltatul* s-a încheiat.
   - gerunziu: Se aude *cântând*.
6. **adverbul substantivizat**:
   Binele vine greu.
7. **interjecția**:
   Se aude *lipa-lipa*.

Observații

Subiectul poate fi exprimat prin orice cuvânt substantivizat.

Exemplu

adjectiv, numeral, conjuncție, prepoziție, adverb
Binele vine greu.
(adv.)
Și este conjuncție.
De este prepoziție.
Cei doi au lipsit.

Observații

Există situații când pronume sau substantive la cazul genitiv au funcție de subiecte:
Ai casei au plecat. (locatarii)
Ai lor au plecat. (copiii, membrii familiei)
(valoarea lor substantivală impune funcția de subiect, sensul substantival).

Propoziții fără subiect

Propozițiile care nu pot avea subiect au predicatul exprimat prin verbe impersonale și unipersonale sau expresii impersonale:

Scanned with OKEN Scanner

plouă, ninge, se înnorează, se înserează, e rău, e bine, e vai etc.

Exemplu

Astăzi a plouat întruna.
E rău de ei.
În curând se înserează.

Punctuația subiectului

- între subiect și predicat e interzis orice semn de punctuație
- între termenii subiectului multiplu se pune virgulă, când nu apare conjuncția "și".

4. PREDICATUL

Partea principală de propoziție care arată ce se spune despre subiect.

Felurile predicatului

a) **verbal**: arată ce face subiectul și răspunde la întrebarea: **ce face?**
b) **nominal**: arată, prin numele predicativ, ce este, cum este, cine este (devine, pare, ce face etc.) subiectul și răspunde la întrebările: **ce este? cum este? cine este?**

a) Predicatul verbal

Se exprimă prin:
1. **verb predicativ** la mod predicativ

Observații

Verbul predicativ este verbul care poate forma singur predicatul, adică ne poate spune ceva despre subiect singur, fără ajutorul altor părți de vorbire. **Modurile predicative** sunt: indicativul, conjunctivul, imperativul, condițional-optativul (la celelalte moduri, verbele au funcții de subiect, atribut, complement, nume predicativ).

Scanned with OKEN Scanner

Exemplu
Bunicul *stă* pe prispă.

2. **locuțiune verbală** la mod predicativ

Exemplu
Adu-ți aminte de poveștile mele.

3. **adverbe predicative** și locuțiuni adverbiale predicative

Exemplu
Probabil că pleacă.

4. **interjecții predicative**

Exemplu
Pupăza *zbrr!* pe-o dugheană...

Nota bene! Fii atent(ă) la pronumele care însoțește verbul. Uneori, forma neaccentuată a pronumelui personal sau reflexiv nu face parte din predicat, ci este complement sau atribut. Face parte din predicat când verbul e la diateza relfexivă.

Exemplu
Mă *întreabă* repede... (mă - compl. dir.)
Și-*a făcut* temele. (și - atr. pron., dativul posesiv)

- singurele pronume care se înglobează în predicatul verbal, și acesta e la diateza activă, sunt pronumele cu valoare neutră (o, îi, i):
  Hai s-o *luăm* pe aici...
  Îi da cu vorba înainte.
- atenție la situațiile când verbul "a fi" formează singur predicatul, adică este predicativ:
  Am fost la râu.
  De-*o fi* să ajung acolo.

Scanned with OKEN Scanner

b) **Predicatul nominal**

Se exprimă prin verbe copulative și nume predicative.

Verbele copulative sunt verbele care nu pot forma singure predicatul, adică nu au putere de predicație, propoziția este incompletă dacă nu se adaugă un nume predicativ, care indică, **numește** ce este, cum este, cine este (devine, ajunge, pare etc.) subiectul. Se mai numesc **verbe nepredicative**. Ele sunt: a fi, a deveni, a se numi, a ieși, a se face, a ajunge, a rămâne, a se naște, a părea, a însemna, a constitui.

Exemplu

El *este elev.*
Tu *vei deveni inginer.*

(n-ar avea înțeles propozițiile dacă am spune: El este. El va deveni. De aceea e necesar numele predicativ.)

Nota bene! În anumite situații verbele copulative devin predicative, formează singure predicatul.
Verbul "a fi" este predicativ când are sensurile:
- a exista, a se afla, a trăi.

Exemplu

Era odată o babă. (trăia)
- a se întâmpla: Ce-*o fi o fi...*
- a trece (despre timp): *Sunt* mulți ani de atunci.
- a costa: Merele *sunt* opt lei.
- a dura: Cât *va fi* pământul...
- a se duce: *Am fost* la râu.

Verbele "a ajunge", "a rămâne", "a ieși" nu sunt copulative în următoarele situații:
A ajuns acasă. A ieșit din casă. A rămas acasă.

Numele predicativ

Este partea de vorbire care ajută la formarea predicatului nominal. Se exprimă prin:
- **substantiv** la nominativ, genitiv, acuzativ:
El este *elev* (N.)

Scanned with OKEN Scanner

Caietele sunt *ale Irinei.* (G.)
Florile sunt *pentru Cristina.* (Ac.)

- **adjectiv**:
  Tu ești *harnic.*
- **numeral** de diferite feluri:
  Banca lui este *a doua.*
  Voi sunteți *doi.*
  Au rămas *câte trei.*
- **pronume** de diferite feluri:
  Tu ești *acela* (pron. dem.)
  Florile sunt *pentru tine* (pron. pers.) etc.
- **verbe** la moduri nepersonale:
  - infinitiv: Dorința lui este *de a citi*
  - supin: Fapta ta este *de lăudat.*
- **adverbe**:
  Ea este *altfel.*
- **interjecții**:
  Este *vai* de el.

Foarte important! Să nu se confunde predicatul nominal cu predicatul verbal exprimat prin verb la diateza pasivă:
Plopul *este înalt.* (P.n.)
Plopul *este plantat* de voi. (P.v.)

Observații

Predicatul verbal exprimat prin verb la diateza pasivă se verifică cu ajutorul prepoziției **de, de către.**

Numele predicativ poate fi:
- **simplu**
- **multiplu** (când se exprimă prin mai multe părți de vorbire)

Exemplu

Fata babei era *slută, leneșă, rea.*

Acordul predicatului cu subiectul

Predicatul verbal se acordă cu subiectul în persoană și număr:
El *citește.* (pers.III, sg., ca și subiectul)

Scanned with OKEN Scanner

Predicatul nominal

- verbul copulativ - în persoană şi număr
- numele predicativ - în gen, nr., caz

Acordul predicatului nominal cu subiectul multiplu:

- când elementele subiectului sunt nume de fiinţe, genul masculin este cel care se impune:

Monica şi Vlad sunt *veseli*.

- când subiectul multiplu e exprimat prin subst. de genuri diferite, la plural, şi nu sunt nume de fiinţe, substantivul subiect cel mai apropiat de verb impune forma numelui predicativ:

Munţii şi câmpiile sunt frumoase.
Sălciile şi stejarii sunt rămuroşi.

5. ELEMENTUL PREDICATIV SUPLIMENTAR

Partea secundară de propoziţie care însoţeşte un verb (sau altă parte de vorbire cu valoare de verb) exprimând o caracteristică a verbului determinat şi a subiectului sau complementului său.

Nota bene! Elementul predicativ suplimentar se aseamănă cu numele predicativ, cu deosebirea că verbul pe care îl determină nu e copulativ, ci predicativ.

Compară:

Ea este *voioasă*. (N.P.)
Ea vine *voioasă*. (E.P.S.)

În primul exemplu, însuşirea se referă în exclusivitate la subiect, verbul fiind un simplu intermediar în realizarea predicativităţii. În al doilea exemplu, caracteristica aparţine deopotrivă subiectului şi predicatului, verbului determinat. Acest fapt determină acceptarea, la nivelul învăţământului gimnazial, interpretării ca şi complement de mod, deşi nu e greu de observat că adjectivul nu poate avea funcţia de complement de mod. Când are asemenea funcţie, se transformă în adverb.

Exemple de element predicativ suplimentar:

- cu referire la subiect:

Scanned with OKEN Scanner

Dumnealui a venit *profesor* la noi.

- cu referire la complementul direct:

Nu te știam *plângăcios.*

- cu referire la complementul indirect (mai rar):

M-am ales cu el *distrus.*

Elementul predicativ suplimentar se exprimă prin:

- substantiv: L-am ales *conducător* de grupă.
- adjectiv: Ea participă *bucuroasă* la lecție.
- verb la gerunziu: L-am văzut *venind.*
- adverb: Nu-l știam *așa.*

Observații

Mijloacele de identificare a elementelor predicative suplimentare sunt foarte simple:

- situăm între cuvântul respectiv și verb verbul "a fi" (la gerunziu, infinitiv); verificăm astfel dacă are aceeași calitate ca numele predicativ:

Ea participă (fiind) *bucuroasă.*

Tu stai (fiind) *cu fața* spre mine.

- între cuvântul respectiv și verb se poate folosi una din prepozițiile: ca, de, drept:

A venit (ca, drept) *profesor* la noi.

- dacă se exprimă prin gerunziu, acesta se poate dezvolta într-o propoziție principală:

El venea *strigând.* El venea / și / *striga.*

Nota bene! Cunoașterea elementului predicativ suplimentar ne ajută să evităm o greșeală de exprimare destul de frecventă. În sintagma:

Opiniile unei persoane considerate celebre s-a strecurat o greșeală.

Corect este:

Opiniile unei persoane considerate celebră - pentru că celebră este element predicativ suplimentar, nu atribut.

Verifică:

Opiniile unei persoane considerate (ca, fiind) celebră.

Scanned with OKEN Scanner

6. ATRIBUTUL

• Partea secundară de propoziție care determină un substantiv sau un înlocuitor al acestuia (numeral, pronume).

Exemplu

Albia *râului* este o *lungă* scară *de lespezi.*

Felurile atributului

Clasificarea atributului se face după partea de vorbire prin care se exprimă:

substantival, adjectival, pronominal, verbal, adverbial, interjecțional.

a) **Atributul substantival**

Se exprimă prin substantiv la diferite cazuri, astfel că:

la NOMINATIV - atribut substantival apozițional (apoziție). Apoziția indică o precizare cu privire la cuvântul determinat.

Poate fi:

1. **după formă:**

- **simplă:** Orașul *Brașov* e situat la poalele Tâmpei.
- **dezvoltată:** "Greierul, *cântăreț neobosit al zilelor de vară,* amuțise istovit."

2. **după sens:**

- **determinativă** - nu se desparte prin virgulă de restul propoziției:

Orașul *Brașov...*

Elevul *Ionescu...*

- **explicativă** - se izolează prin virgulă de restul propoziției, fie că e simplă, fie că e dezvoltată:

"El, Sobieski, *fala leșilor, eroul creștinității...*"

Observații

- pentru apoziție am putea folosi întrebarea **care anume?**

Scanned with OKEN Scanner

- substantivul determinat poate avea şi alt caz decât nominativul, dar apoziţia e totdeauna în nominativ:
Faptele domnului *Ştefan cel Mare*...
- **apoziţia dezvoltată** - doar primul cuvânt are rolul de apoziţie propriu-zisă, dar şi celelalte cuvinte sunt analizabile, având şi alte cazuri decât nominativul:
V. ex. de mai sus: cântăreţ - apoziţie
al zilelor - atr. subst. genitival
ş.a.m.d.

la GENITIV
- **atribut substantival-genitival** (substantivul poate fi precedat de articol posesiv-genitival, art. hot., propriu- zis):

crestele *munţilor*	(întrebări:
creste *ale munţilor*	al cui? a cui? ai cui? ale cui?)
caietele *lui Ionescu*	

- **atribut subt. prepoziţional** - după prepoziţiile cazului genitiv:
Îndârjirea *contra greşelilor*...

la DATIV - atribut substantival prepoziţional

la ACUZATIV - atribut substantival prepoziţional, după prepoziţiile cazului acuzativ: de , la, cu, pentru etc.
carte *de citire*
Întrebări: care? ce fel de?

Observaţii

Atenţie la situaţiile când substantivul e precedat de locuţiuni prepoziţionale; vom numi atribut subst. prepoziţional şi acel atribut:
locul *din faţa casei*
copacul *din dreptul geamului*

b) **Atributul adjectival**

Se exprimă prin:
1. **adjective propriu-zise**:
carte *frumoasă*
2. **numerale** cu valoare adjectivală:
doi elevi - *două* eleve

Scanned with OKEN Scanner

3. **adjective pronominale**:
elevul *acesta*
colegul *său*
ea *însăși*
etc.
4. **participii adjectivale**:
pomi *înfloriți*
carte *citită*
5. **adjective gerunziale** (gerunziul se acordă):
coșuri *fumegânde*
6. **adjective provenite din adverbe**:
așa oameni
asemenea oameni

Observații

Cuvântul prin care se exprimă atributul adjectival se acordă cu cuvântul determinat în gen, număr, caz.

c) **Atributul pronominal**

Se exprimă prin pronume la cazurile:
la genitiv:
cartea *lui*
părerea *fiecăruia*
la dativ - dativul posesiv, exprimat prin pronume personal sau reflexiv, forme neaccentuate:
părerea-*mi*
îmi scriu temele
(v. pronumele)
la genitiv și dativ cu prepoziție:
flori *pentru tine* (ac.)
lauda *de sine* (ac.)
luptele *împotriva lor* (genitiv)

d) **Atributul verbal**

Se exprimă prin:
- **verb la infinitiv**:
dorința *de a citi*

Scanned with OKEN Scanner

- **verb la supin**:
  carte *de citit*
- **verb la gerunziu** (neacordat cu subst., deoarece, dacă ar fi acordat, ar deveni adjectiv):
  aripile fâlfâind

e) **Atributul adverbial**

Se exprimă prin:
- adverbe și locuțiuni adverbiale (precedat adverbul de obicei de prepoziția "de"):
  camera *de sus*
  locul *din față* loc. adv.

f) **Atributul interjecțional**

Se exprimă prin interjecție:
- I-a răspuns un glas stins *piu! piu!*
  Se auzeau strigătele *hăp! hăp!*

Observație

Numeralul se încadrează de obicei la atributul **adjectival** (când se acordă cu cuvântul) sau cel **substantival** pentru că este precedat de articol sau prepoziție (care îl substantivizează) sau și de una și de alta:
doi oameni (atr. adj.)
părerea *celor doi* (atr. subst.)
cearta *dintre cei doi...* (la fel)

În formularea "*douăzeci de oameni*" numeralul e cel determinat, nu substantivul:
Douăzeci de oameni au lucrat.
S atr.

7. COMPLEMENTUL

Partea secundară de propoziție care determină un verb, un adverb, un adjectiv, o interjecție predicativă.

Scanned with OKEN Scanner

Exemplu

Mergem *la școală.* (verb)
Înalt *cât casa...* (adjectiv)
Scrie *prea* încet. (adv.)
Iată *cocostârcii...* (interj.)

Felurile complementului

I. **necircumstanțiale**
- direct
- indirect
- de agent

II. **circumstanțiale**
- de loc
- de timp
- de mod
- de cauză
- de scop

a) Complementul direct

- indică obiectul asupra căruia se exercită în mod direct acțiunea exprimată de cuvântul determinat.

Observații

Cuvântul determinat este un verb tranzitiv sau o interjecție predicativă cu caracter tranzitiv:
L-am întâlnit pe Ionel.
Uite-l pe Ionel!

Întrebări: pe cine? ce?
Se exprimă prin:
1. **substantiv** în cazul acuzativ, cu sau fără prepoziția **pe**:
Scriu *exercițiul.*
L-am văzut *pe tata.*

Scanned with OKEN Scanner

Observații

Se construiesc cu prepoziția *pe* complementele directe exprimate prin substantive comune care denumesc persoane (mama, tata, omul etc.), substantive proprii nume de persoană, (Maria, Ion, Gheorghe, Vasile etc.), nume de animale (*pe* Grivei, *pe* Joiana) sau substantive comune care indică animale personificate (L-a întâlnit *pe lup.*).

Atenție! Când nu se construiește cu prepoziția *pe,* complementul direct poate fi confundat cu subiectul, dacă se folosește întrebarea *ce?*.

Putem evita confuzia apelând la întrebarea **care este lucrul pe care?** (acest **pe** ne indică un complement direct).

În depărtare se văd *munții*. (subiect)
În depărtare văd *munții*. (compl. direct)

Nota bene! Toate părțile de vorbire substantivizate pot avea funcția de complemente directe: adjectivul, numeralul, verbul la participiu, adverbul.

Adoră *albastrul* (adj.)
I-am întâlnit *pe cei doi.*
Ajută-l *pe întârziat.*
O să-ți întorc *binele.*

2. **numeral** de diferite feluri:
   I-am întâlnit *pe amândoi.*
   Pe trei i-a selectat pentru concurs.
3. **pronume** de diferite feluri:
   Nu-*l* interesează. (personal)
   Ascultă-l *pe acesta.* (demonstrativ)
   Știu *ce* aștepți. (relativ)
   N-aștept *pe nimeni.* (negativ)
   etc.

Observații

Pronumele poate anticipa sau relua complementul direct și indirect.

Îl vedem *pe coleg* la bibliotecă.
Pe colegă am văzut-o la bibliotecă.

Scanned with OKEN Scanner

4. **verbe**:
   - la infinitiv: Nu pot *aștepta.*
   - la gerunziu: Aud *cântând.*
   - la supin: Am *de așteptat.*
5. **interjecții**:
   Am auzit-o des spunând *of-of!*

Nota bene! Să nu se confunde complementul direct cu alte complemente:
- de loc: Stiloul e *pe ea.*
- de mod: I-am dat mulți *bani.*

Atenție la o problemă de analiză:

În propoziția *El se poate descurca* întâlnim un fenomen interesant de împletire între verb și infinitivul care îl determină. Predicatul este *poate*, infinitivul, *a se descurca.*

Propoziția: El poate *a se descurca.*
(c. direct)

Observații

Complementul direct mai poate fi însoțit și de prepoziția *la*, în formulări ca următoarea:
"Cărăbănea *la cireșe* în sân..."

b) **Complementul indirect**

Este complementul care indică obiectul căruia i se atribuie o însușire, o caracteristică, o acțiune.

Determină:
1. **un verb**: Spune asta *prietenilor* tăi.
2. **un adjectiv**: Pământ scump *inimii* noastre.

Observații

În exemplul de mai sus, adjectivul cere un complement indirect la cazul dativ, ca și alte adjective: drag, adecvat, propriu etc. Dar adjectivul poate avea și complement indirect la cazul acuzativ, cu prepoziția

Scanned with OKEN Scanner

de, cu (în sintagme ca: **demn de, plin de, dispus de, asemănător cu** etc.).

Exemplu

Iată un om demn *de afecțiune.*

3. **un adverb**: Stă aproape *de noi.*
4. **o interjecție**: Vai *de capul* nostru.

Întrebări: cui? (dativ), de cine? de ce? la cine? la ce? cu cine? cu ce? despre cine? despre ce? etc. (acuzativ)

Nota bene! Lângă pronumele **cine, ce** apar prepozițiile cazului acuzativ (de, cu, la, pentru etc.):

Întrebări: asupra cui? contra cui? împotriva cui? (genitiv)

Cazurile complementului indirect:

- **genitiv**, după *prepozițiile* specifice:
  Am luptat *împotriva greșelilor.*
- **dativ**:
  Ajută *fratelui* tău.

Observații

După prepozițiile cazului dativ (datorită, grație etc.) complementele nu sunt indirecte, ci instrumentale.

- **acuzativ**, după prepozițiile specifice

Nota bene! La cazul dativ, dar fără să putem spune că determină substantivul respectiv, se află complementul în exemple ca:

Cinste *oamenilor* ca el!
Glorie *eroilor* patriei!

Aici se subînțelege un verb, față de care se subordonează complementul indirect.

În exemple ca:

Bravo *vouă!*

- complementul indirect determină o interjecție și este la cazul dativ.

Scanned with OKEN Scanner

Părțile de vorbire prin care se exprimă complementul indirect:

- **substantiv**, cu sau fără prepoziție la cazurile genitiv, dativ, acuzativ (v. ex. de mai sus)
- **adjectiv** (substantivizat uneori prin prepoziție):
  Din *sărac* a ajuns bogat peste noapte.
  Din *galben* s-a făcut roșu.
- **numeral** (însoțit de articol, deci substantivizat, când este cardinal propriu-zis):
  A telefonat *celor doi*. (cardinal)
  A telefonat *celui dintâi*. (ordinal)
  A telefonat *amândurora*. (cardinal colectiv)
- **pronume** de diferite feluri, la cazurile genitiv, dativ, acuzativ:
  A luptat *contra lui* mult timp.
  Mi-a vorbit *despre tine*.
- **verb** la moduri nepersonale:
  - **infinitiv**: S-a plictisit *a aștepta.*
  - **supin**: S-a plictisit *de așteptat:*
  - **gerunziu**: S-a plictisit *așteptând.*

Observații

Atenție la **dativul posesiv**. În exemplul *Mi-am scris temele, mi* nu este complement indirect, ci atribut pronominal (mi = mele) exprimat prin pronume personal cu valoare posesivă, formă de dativ.

Observații

În vorbirea populară, complementul indirect se construiește cu prepoziția la:
"Atunci ea-mpărțea vreo cinci
La flăcăii cei voinici".

Probleme de analiză

Complementul indirect poate avea, în anumite propoziții, diferite nuanțe:
- de loc: Se uită *la tine.*
- de cauză: Se bucură *pentru succesul* tău.
- de scop: Mă pregătesc *pentru plecare.*

Scanned with OKEN Scanner

c) Complementul de agent

Este complementul care indică autorul real al acțiunii (agentul acțiunii).
Este precedat de prepozițiile *de, de către.*
Întrebare: **de către cine?**

Determină:
- **un verb la diateza pasivă**:
  Rezultatul muncii tale a fost apreciat *de noi.*
- **un verb la diateza reflexivă**, dar cu înțeles pasiv:
  Acest aspect s-a analizat *de către noi.*
- **un participiu** sau **un supin**:
  Iată un model desenat *de tine.*
  Este un model de apreciat *de către toți.*

Se exprimă prin:
- **substantiv**:
  Tu ai fost lăudat *de colegi.*
- **pronume** (v. ex. de mai sus):

Nota bene! Complementul de agent e identificat cu **subiectul logic**, exprimând, așa cum arată definiția, ideea că obiectul indicat e autorul real al acțiunii.
Tu ești lăudat *de profesori.*
subiect gramatical — subiect logic

Când ni se cere analiza subiectelor din propoziție, vom analiza subiectul gramatical într-o astfel de situație.

d) Complementele circumstanțiale

Complementele circumstanțiale arată împrejurările (circumstanțele) desfășurării unei acțiuni, existenței unei însușiri, calități:
- locul
- timpul
- modul
- cauza
- scopul
- condiția

etc.

Scanned with OKEN Scanner

1. Complementul circumstanţial de loc

Este complementul circumstanţial care arată:

- locul de începere a acţiunii: **de unde?**
- locul unde se petrece acţiunea:**unde?**
- pe unde se desfăşoară acţiunea: **pe unde?**
- direcţia: **încotro?**
- locul unde se sfârşeşte acţiunea: **până unde?**

Cazurile complementului circumstanţial de loc:

- **genitiv**, după prepoziţii şi locuţiuni prepoziţionale ca: asupra, deasupra, înaintea, dinaintea, înapoia, dinapoia, în lungul, în latul, de-a lungul, de-a latul, de-a curmezişul etc.:

  S-au oprit *înaintea casei.*

- **dativ** (foarte rar):

  Stai *locului!* (**dativul locativ**)

- **acuzativ**, precedat de prepoziţii: la, peste, către, spre, dincolo de, departe de etc.

  A sosit *la şcoală.*

Părţile de vorbire prin care se exprimă complementul circumstanţial de loc:

- **substantiv**, cu prepoziţie - la cazurile genitiv, dativ, acuzativ (v. exemplele de mai sus)
- **numeral**, cu prepoziţii:

  Într-un vagon era grâu, *în două* cartofi.
  În primul era grâu, *în al doilea* porumb.
  Înaintea amândurora s-a aşezat.
  Merge *înaintea celor doi.*

- **pronume**, cu prepoziţii:

  A trecut *peste ei.* (personal)
  Mergea *înaintea lor.*
  A trecut *peste aceştia.* (demonstrativ)
  N-a fost *la nimeni.* (negativ)
  Treci *pe la fiecare.* (nehotărât)
  Am ajuns *la dumnealui.* (de politeţe)

- **verb** la infinitiv, cu prepoziţie (mai rar):

  Secretul succesului tău se află *în a învăţa.*

Scanned with OKEN Scanner

- **adverb şi locuţiune adverbială de loc**: acolo, aici, departe, aproape, dincolo etc., ici-colo, din loc în loc, în afară, în faţă etc.

Probleme de analiză

- să nu se confunde complementul direct cu complementul de loc (introduse prin prepoziţia **pe**):
  Am pus cartea *pe masă*. (de loc)
  Nu primesc *pe nimeni*. (direct)
- complementul de loc are nuanţe de timp:
  S-au înţeles *pe drum*.
- complementul de scop poate avea nuanţă de loc:
  A plecat *la prins* peşti.
- determină un verb, dar şi o interjecţie:
  Hai *acasă*.
- se vorbeşte, în anumite studii, de un complement de loc dezvoltat, ca în exemplul:
  Au călătorit împreună *zece kilometri*.
  La analiză se va proceda, dacă se interpretează astfel:
  zece kilometri - **complement circ. de loc dezvoltat**, format din:
- *kilometri* - complement circ. de loc simplu, exprimat prin substantiv comun etc.
- *zece* - atribut adjectival exprimat prin adjectiv provenit din numeral cardinal propriu-zis, masculin, acuzativ.

2. **Complementul circumstanţial de timp**

Este complementul circumstanţial care arată:
- când se petrece acţiunea: **când?**
- momentul iniţial al acţiuni: **de când?**
- durata acţiunii: **cât timp?**
- momentul când sfârşeşte acţiunea: **până când?**
- frecvenţa acţiunii: **de câte ori?**

Cazurile complementului circumstanţial de timp:

- **genitiv**: A ajuns la şcoală *înaintea colegilor*.
- **acuzativ**, fără prepoziţie (cu condiţia să fie însoţit substantivul de un adjectiv):
  Am fost acolo *ani* întregi.

Scanned with OKEN Scanner

Săptămâna aceasta avem limba română.

- **acuzativ**, cu prepoziție:

De-o săptămână așteptăm anunțul.

De miercuri vom intra în vacanță.

Părțile de vorbire prin care se exprimă complementul de timp:

- **substantiv**, cu sau fără prepoziție (la G. și Ac., v. ex. de mai sus)
- **numerale** (uneori cu valoare substantivală)

A ajuns *înaintea celor doi.*

A trăit *cinci ani.*

Scria poezii *de la șaisprezece ani.*

Nota bene! În ultimele două exemple, se vorbește de un complement de timp dezvoltat sau compus.

- **pronume** de diferite feluri, la G. sau Ac.:

A sosit *înaintea lor.*

A venit aici *înaintea acestuia.*

A venit *odată cu voi.*

- **verbe** la modurile nepersonale:
  - **infinitiv**: *Înainte de a rezolva*, repetă.
  - **gerunziu**: *Venind*, m-am întâlnit cu el.
- **adverbe și locuțiuni adverbiale de timp**:

Duminica merg în excursie.

Mâine vom fi mai eficienți.

Vine *din când în când* pe la noi.

- **adjective** (mai rar):

O cunosc *de mică.*

De mic iubea muzica.

Nota bene! Atenție la situațiile când substantivele devin adverbe. E vorba de substantivele care indică zilele săptămânii, momente ale zilei, anotimpuri (v. subst.). Să nu se confunde adverbele de timp cu substantivele care pot fi adverbe de timp.

Seara ne adunăm toți acasă:
adv.

Scanned with OKEN Scanner

În seara aceasta vom urmări un meci.
subst.

Probleme de analiză

- complementul de timp poate avea și nuanță de complement de loc:

Ne-am cunoscut *la nunta* vărului.

- numeralele adverbiale sunt complemente de timp, deși pot părea de mod:

A venit *de zece ori* aici.

- adverbul *mereu* e complement de timp, nu de mod (ca și *adesea)*

3. Complement circumstanțial de mod

Este complementul circumstanțial care arată modul (felul) cum se desfășoară acțiunea unui verb, cum se înfățișează o calitate, însușire, cantitatea, comparația.

Întrebări: cum? în ce fel? în ce mod? cât?

Determină:

- **verbe și locuțiuni verbale:**

Vorbește *mai încet.*
Și-a adus aminte *bine.*

- **adjective:**

Înalt *cât-casa...*

- **adverbe:**

Iată o fată *tare* frumoasă, *puțin* răutăcioasă...

- **interjecții predicative:**

Hai *mai repede!*

Cazurile complementului de mod

- **dativ**, după prepoziții: **asemenea, conform, potrivit:**

A lucrat *asemenea colegilor.*

- **acuzativ**, cu prepoziții:

Citește *cu plăcere.*

Părțile de vorbire prin care se exprimă:

- **substantiv**, cu prepoziție (v. ex. de mai sus) la dativ sau acuzativ

Scanned with OKEN Scanner

Observații

Complementul de mod în acuzativ se construiește de multe ori cu prepoziții și adverbe de comparație: **ca, decât, cât**:
Tu înveți *cât sora* ta.

În aceste situații se vorbește de un complement de mod **comparativ** și **de măsură**.

Nota bene! Complementul de mod nu se exprimă prin adjectiv.
Atenție la situații ca:
Recită *foarte frumos*.
Adjectivul a devenit adverb. Cuvintele subliniate alcătuiesc un complement de mod, dar exprimat prin adverb.

- **numeral** de diferite feluri:
  Ei merg *câte doi*. (distributiv)
  Muncește *înzecit*. (multiplicativ)
  Învață mai bine *ca primul*. (ordinal)
  A citit *cât amândoi*. (colectiv)
  A citit *cât trei*. (cardinal)
- **pronume**, cu prepoziție (la D. sau Ac.)
  Lucrează *asemenea nouă*.
  Lucrează *ca noi*.
- **verbe la moduri nepersonale**:
  - **infinitiv**: *Fără a citi* nu înveți.
  - **gerunziu**: merge *șchiopătând*.
- **adverbe și locuțiuni adverbiale de mod**:
  Învață *cu luare-aminte*.
  Învață *bine*.
- **interjecții**:
  Merge *lipa-lipa*.

Probleme de analiză

- să nu se confunde complementul de mod exprimat prin gerunziu cu elementul predicativ suplimentar.
- în exemplul: "El este cel mai bun *dintre cei mai buni*.", adjectivul subliniat s-a substantivizat.
- ca și în alte complemente, atenție la cuvintele determinate, pentru a nu face confuzii:

Scanned with OKEN Scanner

Înalt *cât casa*. (c. de mod)
Un nuc *cât casa*... (atribut)

- atenție la funcțiile pe care le poate avea verbul la gerunziu; nu orice gerunziu este complement de mod.

4. Complementul circumstanțial de cauză

Exprimă cauza unei acțiuni, a existenței unei calități, însușiri.
Întrebări: din ce cauză? din ce pricină?

Observații

Evită întrebarea **de ce?** fiindcă poate duce la greșeli.

Cazurile complementului circumstanțial de cauză:

- **genitiv**, după locuțiunile **din cauza, din pricina**:
S-a supărat din *cauza colegilor.*

Observații

Unii cercetători nu consideră locuțiune "din cauza". În această situație, desigur că substantivul care urmează este atribut.

- **acuzativ**, cu prepoziții:
Din neatenție, a dat jos vasul.

Părțile de vorbire prin care se exprimă

- **substantiv**, la cazurile G. și Ac. (v. ex. de mai sus)
- **adjectiv**, cu prepoziție:
De flămând îl durea capul.
- **numeral subtantivizat** (însoțit de locuțiune prepozițională) sau **numeral ordinal**:
S-a lovit *din cauza celor doi.*
S-a lovit *din cauza primului.*
- **pronume** însoțit de locuțiune prepozițională:
Din cauza lui am avut necazuri.
- **verb** la moduri nepersonale:
- **infinitiv**:
A fost retrogradat *pentru a nu-și fi făcut* datoria.
- **gerunziu**:

Scanned with OKEN Scanner

Grăbindu-se, a alunecat.

- **locuțiuni adverbiale** de cauză:

Pentru aceea n-a venit, fiindcă era vinovat.
(De aceea)

Observații

Complementul de cauză se mai poate exprima prin participii cu valoare adjectivală:

Aș vrea să plâng *de fericit...*
N-a mai putut scrie *de obosit* ce era...

De asemenea, mai rar, se poate exprima și prin adverb:

De încet ce vorbește n-o aud.
De bine ce o duce și-a luat-o în cap.

Se observă că urmează după aceste adverbe o propoziție modală.

Probleme de analiză a complementului de cauză

- să nu se confunde cu complementul indirect:

Mă bucur *de sosirea* ta. (c. indirect, cu nuanță de cauză)

- să nu se confunde cu complementul de agent:

Lacul a fost *secat de secetă*. (nuanță de cauză)

- are uneori nuanță de complement circumstanțial de timp:

După atâta *așteptare*, a obosit.

5. Complementul circumstanțial de scop

Complementul circumstanțial care arată scopul acțiunii unui verb.
Întrebări: cu ce scop? în ce scop?
Determină:

- **un verb:**

Mergem în oraș *după cumpărături.*

- **o interjecție predicativă:**

Hai în oraș *după cumpărături.*

Cazurile complementului circumstanțial de scop:

- **genitiv**, cu locuțiunea prepozițională "în scopul", "cu scopul", "în vederea":

În vederea concursului, și-a mobilizat toate forțele.

Scanned with OKEN Scanner

Cu scopul reușitei, a făcut totul.

Observații

Unii cercetători nu sunt de acord cu interpretarea aceasta, socotind că urmează un atribut după substantivul din locuțiune, dar se poate observa mai clar din primul exemplu că nu se susține opinia.

- **acuzativ**, cu prepoziție:
  Făcea totul *spre bucuria* părinților.

Părțile de vorbire prin care se exprimă:

- **substantiv** în genitiv sau acuzativ, cu prepoziție sau locuțiuni prepoziționale (v. ex. de mai sus)
- **pronume demonstrativ**, cu prepoziție:
  Pentru aceasta s-a pregătit mult.
- **verb** la moduri nepersonale:
  - **infinitiv**:
  Învață pentru a ajunge ceva în viață.
  - **supin**:
  Mama punea *laptele la prins...*

Nota bene! Când se exprimă prin verb la supin, poate avea și nuanță de complement circumstanțial de loc:
Au plecat *la pescuit.*

- **adverbe și locuțiuni adverbiale**: înadins, dinadins, într- adins, de aceea, pentru aceea, de asta ș.a.:
  Înadins tace, ca să mă enerveze.
  Într-adins tace, ca să ne enerveze.

Probleme de analiză

- să nu se confunde cu complementul indirect ca în exemplele:
  Stă gata *de plecare.*
  Se pregătește *de plecare.*
- să nu se confunde cu complementul de loc, când se exprimă prin verbe la supin (v. mai sus)

Scanned with OKEN Scanner

XV. PROPOZIȚIILE SUBORDONATE

Propozițiile subordonate sau secundare sunt propozițiile care nu au înțeles deplin, depind de alte propoziții (numite regente), îndeplinind funcții de părți de propoziție pe lângă cuvinte din aceste propoziții.

Corespund, așadar, părților de propoziție, principale sau secundare.

Nota bene! Propozițiile corespunzătoare subiectului și numelui predicativ sunt subordonate.

Propozițiile subordonate sunt:

1. subiectiva (SB)
2. predicativa (PR)
3. atributiva (AT, ATR.)
4. predicativa suplimentară (Pr.S.)
5. completiva directă (CD)
6. completiva indirectă (CI)
7. completiva de agent (CA)
8. circumstanțiala de loc (CL)
9. circumstanțiala de timp (CT)
10. circumstanțiala de mod (CM)
11. circumstanțiala de cauză (CZ)
12. circumstanțiala de scop (F, CS)
13. circumstanțiala condițională (CDȚ, CȚ)
14. circumstanțiala concesivă (CV, CSV)
15. circumstanțiala consecutivă (CNS)

Observații

În paranteze am indicat cele mai folosite sigle în analiza frazei.

Observații

În programa școlară, nu se prevede studiul altor subordonate, cum ar fi: predicativa suplimentară,

Scanned with OKEN Scanner

completiva de agent, circumstanțiala instrumentală, de relație, opozițională etc.

1. PROPOZIȚIA SUBORDONATĂ SUBIECTIVĂ

Îndeplinește funcția de subiect al unui element verbal sau adverbial din regentă.

Întrebări: cine? ce?

Nota bene! Întrebarea **ce?** trebuie evitată, ca să nu se producă o confuzie între subiectivă și completivă directă. De preferat întrebarea **care este lucrul care?**. Al doilea "care" e un nominativ cu funcția de subiect, indicându-ne dacă e vorba sau nu de o subiectivă.

Compară:

Se știe *că ai învățat.* (care este lucrul care se știe? - subiectivă)

Știu *că ai învățat.* (care este lucrul pe care îl știu? - compl. directă)

Determină:

1. **un verb** sau **o locuțiune verbală**:

Cine are carte / are patru ochi

2. **un verb impersonal** la diateza activă (a trebui, a durea, a rămâne, a putea, acestea din urmă cu formele: doare, poate, rămâne) sau un verb la diateza reflexivă cu caracter impersonal (se zice, se spune, se aude, se știe etc.):

Trebuie / *să învăț.*

Doare / *că a fost scris așa...*

S-a auzit / *că ai răspuns bine.*

Nota bene! Verbul **a plăcea** însoțit de un pronume în cazul dativ cere de asemenea subiectivă:

Îmi place *să citesc.*

Scanned with OKEN Scanner

3. **o expresie verbală impersonală** al cărei verb copulativ poate fi la mod personal sau nepersonal: e bine, e rău, e necesar, e posibil etc.:

E bine *să nu ajungi la greșeală.*
Fiind bine *să nu ajungi aici,* evită...

4. **un adverb predicativ** sau **o locuțiune adverbială predicativă**: sigur, desigur, poate, posibil, imposibil, bine, hotărât, fără îndoială, negreșit, categoric, bineînțeles etc.

Nota bene! Verbul a se părea cere o subiectivă, iar vebul **a părea** o predicativă. Atenție la situația în care **a părea** are sens impersonal (cere o subiectivă):
Uneori îi părea / *că toată lumea îl vede...*
(i se părea)

Atenție la faptul că verbele și expresiile impersonale au ca subiect propozițiile respective; deci nu au și alt subiect în propozițiile din care fac parte. În exemplul:

El/ trebuie / *să plece.*
pronumele e subiectul verbului "să plece".

Elemente de legătură:

- **conjuncții subordonatoare**: că, să, dacă etc.:
  Se zvonește / *că va veni.*
- **pronume și adjective relative**: care, cine, ce, cât, cei ce, cele ce, ceea ce etc.:
  Se vede / *cine muncește.*
- **pronume și adjective nehotărâte** alcătuite cu **ori**: oricare, oricine, orice, oricât, oricâtă, oricâți, oricâte:
  Oricine caută / află lucruri interesante.
- **adverbe relative**: unde, când, cum, cât, încotro:
  Nu s-a aflat / *încotro a luat-o.*
- conjuncția **de**:
  Nu se știe / *de va mai veni.*

Topică și punctuație

Propoziția subiectivă stă înainte sau după regentă și nu se desparte niciodată de aceasta prin virgulă, după cum nu se desparte subiectul de predicat.

Scanned with OKEN Scanner

E greşit să scriem cu virgulă în următoarea situaţie:
Cine nu munceşte nu mănâncă.
Cine ştie câştigă.

Probleme de analiză
- să nu se confunde cu propoziţia completivă directă, care apare după verbe tranzitive
- în frazele:
Ce văd / este / că nu-ţi place.
Dacă înveţi zilnic / înseamnă / că vei reuşi.
Dacă înveţi zilnic / este / pentru că vrei.
Dacă înveţi zilnic / este / ca să reuşeşti.
(Propoziţiile subliniate sunt subiective.)

2. PROPOZIŢIA SUBORDONATĂ PREDICATIVĂ

Este propoziţia subordonată care îndeplineşte funcţia de nume predicativ al unui verb copulativ din regentă.

Pentru identificarea ei, nu trebuie să folosim întrebări, pentru că ne derutează. Condiţia identificării corecte e să cunoaştem verbele copulative.

Nota bene! După verbul a fi nu urmează niciodată un complement de mod sau o circumstanţială de mod.

Să ne reamintim **verbele copulative**:
a fi, a deveni, a se numi, a ieşi (=a deveni), a constitui, a însemna, a părea, a se chema, a ajunge (=a deveni), a se naşte, a se face, a rămâne:
Tu vei fi / *ce îţi doreşti.*
Tu vei deveni / *ce îţi doreşti.*
Tu vei ajunge / *ce îţi doreşti.*

Elemente de legătură
- elementele obişnuite ale joncţiunii în frază (v. p. 90 şi urm.): Conjuncţii subordonatoare, pronume relative, adverbe relative etc.

Scanned with OKEN Scanner

Topică și punctuație

Propoziția subordonată predicativă stă întotdeauna după verbul copulativ și nu se desparte niciodată prin virgulă sau alt semn de acestea.

Probleme de analiză

- să nu se confunde cu circumstanțiala de mod (atenție la verbul determinat)
- atenție la situația când verbul determinat are valoare predicativă; atunci lângă **a fi, a ieși, a ajunge** etc. se află altă subordonată:

El este *unde l-ai trimis*. (c. de loc)

A ajuns *unde l-ai trimis*. (c. de loc)

- când propoziția subiectivă determină un verb copulativ, iar verbul copulativ are ca subordonată o predicativă, predicatul regentei se reduce la verbul copulativ (predicat incomplet):

Să înveți bine / *înseamnă* / să citești zilnic.

SB. P.P. PR.

3. PROPOZIȚIA PREDICATIVĂ SUPLIMENTARĂ

Este subordonata care are rol de element predicativ suplimentar pe lângă un verb din regentă.

Se introduce prin elementele obișnuite de legătură.

Ca și elementul predicativ suplimentar, poate să se refere la:

- **subiect**:

Se aude râul *cum murmură*.

- **complement direct**:

Aud râul *cum murmură*.

- **complement indirect**:

Ne-am pomenit cu el *că vine*.

Probleme de analiză

- în mod obișnuit, neavînd noțiunea de predicativă suplimentară, în practica analizei, mai ales în clasele mai mici, predicativa suplimentară e luată în mod greșit ca modală, completivă directă sau indirectă, când se referă la subiect, complement direct sau indirect.

Scanned with OKEN Scanner

Să judecăm asemenea situații:
Te cunosc *cum muncești.*
L-am văzut *cum alerga.*
L-am văzut *că da înapoi.*
(Nu pot fi decât predicative suplimentare.)

4. PROPOZIȚIA SUBORDONATĂ ATRIBUTIVĂ

Are funcția de atribut pe lângă un substantiv din regentă sau un înlocuitor al acestuia.

Răspunde la întrebările atributului.

Determină:

- **un substantiv**:
  Fiecăruia îi e drag locul *unde s-a născut.*
- **un pronume**:
  Vom vorbi despre cel *care ne-a uitat.*
  (cel = acela)
- **numeral**
  A ajuns priceput al doilea, *care nu avea atâtea șanse.*

Elemente de legătură

- cele obișnuite (v. p. 90 și urm.)

Observații

Se constată o frecvență mai mare a pronumelor relative ca elemente de legătură **care, ce, cât**, însoțite uneori de prepoziții sau articole posesiv-genitivale.

Pronumele relative și adjectivele pronominale corespunzătoare au funcții sintactice în propozițiile din care fac parte:

Acesta e orașul / *în care* locuiesc.
c. de loc
Îmi plac orașele / *a căror* așezare respectă relieful.
atr. pron.

Cazul pronumelui e cel cerut de funcția sintactică, iar genul și numărul sunt aceleași ca ale substantivului determinat din regentă

Scanned with OKEN Scanner

(deoarece în subordonată acest pronume ține locul substantivului respectiv). Vezi partea I, morfologia, pronumele relativ.

Atenție la atributivele introduse prin adverbele relative! Să nu se confunde cu circumstanțialele:

Am văzut locul *unde s-au petrecut toate.*
ATR.

N-am uitat momentul *când mi-ai spus asta.*
ATR.

Am apreciat felul *cum ai spus-o.*
ATR.

Uneori atributiva este intercalată între cuvintele altei propoziții, despărțită sau nu prin virgulă:

Întrebarea *pe care mi-ai pus-o* are răspuns.
Întrebarea, *despre care nu știu nimic,* vine cam târziu.

Nota bene! O greșeală frecventă de exprimare o constituie evitarea prepoziției *pe* care însoțește pronumele relativ. Nu e corect:
Cartea care mi-ai împrumutat-o...
ci:
Cartea *pe* care mi-ai împrumutat-o...

Topica

Stau, în general, după cuvântul determinat, dar sunt situații când se intercalează între cuvintele altei propoziții (v. ex. de mai sus).

Punctuația

Și când stau după cuvântul determinat, și când sunt intercalate, propozițiile atributive nu se despart sau se despart prin virgulă, dacă sunt **determinative** sau **explicative**:

Iată cartea / *pe care ți-am recomandat-o.*
Iată cartea, / *pe care ți-am recomandat-o.*
(atenție la intonație)
Cartea *pe care ți-am recomandat-o* a ajuns în librării.
Cartea, *pe care ți-am recomandat-o*, a ajuns în librării.

O atenție specială asupra **propoziției atributive apozitive**: ea se desparte uneori de regentă prin juxtapunere (două puncte):

Aceasta e greșeala: *n-am pus încă un "i".*

Scanned with OKEN Scanner

Probleme de analiză

- să nu se confunde cu circumstanțialele când e introdusă prin adverbe relative (atenție la cuvântul determinat)
- nu orice propoziție introdusă prin pronume relative (care, ce etc.) e atributivă. Iată:

Se vede *care muncește.* (SB.)
Întrebarea este *care muncește.* (PR.)
V-ați pus problema *care muncește?* (ATR.)
Am văzut *care muncește.* (CD.)

5. PROPOZIȚIA SUBORDONATĂ COMPLETIVĂ DIRECTĂ

Are funcția de complement direct pe lângă un verb tranzitiv din regentă, o locuțiune verbală tranzitivă sau interjecție predicativă:

Vede / *că nu-mi convine.*
A băgat de seamă / *că nu-mi convine.*
Iată / *că am ajuns.*

Întrebări: pe cine? ce?

Nota bene! Ca și la complementul direct, evităm întrebarea ce?, fiindcă ne poate induce în eroare. Folosim întrebarea **care este lucrul pe care**, unde **pe** ne indică un acuzativ cu rol de complement direct:

Am constatat / *că nu ești vinovat.*
CD (care este lucrul pe care l-am constatat?)
S-a constatat / *că nu ești vinovat.*
SB (care este lucrul care s-a constatat?)

Elemente de legătură

- cele obișnuite (v. p. 90 și urm.)

Topica și punctuația

Stă, în general, după regentă, nedespărțindu-se prin virgulă de aceasta, cum nu se desparte complementul direct de cuvântul determinat. Când, rareori, stă înaintea regentei, după ea se pune virgulă:

Că nu accepți, mai înțeleg...

Scanned with OKEN Scanner

Probleme de analiză

- să nu se confunde cu subiectiva (v. mai sus)
- să nu se confunde cu completiva indirectă

Exemplu

El s-a hotărât / *să meargă*. (CI)

6. PROPOZIȚIA SUBORDONATĂ COMPLETIVĂ INDIRECTĂ

Are funcția de complement indirect pe lângă un cuvânt din regentă:

- **verb** sau **locuțiune verbală**:
  A vorbit *cu cine i-ai spus.*
  Și-a dat seama *că a greșit.*
- **adjectiv**:
  Curios *să afle acestea,* a plecat repede.

Întrebări: cui? cu cine? cu ce? la cine? despre cine? despre ce? etc.

Elemente de legătură

- cele obișnuite (v. p. 90 și urm.)

Probleme de analiză

- propoziția subordonată completivă indirectă poate avea nuanțe de:
- **cauzală**:
  Mă bucur / *că ai venit.*
- **condițională**:
  M-aș bucura / *să vii.*
- **finală**:
  Mă pregătesc / *să plec.*
- să nu se confunde cu completiva directă
- pentru identificarea corectă e posibil de folosit și aici întrebări cu pronumele relativ-interogativ **care**: **care este lucrul de care? care**

Scanned with OKEN Scanner

este lucrul cu care? care este lucrul la care? etc. unde prepozițiile care însoțesc pronumele **care** indică funcția de complement indirect:

M-aș mira / *să-l găsești.* (care este lucrul de care m-aș mira?)

Topică și punctuație

Nu se despart prin virgulă când stau după regentă. Dacă sunt înainte, se folosește virgula:

De ce ți-e teamă, nu scapi.

(atenție la intonație)

7. PROPOZIȚIA SUBORDONATĂ COMPLETIVĂ DE AGENT

Are funcția de complement de agent pe lângă un cuvânt din regentă.

Apare ca și complementul de agent, după un verb la diateza pasivă.

Exemplu

Concursul a fost câștigat *de cine a fost mai bine pregătit.*

Elemente de legătură

- pronumele relative **care, cine, ce, cât** însoțite de prepozițiile **de, de către**
- pronumele nehotărâte **oricine, oricât**:

Lucrurile acestea sunt cunoscute *de oricine a citit ziarul de azi.*

Probleme de analiză

- uneori e greu de precizat subordonata, ca în exemplul:

Au fost foarte impresionați *de ceea ce au văzut.*

(Interpretări: completivă de agent, indirectă, cauzală)

Scanned with OKEN Scanner

8. PROPOZIȚIA SUBORDONATĂ CIRCUMSTANȚIALĂ DE LOC

Are funcția de complement circumstanțial de loc pe lângă un verb din regentă.

Întrebări: unde? de unde? pe unde? până unde? încotro?

Elemente de legătură

- **adverbe relative**: unde, încotro, cât și compusele lor (oriunde, oriîncotro, orișiunde, orideunde etc.) însoțite uneori de prepoziții:

  Du-te *cât vezi cu ochii...*
  Du-te *încotro vezi cu ochii...*
  Du-te *pe unde vrei...*
  Du-te *oriunde vrei...*

- **pronume** sau **adjective pronominale relative**, precedate de prepoziții: care, cine, ce, cât (către care, către cine, spre care, spre cine, înspre care, înspre cine, la care, la cine etc.):

  S-a îndreptat *spre cine îl chema.*

Topică și punctuație

- stau, în general, după regentă și nu se despart prin virgulă de aceasta; când se află înainte se despart prin virgulă:

  Unde mi-ai spus, acolo m-am oprit.

Observații

Propoziția circumstanțială de loc are câteodată în regentă corespondent un adverb (corelativ) de loc:

De unde ai plecat, acolo te-ai întors.

Probleme de analiză

- atenție la cuvântul determinat, pentru că nu orice propoziție introdusă prin **unde** este circumstanțială de loc

Scanned with OKEN Scanner

9. PROPOZIȚIA SUBORDONATĂ CIRCUMSTANȚIALĂ DE TIMP (TEMPORALĂ)

Are funcția de complement circumstanțial de timp pe lângă un cuvânt din regentă.

Întrebări: când? de când? până când? cât timp? de câte ori?

Elemente de legătură

- **adverbe relative și compusele lor**, însoțite sau nu de prepoziții (când, oricând, cât, cum, orișicând etc.):

Vino / *când vrei.*
Stai / *până când vrei.*

Observații

Se indică element de legătură prepoziția **până** devenită, se spune, conjuncție:
Iubește / *până poți.*

De fapt acest **până** provine din locuțiunea **până când** și se poate considera că are valoare adverbială.

- **conjuncții și locuțiuni conjuncționale subordonatoare**: după ce, îndată ce, în timp ce, imediat ce, înainte să, ori de câte ori, în vreme ce etc.

Observații

Adverbul relativ **cum**, pentru că are și sens temporal (el fiind de obicei de mod), se mai numește **cum** temporal:
Cum te scoli, cum ți-e foame.
(dublat de corelativul *cum* din regentă)
Cum ajungi mai sus, uiți de ceilalți.

Uneori acest **cum** temporal are și nuanță de loc:
"Cum treci Siretul, apa-i rea..."

Observații

"Când" invers și "că" invers.

Scanned with OKEN Scanner

În anumite construcții, propoziția care pare subordonată e principală din punct de vedere logic: *Începusem a-mi pierde speranța,* când numai iaca apari și tu.

Prepoziția subliniată este subordonată, nu cea unde se află **când**:

Când începusem a-mi pierde speranța, numai iaca apari tu.

De obicei, în propoziția unde apare **când**, se întâlnesc și adverbele **îndată, numai iaca, și** (adverbial).

Aceeași situație cu **că** (de astă dată are corelative în propoziția aparent principală pe **abia, încă, tocmai, bine**):

Abia mi-am aruncat ochii peste hârtii, **că** mi-am și dat seama...

Topica și punctuația

- când stau după regentă, temporalele nu se despart prin virgulă de aceasta; când se află în alt loc, se despart, fie că sunt la începutul frazei, fie că sunt intercalate:

Când ai intrat, am sesizat de îndată...

Probleme de analiză

- nu orice propoziție introdusă prin **când** este temporală:

Se știe *când vii*. (SB.)
Am aflat *când vii* (CD.)
Spune-mi ziua *când vii*. (ATR.)

- atenție la propoziția temporală introdusă prin **dacă**:

Dacă plouă, atunci rămânem în clasă. (CT.)
Dacă a văzut asta, s-a mai potolit.

10. PROPOZIȚIA SUBORDONATĂ CIRCUMSTANȚIALĂ DE MOD (MODALĂ)

Are funcția de complement circumstanțial de mod pe lângă un verb, adverb sau adjectiv din regentă:

Se descurcă și el / *cum poate.*
E o fată frumoasă / *cum nu pot* / să-mi închipui alta...

Scanned with OKEN Scanner

Citește mai mult / *decât crezi tu.*
Întrebări: cum? în ce fel? în ce mod? cât?

Nota bene! Circumstanțiala de mod arată nu numai modul cum se desfășoară acțiunea verbului din regentă, ci și comparația, cantitatea sau măsura.

Elemente de legătură
- **adverbe relative de mod** și compuse ale lor: cum, precum, cât, precât, oricum, oricât, parcă, decât
- **locuțiuni conjuncționale**: după cum, ca și cum, ca și când, pe cât, fără să, așa cum, de parcă

Nota bene! Modalele au adesea corelative în regentă: așa, astfel, tot astfel, cu atât, de ce:
Cum le cânți, așa joacă.

Observații

Adverbele **astfel, așa** formează uneori o unitate, deci se iau împreună la stabilirea elementelor de legătură:
A venit repede, *așa cum* ți-a promis.

Probleme de analiză
- nu orice propoziție introdusă prin **cum** este modală:
Se știe *cum ai procedat.* (SB.)
Eu știu *cum ai procedat.* (CD.)
Îmi place modul *cum ai procedat.* (ATR.)
Problema este *cum ai procedat.* (PR.)

11. PROPOZIȚIA SUBORDONATĂ CIRCUMSTANȚIALĂ DE CAUZĂ (CAUZALĂ)

Are funcția de complement circumstanțial de cauză pe lângă un cuvânt din regentă arătând cauza desfășurării unei acțiuni sau existenței unei însușiri.
Întrebări: din ce cauză? din ce pricină?

Scanned with OKEN Scanner

Elemente de legătură

- **conjuncții** și **locuțiuni conjuncționale**: că, căci, deoarece, fiindcă, dacă, întrucât, de vreme ce, din pricină că, pentru că, de bine ce (popular), de bine că (popular), din moment ce:

De bine ce m-ai ajutat, vreau să te ajut și eu.
(Fiindcă)

- adverbele relative **cum** și **unde** (cu sensul de **pentru că**):

Cum n-ai fost atent, ai greșit.
(Fiindcă)

Observații

În regentă apar uneori corelative locuțiunile adverbiale **de aceea, pentru aceea**:
De aceea ți-am atras atenția, *pentru că am văzut oboseala ta*.

Topică și punctuație

În general, cauzalele se despart prin virgulă de regentele lor, indiferent unde s-ar afla față de regentă.

Totuși, dacă se accentuează asupra cauzalei, nu e necesară virgula, fapt impus, chiar de sens:

El lipsește pentru că e bolnav. (Lipsește pentru că e bolnav, nu pentru că e chiulangiu)

Probleme de analiză

- să nu se confunde cu circumstanțiala de scop (acțiunea din regenta cauzalei este rezultatul acțiunii subordonatei), chiar când au același corelativ, se deosebesc prin elementele de legătură:

De aceea a lipsit, *pentru că e bolnav.*
(cauzală)
De aceea a lipsit, *ca să se facă bine.*
(scop)

- să nu se confunde cu completiva indirectă:

Mă bucur *că ai sosit.* (Cl. cu nuanță de cauză)

- cauzala are diferite nuanțe:
  - de timp: Acum, *că am terminat*, să ne odihnim.
  - condițională: *Dacă ai venit cu mine*, ne-am descurcat.

Scanned with OKEN Scanner

12. PROPOZIȚIA SUBORDONATĂ CIRCUMSTANȚIALĂ DE SCOP (FINALĂ)

Are funcția de complement circumstanțial de scop pe lângă un verb din regentă, arătând scopul acțiunii acestuia.

Întrebări: cu ce scop? în ce scop?

Elemente de legătură

- **conjuncții** și **locuțiuni conjuncționale**: să, ca să, pentru ca să, de, întărite de adverbele **nu**, **cumva**, pronumele **care** (ca nu cumva să, pentru ca nu cumva să, ca nu care cumva să etc.)

Nota bene! Dacă în regentă are corelativ **pentru asta, de asta, de aceea, pentru aceea**, deosebirea de cauzală o va face elementul de legătură (v. mai sus).

Observații

Atenție la întrebuințarea greșită a unor elemente de legătură specifice finalei:

Nu pot *pentru ca să mă pronunț*. (greșit)

Topică și punctuație

Poate sta înainte sau după regentă. Când stă înainte, se desparte întotdeauna prin virgulă de regentă:

Ca să reușești, pregătește-te.

Când stă după regentă, nu se desparte prin virgulă dacă se accentuează asupra ei (ne indică acest lucru intonația):

Ți-a împrumutat totuși cartea *ca să nu zici / că* e om rău.

Ți-a împrumutat totuși cartea, *ca să nu zici* că e om rău.

Introdusă prin **de** (= să), nu se desparte niciodată.

Probleme de analiză

- să nu se confunde cu cauzala (acțiunea finalei e posterioară acțiunii verbului din regentă)
- să nu se confunde cu circumstanțiala de loc, mai ales când se introduce prin **de**:

Du-te *de te culcă*.

S-a dus *de și-a cumpărat pâine*.

Scanned with OKEN Scanner

- atenție la finalele introduse prin **de** însoțit de **doar** (adv.); uneori lipsește **de**:

Se țineau după tine, *doar (de) vor primi ceva.*

- să nu se confunde cu atributiva, în construcții de felul **cu scopul / să, în ideea / să, cu motiv / să**... etc., unde **să** introduce atributiva.

13. PROPOZIȚIA SUBORDONATĂ CIRCUMSTANȚIALĂ CONDIȚIONALĂ (CONDIȚIONALA)

Exprimă o condiție de a cărei îndeplinire depinde realizarea acțiunii din regentă, existența însușirii, calității.

Întrebări: cu ce condiție?

Nota bene! Evită întrebarea **de ce?**.

Elemente de legătură

- **conjuncții** și **locuțiuni conjuncționale**: dacă, de, în caz că, să, când (cu sensul dacă)

Nota bene! După cum se observă, sunt foarte puține elemente de legătură. Unii mai consideră elemente de legătură și: **în caz dacă, în caz de, la caz că**.

Topică și punctuație

Poate sta înainte sau după regentă. Ca și în cazul altor subordonate, când stă înainte, se desparte întotdeauna prin virgulă, iar când stă după, numai dacă nu se insistă asupra ei, nu e considerată importantă în frază:

Vin, *dacă mă chemi.*

Vin *dacă mă chemi.*

Probleme de analiză

- atenție la analiza construcțiilor **în cazul / că..., în cazul / cînd..., în cazul / în care..., în ipoteza / că..., cu condiția / să...** unde, după substantivele respective, urmează o atributivă:

Scanned with OKEN Scanner

La două, în ipoteza / *că el uită...*
ATR.

- să nu se confunde cu concesiva sau temporala introduse prin **dacă**:

Dacă am sau *nu treabă*, eu tot vin. (Conc.)
Dacă plouă, atunci nu vin. (CT.)

Observații

Adverbul din regentă ne indică felul.

14. PROPOZIȚIA SUBORDONATĂ CIRCUMSTANȚIALĂ CONCESIVĂ (CONCESIVA)

Indică o împrejurare în măsură să împiedice acțiunea verbului din regentă, dar nu o împiedică:

A venit la școală, *deși era bolnav.*

Nota bene! Și propozițiile subordonate circumstanțiale concesive, condiționale, consecutive ș.a. corespund unor complemente circumstanțiale:

Ascultându-mă, vei face lucruri bune.
(compl. condițional)
Chiar *ascultându-mă*, tot vei avea probleme.
(compl. concesiv)
Nu e destul de pregătit *pentru o nouă probă.*
(compl. consecutiv)

Întrebarea cu care se poate afla concesiva: în ciuda cărui fapt?

Elemente de legătură

- **conjuncții** și **locuțiuni conjuncționale**: deși (conjuncție specifică), de, dacă, să, că, cu toate că, măcar că, chit că, măcar de, chiar de, chiar dacă, chiar să, fără să (se observă că ultimul cuvânt din locuțiune este conjuncția **dacă, de, să**)
- **adverbe relative** sau **nehotărâte**: cât, cum, oricât, oricum, oriunde

Scanned with OKEN Scanner

- **pronume nehotărâte** și **adjectivele pronominale nehotărâte**: oricine, oricare, oricât, oricâtă, orice, oricâți:

Oricâți ar merge, nu vor rezolva.

Observații

În regenta subordonatei concesive, se găsesc uneori adverbe (**totuși, tot**) sau locuțiuni adverbiale (**cu toate acestea, cu toate astea**). Ele sunt un semn că subordonata e concesivă.

Observații

Uneori elementul de legătură nu este exprimat:
Vrei sau *nu vrei*, eu tot vin.

Topica și punctuația

Stau înainte sau după regentă. Totdeauna se despart prin virgulă de aceasta.

Concesiva intercalată se desparte prin virgule de context și se introduce numai prin **că** și prin **de**:

Copiii, *că-s copii,* și tot nu fac așa ceva.
Animalul, *de-i animal*, și tot nu face așa ceva.

Probleme de analiză

- construcția **în ciuda faptului / că...** e analizabilă, **că** introducând o atributivă
- să nu se confunde cu consecutiva
- să nu se confunde cu alte propoziții introduse prin **dacă, de, să, că**

Nota bene! Sunt două elemente sigure de fixare a felului propoziției: întrebarea concesivei și înlocuirea elementului de legătură cu conjuncția **deși**, specifică:
De-ai fi de zece ori mai tare, nu mi-e teamă.
(Deși)

Scanned with OKEN Scanner

15. PROPOZIȚIA SUBORDONATĂ CIRCUMSTANȚIALĂ CONSECUTIVĂ (CONSECUTIVA)

Arată urmarea, rezultatul acțiunii exprimate în regentă (sau ale însușirii).
Întrebare: care este urmarea faptului că...?

A alergat atâta, *de n-a mai putut.*

Elemente de legătură

- **conjuncții și locuțiuni conjuncționale**: încât (conjuncție specifică; se poate verifica propoziția consecutivă), că, de, să, ca să, de să, încât să, pentru ca să, cât să, decât să, așa că, așa încât, astfel încât, astfel că

Nota bene! Să fim atenți la consecutivele introduse prin **să, pentru ca să, ca să**, care pot produce confuzia cu finalele:
Tu ești mult prea atent, *ca să confunzi...*
(încât)

Nota bene! În regenta consecutivei, se află adverbe ca **destul, prea, atât** sau pronume și adjective pronominale nehotărâte (**atât, atâți, atâta, atâtea, atare**):
Atâția au fost, *că nu se mai vedea nimic.*

De asemenea, în regentă pot fi și adverbele sau locuțiunile adverbiale: *astfel, așa, în așa fel, până într-atât, până acolo* (atenție la situația când formează cu **că** o locuțiune).

Topica și punctuația

Stă întotdeauna după regentă. Se desparte prin virgulă de aceasta, cu excepția situației când este introdusă prin **de**, aflat imediat lângă predicatul regentei, sau când în regentă se află adverbul **prea**:

Mănâncă *de te sperie.*
A fost prea ocupat *ca să mai ia seama la fleacuri.*

Probleme de analiză

- să nu se confunde cu finala
- să nu se confunde, ca sens, **consecutiv** (care înseamnă "referitor la urmare, consecință") cu **concesiv** ("care face o favoare, o concesie").

Scanned with OKEN Scanner

CUPRINS

Argument 5
I. Ortografie şi punctuaţie 6
1. Procedee de evitare a greşelilor de ortografie 6
2. Semnele de ortografie şi de punctuaţie 8
a) semnele de ortografie 8
b) semnele de punctuaţie 10

II. Vocabularul 15
1. Componenţa vocabularului 16
2. Sensul cuvintelor în context 19
3. Mijloace de îmbogăţire a vocabularului 23
a) Derivarea 23
b) Compunerea 26
c) Schimbarea valorii gramaticale 27

III. Fonetica 29
1. Tipuri de sunete 29
2. Accentul 30
3. Regulile despărţirii cuvintelor în silabe 30

IV. Morfologia 32
1. Substantivul 32
a) fel 32
b) gen 32
c) număr 33
d) caz şi funţie în propoziţie 33
e) declinarea substantivului 36
f) ortografia substantivului 36
2. Articolul 38
Felurile articolului 39
a) hotărît 39
- propriu-zis 39
- posesiv-genitival 39
- demonstrativ-adjectival 40
b) nehotărît 40
Ortografie 41
3. Adjectivul 42
a) Felul adjectivelor 42

Scanned with OKEN Scanner

b) Cazuri şi funcţii în propoziţie
c) Gradele de comparaţie
- pozitiv 43
- comparativ 43
- superlativ 43
- relativ 43
- absolut 43
4. Numeralul 43
a) Felurile numeralului 43
- Numeral cardinal 44
- Numeral ordinal 45
b) Funcţii sintactice 45
5. Pronumele 46
a) Pronumele personal 46
- Forme 47
- Cazurile pronumelui personal 47
- Pronumele personal de politeţe 47
- Funcţii sinctatice 48
b) Pronumele reflexiv 50
- Funcţii sintactice 50
- Forme 51
c) Pronumele de întărire 51
- Forme 51
- Funcţii sintactice 52
d) Pronumele posesiv 52
- Forme 52
- Funcţii sintactice 52
- Probleme de ortografie 52
e) Pronumele demonstrativ 53
- Forme 54
- de apropiere 54
- de depărtare 54
- de identitate 54
f) Pronumele relativ 55
- Forme 55
- Funcţii sintactice 56
g) Pronumele interogativ 56
- Forme 56
- Funcţii sintactice 57
h) Pronumele nehotărît 57
- Forme 57
- Funcţii sintactice 58
I) Pronume negativ 58
59

Scanned with OKEN Scanner

- Forme 59
- Funcţii sintactice 59
6. Verbul 60
- Locuţiunile verbale 60
- Categorii gramaticale 61
a) Felurile verbelor 61
b) Cele patru conjugări 64
c) Diatezele 65
d) Modurile 66
e) Timpurile 66
f) Persoana 66
g) Numărul 66
- Conjugarea verbului 66
- indicativ 66
- conjunctiv 69
- condiţional-optativ 70
- imperativ 70
- infinitiv 71
- participiu 72
- supin 73
- gerunziu 74
7. Adverbul 74
a) Felurile adverbului 75
b) Locuţiuni adverbiale 76
c) Alte tipuri de adverbe 76
d) Gradele de comparaţie 76
e) Funcţii sintactice 77
8. Prepoziţia 77
a) Felurile prepoziţiei 77
b) Prepoziţii care cer anumite cazuri 77
c) Locuţiuni prepoziţionale 78
9. Conjuncţia 79
a) Felurile conjuncţiei 79
b) Locuţiuni conjuncţionale 79
c) Părţi de vorbire cu valoare de conjuncţie 80
10. Interjecţia 82
a) Tipuri de interjecţii 82
b) Funcţii sintactice 82
c) Punctuaţia interjecţiei 82

V. Obiectul sintaxei 83

VI. Mijloace de exprimare a raporturilor sintactice 83

Scanned with OKEN Scanner

VII. Raportul de coordonare 84
1. Coordonarea în propoziție 84
2. Coordonarea în frază 85

VIII. Raportul de subordonare 87
1. Subordonarea în propoziție 87
2. Subordonarea în frază 90

IX. Corespondența dintre părțile de propoziție și propoziții 92
1. Expansiunea 93
2. Contragerea 97

X. Tipuri de propoziții 100
1. După importanța în frază 100
2. După aspect 100
3. După scopul comunicării 100
4. După atitudinea vorbitorului 102
5. După structură 102
- propoziții analizabile 102
- propoziții neanalizabile 104

XI. Cuvinte, construcții, propoziții, fraze incidente 105
1. Cuvintele incidente 106
2. Construcțiile incidente 106
3. Propozițiile incidente 107
4. Fraze incidente 107

XII. Intercalarea 107

XIII. Tipuri de analiză a unei propoziții sau fraze 108
1. Analiza unei propoziții 108
2. Analiza unei fraze 111

XIV. Părțile de propoziție 114
1. Introducere 114
2. Felurile părților de propoziție 115
3. Subiectul 116
- Felurile subiectului 117
- Părțile de vorbire prin care se exprimă subiectul 117
- Propoziții fără subiect 118
- Punctuația subiectului 119
4. Predicatul 119
Felurile predicatului 119

Scanned with OKEN Scanner

- Predicat verbal 119
- Predicat nominal 121
Numele predicativ 121
Acordul predicatului cu subiectul 122
5. Elementul predicativ suplimentar 123
6. Atributul 125
Felurile atributului 125
- Atributul substantival 125
- Atributul adjectival 126
- Atributul pronominal 127
- Atributul verbal 127
- Atributul adverbial 128
- Atributul interjecțional 128
7. Complementul 128
Felurile complementului 129
- Complementul direct 129
- Complementul indirect 131
- Complementul de agent 134
- Complementele circumstanțiale 134
- de loc 135
- de timp 136
- de mod 138
- de cauză 140
- de scop 141

XV Propozițiile subordonate 143
Definire, feluri 143
1. Propoziția subordonată subiectivă 144
2. Propoziția subordonată predicativă 146
3. Propoziția subordonată predicativă suplimentară 147
4. Propoziția subordonată atributivă 148
5. Propoziția subordonată completivă directă 150
6. Propoziția subordonată completivă indirectă 151
7. Propoziția subordonată completivă de agent 152
8. Propoziția subordonată circumstanțială de loc 153
9. Propoziția subordonată circumstanțială de timp 154
10. Propoziția subordonată circumstanțială de mod 155
11. Propoziția subordonată circumstanțială de cauză 156
12. Propoziția subordonată circumstanțială de scop 158
13. Propoziția subordonată circumstanțială condițională . . . 159
14. Propoziția subordonată circumstanțială concesivă 160
15. Propoziția subordonată circumstanțială consecutivă 162

Scanned with OKEN Scanner

OVIDIU MOCEANU
LIMBA ROMÂNĂ (compendiu)
Lector de carte: Al. Th. IONESCU
Format: 16 / 61 x 86
Apărut: Martie 1994

Tehnoredactare computerizată,
tipar offset și finisare:
S.C. "Tiparg" S.A. PITEȘTI

Scanned with OKEN Scanner

Limba română (compendiu) vine în sprijinul elevilor din clasele V-VIII, liceenilor, precum și tuturor celor care vor să-și sistematizeze cunoștințele, să le fixeze și să le facă operante.

Accesibilitatea și eficiența vor să fie calitățile acestei cărți, sacrificându-se ambiția originalității cu orice preț.

O.M.

EDITURA VLASI
I.S.B.N.: 973-96409-3-1 / 199

Scanned with OKEN Scanner